

T.C.
RECEP TAYYIP ERDOĞAN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
FELSEFE VE DİN BİLİMLERİ ANA BİLİM DALI

YENİ DİNİ HAREKETLERİN ÜYE KAZANMA YÖNTEMLERİ
(Yüksek Lisans Tezi)

Hazırlayan
Sema Nur UZUN

Tez Danışmanı
Yrd. Doç. Dr. Süleyman TURAN

RİZE 2016

ÖNSÖZ

Yeni dini hareket (YDH)'ler kavramı, genellikle 1950'li yıllardan itibaren farklı inanç, ibadet, yaşam tarzı ve ideolojileriyle ortaya çıkan dini grupları ifade etmektedir. Çeşitli sebeplerle ve amaçlarla ortaya çıkan yeni dini hareketler, başlangıçta insanların ve toplumun ilgisini çekmemekle birlikte daha sonradan bazı hareketler içerisindeki toplu intiharlar, şiddet, cinayet, taciz gibi olayların gerçekleşmesiyle ön plana çıkmaya başlamıştır.

YDH'ler geleneksel köklü dinlere rakip olarak ortaya çıkmışlardır. Genellikle büyük dinlerden ayrılarak ortaya çıkan bu hareketler üye tabanlarını da diğer dinlerden üye kopararak oluşturma yoluna gitmişlerdir. Bu bakımdan yaşayan dünya dinleriyle karşılaştırıldığında kendilerine yer edinebilmek için bu hareketlerin daha çok çabaladıkları gerektiği anlaşılmaktadır. Nitekim istatistiklere bakıldığında yeni dini hareketlerin taraftar sayılarının azlığına rağmen dünya üzerinde hızla yayıldıkları, insanlar ve toplumlar üzerinde çeşitli şekillerde etki oluşturdukları görülmektedir. Dolayısıyla bu hareketlerin insanlara ne vadettikleri, onları kazanmak için hangi yöntemlere başvurdukları ve kazandıkları yeni üyeleri harekette tutmak için ne tür bir yol izledikleri önemli bir problem olarak karşımızda durmaktadır. Bu son noktadan hareketle bu çalışmada biz, yeni dini hareketlerin üye kazanma yöntemleri ve dolayısıyla hızla yayılmalarına katkı sağlayan unsurları tespit etmeye çalıştık.

Tez konusunun belirlenmesinde ve nihayete ermesinde görüş ve tavsiyeleriyle bana yol gösteren danışmanım Yrd. Doç. Dr. Süleyman Turan'a, desteklerini benden hiçbir zaman esirgemeyen aileme ve arkadaşlarıma teşekkürlerimi sunarım.

Sema Nur UZUN

Rize, 2016

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ	1
İÇİNDEKİLER	2
KISALTMALAR	4
GİRİŞ	5
Araştırmanın Amacı ve Önemi	5
Araştırmanın Kapsamı ve Sınırlılıkları	6
Araştırmanın Yöntem ve Kaynakları	6

BİRİNCİ BÖLÜM

YENİ DİNİ HAREKETLER ve ÜYELERİ

1.1. YENİ DİNİ HAREKETLER: TANIMLAMA PROBLEMİ, TARİHÇE, SINIFLANDIRMA VE TEMEL ÖZELLİKLER	9
1.1.1. Tanımlama Problemi	9
1.1.2. Tarihçe ve Ortaya Çıkış Sebepleri	11
1.1.3. Sınıflandırma	15
1.1.4. Temel Özellikler	21
1.2. YENİ DİNİ HAREKETLERİN ÜYE PROFİLLERİ	28
1.2.1. Yaş	29
1.2.2. Cinsiyet	30
1.2.3. Eğitim ve Sosyal Sınıf	31
1.2.4. Dini Geçmiş	32

İKİNCİ BÖLÜM

YENİ DİNİ HAREKETLERİN ÜYE KAZANMA YÖNTEMLERİ

2.1. DİN DEĞİŞTİRME TEORİLERİ VE YENİ DİNİ HAREKETLER	34
2.1.1. Din Değiştirme	34
2.1.2. Din Değiştirme Teorileri	37
2.2. YENİ DİNİ HAREKETLERİN ÜYE KAZANMA YÖNTEMLERİ	43
2.2.1. Misyonerlik Faaliyetleri	44
2.2.2. Sosyal İlişkilerden Yararlanma	51
2.2.3. Karizmatik Liderlik	56
2.2.4. Beyin Yıkama Teknikleri	61

2.2.5. Yayın Faaliyetleri.....	70
2.2.6. İnternet	75
2.2.7. Meditasyon ve Terapi.....	80
2.2.8. Sevgi Bombardmanı	84
2.2.9. Müziğin Etkisinden Yararlanma	87
2.2.10. Gençlere ve Çocuklara Yönelik Faaliyetler	89
2.2.11. Sosyal Faaliyetler	92
SONUÇ.....	95
KAYNAKÇA.....	99
ÖZET	108
ABSTRACT.....	109
ÖZGEÇMİŞ	110

TABLolar LİSTESİ

Tablo 1: 1830-2002 Yılları Arasında Mormon Misyonerliğinin Gelişimi	45
Tablo 2: Yehova'nın Şahitleri'nin 2015 Yılındaki Durumuna İlişkin Bazı İstatistikler	46
Tablo 3: Sosyal İlişkiler ve Mormonculuk Hareketine Üyelik	53
Tablo 4: Türkiye'de yeni dini hareketler ve internet siteleri.....	79

RESİMLER LİSTESİ

Resim 1: Gözcü Kulesi Dergisi Kapak Sayfası.....	72
Resim 2: Uyanış Dergisi Kapak Sayfası	73
Resim 3: Tanrı'nın Çocukları Gençlik Kampı I.....	91
Resim 4: Tanrı'nın Çocukları Gençlik Kampı II.....	92

KISALTMALAR

Bkz: Bakınız

çev.: Çeviren

ed.: Editör

Ffing: Flirty-Fishing

ISKCON: The International Society for Krishna Consciousness

MIU: Maharishi Uluslararası Üniversitesi

NRM: New Religious Movement

s./ss.: Sayfa/Sayfa Sayısı

TM: Transdantal Meditasyon

YDH: Yeni Dini Hareket

GİRİŞ

Yeni dini hareketler kavramı, özellikle 1950'li yıllardan itibaren ortaya çıkmış dini, ruhsal ve felsefî yapılanmaları ifade etmektedir. Dinin artık insan hayatında yerinin olmayacağını düşünül­düğü ve iddia edildiği bir dönemde bütün bu iddialara adeta bir karşı cevap olarak geleneksel dinlerin yanında ya da geleneksel dinlerden koparak ortaya çıkan yeni dini hareketler, kısa sürede hızla yayılarak dünya çapında varlık göstermeye başlamıştır. Özellikle gençler arasında popülerlik kazanmaları, insanları ekonomik olarak istismar etmeleri, gençleri ailelerinden koparmaları, taciz, çocuk istismarı, cinayet ve toplu intihar gibi olaylarla gündeme gelmeleri yeni dini hareketlerin, geleneksel köklü inançlardan farklı yanlarının olduğu düşüncesine yol açmıştır.

Araştırmanın Amacı ve Önemi

Aydınlanma, sekülerleşme, rasyonelleşme gibi gelişmeler neticesinde ortaya çıkan yeni dini hareketler konusunda, Batı dünyasında yapılmış hatırı sayılır bir literatür mevcuttur. Ülkemizde ise faaliyet yürüten yeni dini hareketlerin sayıca az olmaları sebebiyle bu konuda çok fazla çalışmanın yapılmadığını görmekteyiz. XX. yüzyılın son çeyreğinde Yehova Şahitleri, Moonculuk, Mevlana Yüce Kardeşlik Vakfı ve Hare Krishna gibi birtakım hareketlerin ülkemizde faaliyet yürütmeye başlamasıyla vatandaşlarımızı bu oluşumlardan haberdar etmek ve onları bilinçlendirmek adına yapılan bazı araştırmalardan söz edilebilir. Ancak tespit edebildiğimiz kadarıyla, yapılan bu çalışmalar teorik bir mahiyet taşımakta olup bu hareketlerin nasıl üye kazandıkları ve kazandıkları üyeleri nasıl elde ettüklerine dair bir veri sunmamaktadır. Batı dünyasında önemli tartışmalara konu olan yeni dini hareketlerin beyin yıkama ve düşünce kontrolü gibi teknikler kullanarak insanların düşünce ve davranışlarını ipotek altına aldıkları, aileleri parçaladıkları gibi iddialar ve tartışmalar bu hareketlerin yöntemlerinin ele alınmasını önemli hale getirmektedir. Bu doğrultuda yeni dini hareketlerin üye elde etmek için takip ettikleri yöntemleri tespit etme amacı taşıyan çalışmamız hem alandaki bir

boşluğun doldurulmasına katkı sağlayacak hem de ülkemizde faaliyet yürüten yeni dini hareketlere karşı alınabilecek önlemler konusunda ipuçları sunacaktır.

Araştırmanın Kapsamı ve Sınırlılıkları

Çalışmamız iki bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde önce tanımlama, tarihçe, tasnif ve temel özelliklerinden hareketle yeni dini hareketler hakkında bilgi verdikten sonra yeni dini hareketlerin üyelerinin yaş, cinsiyet, eğitim, sosyal sınıf ve dini arka planlarına ilişkin veriler paylaşılmıştır. Tezimizle aynı ismi taşıyan “Yeni Dini Hareketlerin Üye Kazanma Yöntemleri” başlıklı ikinci bölümde ise din değiştirme olgusu ve din değiştirme teorilerine işaret edildikten sonra YDH’lerin üye kazanma yöntemleri üzerinde durulmuştur.

Dünya genelinde faaliyet yürüten YDH’lerin sayısının binlerle ifade edilmesi dolayısıyla tüm hareketleri incelememiz ve örnek vermemiz mümkün olmadığından özellikle dünyada ve ülkemizde ismi çok duyulan ve sistemli şekilde faaliyet gösteren Yehova’nın Şahitleri, Mormonculuk, Sahaja Yoga, Moon Tarikatı, Transandantal Meditasyon, Tanrı’nın Çocukları, Sayentoloji gibi hareketlerle yetinilmiştir.

YDH’lerle ilgili Türkçe yapılmış çalışmaların sınırlı olması, kaynakların büyük çoğunluğunu yabancı dilde eserlerin oluşturması ve orijinal kaynaklara ulaşmada yaşadığımız zorluk çalışmamızı sınırlayan önemli bir faktör olmuştur. Fakat bununla birlikte her ne kadar dilleri Türkçe olmasa da bu alanda çok fazla akademik çalışmanın ve yayının yapılmış olması, yazılı ve görsel yayın organlarında konuyla ilgili birçok haberin yer alması, hareketlerin kendi anlayışlarını, inanışlarını, ilkelerini ortaya koymak için yaptıkları yayınlar ihtiyacımız olan bilgilere ulaşmamızı kolaylaştırmıştır.

Araştırmanın Yöntem ve Kaynakları

Çalışmamızda temelde deskriptif yöneme müracaat edilmiştir. Konular ele alınırken zaman zaman incelenen konunun anlaşılmasına katkıda bulunacak tanımlara ve yorumlara yer verilmiştir. Konular kaynaklarda verilen bilgiler çerçevesinde objektif olarak tasvir edilmeye çalışılmış, bununla birlikte yeri geldikçe metin içerisinde analiz ve değerlendirmeler de yapılmıştır.

Çalışmamızda yeni dini hareketlerle ilgili pek çok yabancı kavram yer almaktadır. Bu kavramlara müracaat ederken ilk geçtikleri yerlerde Türkçe karşılığını verdikten sonra parantez içerisinde orijinal kavram da nakledilmiştir. Aum Shinrinkyo gibi bazı hareketlerin isimlerinin Türkçeleştirilmesinde yaşanan zorluk ve ayrıca bu gibi hareketlerin özellikle bu isimleriyle tanınması dolayısıyla Türkçe karşılıklarını vermek yerine orijinallerini muhafaza etme yoluna gidilmiştir.

Yeni dini hareketler kavramı İngilizce’de “New Religious Movements” sözcüğüyle ifade edilmekte ve NRM şeklinde kısaltılmaktadır. Türkçe yapılan çalışmalarda ise yeni dini hareketler tabiri YDH şeklinde kısaltılmaktadır. Çalışmamızda biz de bu kısaltmayı tercih ettik ve cümlelerin akışına göre metin içerisinde bazen sözcüğün kendisini bazen de kısaltılmış halini kullanma yoluna gittik. Dolayısıyla metin içerisinde iki farklı kullanım varmış hissi uyandıran bu tercih bilinçli bir kullanımın sonucunda ortaya çıkmaktadır.

Çalışmamızda Batı’da yeni dini hareketler üzerine yapılan birçok alan araştırmasının bulgularından istifade ettik. Bunu yaparken söz konusu araştırmaları yürüten akademisyen ve araştırmacıların isimlerine de sık sık atıfta bulunduk. İsimler ilk geçtiği yerde ad ve soyad şeklinde verilirken daha sonraki kullanımlarda araştırmacıların sadece soyadları kullanılmıştır.

Araştırmada YDH’lerle ilgili bilgi edinirken beş temel kaynaktan yararlanılmıştır. Bunlardan birincisi, hareketlerin kendi yayınlarıdır. Neredeyse tüm hareketlerin öğretilerini ve temel uygulamalarını ortaya koydukları çeşitli yayınlar söz konusudur. Çalışmamızda yeri geldikçe birincil kaynak olarak bu yayınlara müracaat edilmiştir.

Hareketlerin eski üyeleri ya da üyelerinin akraba ve arkadaşları söz konusu hareketler hakkında önemli bilgiler ortaya koymaktadır. Kişilerden elde edilen bilgilerin objektifliği ve güvenilirliği önemli bir sorun olarak karşımızda dursa da belli konularda yardımcı olabilecek niteliktedir. Bu nedenle mümkün olduğunca bu kişilerle yapılan röportaj ve anketlerden yararlanılmaya çalışılmıştır.

Üçüncü kaynak, yeni dini hareketler hakkında bilgi toplayan özel organizasyonlardır. Amerika Din Çalışmaları Enstitüsü (The Institute for the Study of American Religion), Yeni Dinler Merkezi (Centre for New Religions), Yeni Dini Hareketler Merkezi (Centre for New Religious Movements), Amerikan Aile Derneği (American Family Foundation) gibi yapılanmalar örnek olarak verilebilir.

Araştırmada yararlandığımız dördüncü kaynak, medyadır. Her ne kadar saptırma, abartma ve yanıltmaya açık olsa da televizyon, radyo, gazete gibi medya organlarındaki bazı haberler, raporlar ve birtakım mülakatlar konuya ilişkin önemli bilgiler içermektedir.

Akademisyenler tarafından yapılan yayınlar beşinci kaynağımızı oluşturmaktadır. Konuya ilişkin dünya genelinde farklı dillerde kaleme alınmış çok sayıda kitap, makale ve sempozyumlarda sunulan bildiriler mevcuttur. Araştırmamızda bu çalışmalardan olabildiğince istifade edilmeye çalışılmıştır. Söz konusu literatüre ulaşmada Süleyman Turan'ın *Yeni Dini Hareketlerle ilgili Türkiye'deki ve Batıdaki Literatür* makalesi bizim için yol gösterici bir çalışma olmuştur.

YDH'ler ile ilgili yaptıkları çalışmalar neticesinde Batı literatüründe haklı bir şöhret elde eden David G. Bromley, Lorne L. Dawson, J. Gordon Melton, George D. Chryssides, Eileen Barker, James A. Beckford, James R. Lewis, William Sims Bainbridge ve Margaret T. Singer'in kitap ve makaleleri temel referans kaynaklarımızı oluşturmaktadır. Araştırmamızın kaynaklarını büyük ölçüde İngilizce çalışmalar oluşturmakla birlikte ülkemizde yapılan akademik çalışmalardan da azami ölçüde yararlanmaya gayret edilmiştir. Bu bağlamda Mehmet Ali Kirman'ın *Yeni Dini Hareketler Sosyolojisi*, Ali Rafet Özkan'ın *Kıyamet Tarikatları: Yeni Dini Hareketler*, Ali Köse'nin *Milenyum Tarikatları*, Süleyman Turan ve Faruk Sancar'ın *Yeni Dini Hareketler: Tarihsel, Teorik ve Pratik Boyutlarıyla*, Mehmet Aydın'ın *Türkiye'ye Yönelik Batı Kökenli Dini Cereyanlar*, Ahmet Güç'ün *Satanizm: Şeytan'a Tapınmanın Yeni Adı* ve Mustafa Bıyık'ın *Küresel Bir Din Projesi Olarak Moonculuk* adlı eserleri tezimizde kullandığımız kaynaklardan bazılarıdır.

BİRİNCİ BÖLÜM

YENİ DİNİ HAREKETLER ve ÜYELERİ

Bu bölümde önce nasıl tanımlandıkları, tarihçe ve ortaya çıkış sebepleri, sınıflandırılmaları ve temel özelliklerinden hareketle yeni dini hareketler hakkında genel bazı bilgilere yer verilecektir. Daha sonra yeni dini hareketlerin üye profilleri üzerinde durulacaktır. Bu bağlamda üyelerin yaş, cinsiyet, eğitim, sosyal sınıf ve dini geçmişlerine dair tespitler paylaşılacaktır.

1.1. YENİ DİNİ HAREKETLER: TANIMLAMA PROBLEMİ, TARİHÇE, SINIFLANDIRMA VE TEMEL ÖZELLİKLER

1.1.1. Tanımlama Problemi

Yeni dini hareketler, giriş bölümünde de işaret ettiğimiz üzere genellikle XX. yüzyılın ikinci yarısında ortaya çıkan dini yapılanmaları ifade etmek için kullanılan bir terimdir.¹ Kavramın çok yönlü ve karmaşık yapıda olması tanımlama yapılırken çeşitli yaklaşımların ortaya çıkmasına neden olmuştur. İsimlendirme noktasında bile mutabakat sağlanamaması ve söz konusu hareketlere “yeni dinler”, “sekt”, “kült”, “zararlı örgütler”, “yeniçağ dinleri”, “tarikatlar”, “gençlik dinleri” gibi çok çeşitli kavramlarla atıfta bulunulması da tanımlamaların zorluğunu ortaya koymaktadır.² Bu başlık altında yeni dini hareketleri tanımlamaya yönelik yaklaşımlara işaret etmeye çalışacağız.

YDH’ler teoloji, sosyoloji ve psikoloji gibi çeşitli disiplinler tarafından farklı yönleriyle ele alınan bir olgudur. Bu durum onların tanımlanması noktasında disiplinlerin bakış açılarına göre farklı yaklaşımların ortaya çıkmasına neden olmaktadır.

Teolojik yaklaşımda yeni dini hareketleri ifade etmek için “kült” kavramı tercih edilmekte ve daha çok gizlilik, dolandırıcılık, sahtekârlık, otoriter liderlik,

¹ Eileen Barker, *New Religious Movements: A Practical Introduction*, London: HMSO Publications, 1992, s. 9.

² M. Ali Kirman, *Yeni Dini Hareketler Sosyolojisi*, Ankara: Birleşik Yayınevi, 2010, s. 48.

üye elde etmek için beyin yıkama ve düşünce kontrolü gibi teknikleri kullanma, üyelerinin hayatlarını tamamen kontrol etme ve sapkın özelliklere sahip olma gibi yönleri öne çıkarılmaktadır. Bunların yanında Kirman'ın ifade ettiğine göre, yeni dini hareketlerin uyuşturucu ticareti, silah kaçakçılığı, çocuk istismarı, intihara yönlendirme gibi suçlar işledikleri ileri sürülmektedir.³

Sosyologlar, yeni dini hareketleri, sosyal yönlerini ele alarak tanımlamaya çalışırlar. Sosyolojik yaklaşım, mukayeseli ve tarihsel boyutları içeren bir yaklaşımdır. Sosyologlar her hareketi, hem geçmişteki hem de şu andaki diğer hareketleri inceleyerek değerlendirirler. Söz konusu hareketleri sınıflandırmak için nesnel bir tavırla tüm psiko-sosyal davranış biçimlerini tanımlamaya çalışırlar. Bu bağlamda yeni dini hareketleri sadece yerleşik dinden kopan oluşumlar olarak değil; aynı zamanda toplumdaki hâkim kültür ve sosyal yapıya yabancılaşma ve karşı çıkma eğilimi gösteren hareketler olarak nitelerler.⁴

Yeni dini hareketler konusundaki çalışmalarıyla öne çıkan isimlerden Eileen Barker, “yeni dini hareket” kavramını, büyük çoğunluğu 1950’lerden sonra ortaya çıkan ve 1970’li yıllarda yaygın bir ilgi görmeye başlayan dini, manevi ve felsefi boyutlar taşıyan organizasyonlar olarak tanımlamaktadır.⁵

Bir diğer önemli isim J. Gordon Melton’a göre, yeni din, grup veya hareketler, buldukları baskın kültürden ayrılmış ve yeni oluşturdukları kültüre taraftar kazanmaya çalışan, her şeyden önce dini nitelikli gruplardır. Bu nedenle bir yeni dini hareket başka bir ülke kaynaklı olabilir fakat önemli olan baskın bir kültürden koparak ortaya çıkmış olmasıdır.⁶

Yukarıdaki iki örnekte de görüldüğü üzere araştırmacılar ister teolojik, ister sosyolojik, isterse başka bir açıdan olsun yeni dini hareketleri tanımlarken genellikle bu hareketlerin ortaya çıktığı “yer” ve “zaman”ı esas almaktadır. Bu bağlamda başlangıçta yeni dini hareketlerin İngiltere’ye özgü olduğu düşünülmüş ancak hareketlerin kısa sürede Batı Avrupa ve Amerika’da da yayılması neticesinde kapsam genişletilmiştir. Günümüzde ise dünyanın hızla

³ Kirman, *Yeni Dini Hareketler Sosyolojisi*, s. 50.

⁴ Ronald Enroth, *Tarikatlar ve Yeni Dinler*, çev. Levent Kiran, İstanbul: Yeni Yaşam Yayınları, 1998, ss. 11-13.

⁵ Barker, *New Religious Movements*, s. 9.

⁶ J. Gordon Melton, “Emerging Religious Movements in North America: Some Missiological Reflections”, *Missiology: An Internal Review*. XXVIII/1 (2000), s. 87, <http://mis.sagepub.com/content/28/1/85.full.pdf+html> (11.05.2016)

küreselleşmesi neticesinde bu hareketlere hemen her toplumda rastlanabilmektedir. Ortaya çıktıkları zaman faktörü dikkate alındığında ise bu hareketlere “yeni” denilmesinin nedeni, hareketlerin büyük çoğunluğunun II. Dünya Savaşı sonrasında şartlarında ortaya çıkmış olmalarıdır.⁷ George D. Chrystides ve Margaret Z. Wilkins’in ifade ettiğine göre “Yeni dini hareketler” tabiri ilk olarak Harold W. Turner (1911-2002) tarafından kullanılmıştır.⁸ Günümüzde ise kült, tarikat, gençlik dinleri gibi kullanımlara nazaran akademik çevrelerde yaygın kabul gören bir terim haline gelmiştir. “Yeni” sözcüğüyle nitelenen dini hareketler yakın zamanda ortaya çıkmış gruplara gönderme yapsa da “yeni” olarak nitelenen hareketlerin zamanla tarihsel, bir diğer ifadeyle geçmişte kalan hareketler; öte yandan geçmişteki hareketlerin ise geleceğin hareketleri tarafından yinelenen ya da yeniden özetlenerek devamlılık gösterecek eğilimler olacağı muhakkaktır.⁹

1.1.2. Tarihçe ve Ortaya Çıkış Sebepleri

YDH’ler modern bir olgu olarak Batı toplumlarında yaşanan siyasi, sosyal ve ekonomik gelişmelere dayalı olarak ortaya çıkmıştır. Özellikle XVI. yüzyıldan itibaren bilim, sanat, kültür gibi alanlarda önemli zihniyet değişikliğine neden olan Rönesans dönemi ile birlikte insanın evren ile ilişkisini, din algısını, Tanrı inancını ve dünyevi hayatı ele alışını değiştiren yeni bir anlayış doğmuştur. Bu anlayış çerçevesinde sanayileşmiş toplumlarda ortaya çıkan *modernleşme*, *sekülerleşme* ve *küreselleşme* gibi gelişmelere yakından bakmak, yeni dini hareketlerin ortaya çıkış sebeplerini anlamamız konusunda yol gösterici nitelik arz etmektedir.¹⁰

Modern dönemde yerleşik dini kültür ve inançlar, çağın getirmiş olduğu yeni şartlar ve özellikle de sekülerleşmenin etkisiyle büyük değişimlere uğrarken öte yandan insanlığın tarih boyunca büyük önem atfettiği değerler de modernite

⁷ M. Ali Kirman, “Yeni Dini Hareketler: Tanım ve Kapsam”, *Yeni Dini Hareketler: Tarihsel, Teorik ve Pratik Boyutlarıyla*, ed. Süleyman Turan & Faruk Sancar, İstanbul: Açılım Kitap, 2014, s. 17.

⁸ George D. Chrystides & Margaret Z. Wilkins, *A Reader in New Religious Movements: Readings in the Study of New Religious Movements*, New York: The Continuum International Publishing Group, 2006, s. 3.

⁹ Süleyman Turan & Faruk Sancar, “Giriş”, *Yeni Dini Hareketler: Tarihsel, Teorik ve Pratik Boyutlarıyla*, İstanbul: Açılım Kitap, 2014, ss. 9-10.

¹⁰ Kirman, *Yeni Dini Hareketler Sosyolojisi*, ss. 16-17.

tarafından tehdit edilmeye başlamıştır. Yeni dini hareketler bu değerlere tekrar önem kazandırarak insanları rahatlatıcı, içlerindeki manevi boşlukları giderici bir rol üstlenmişlerdir. Dolayısıyla sekülerleşme karşıtı görünümle ortaya çıkan bu hareketler, daha çok seküler kesimi ve onların değerlerini benimse(ye)meyen, bu kültüre uyum sağlayamayan kişiler arasında taraftar bulmuşlardır.¹¹ Diğer bir deyişle, “yeni dini hareketler Batı modernizminin katı bilimcilik akılcılığıyla kilitlenen dünya görüşünde yeni kimlik arayışına giren bireyler için bir tercih olarak belirmiştir; bu çerçevede milyonlarca insan Doğu kökenli dini ve felsefi akımlara katılmıştır”.¹²

Ortaya çıkan yeni şartlar geleneksel toplum yapısına ve geleneksel inançlara göre şekillenen hayat kabullerini büyük bir uyum sorunuyla karşı karşıya bırakmış ve neticede toplumlar, bu uyum çerçevesinde kendilerini yeniden yorumlamaya, düşünmeye ve teşkilatlanmaya yöneltmek durumunda kalmışlardır. Böylelikle bir yandan dinlerde modernleşme hareketleri görülürken diğer yandan da yaşanan uyum sorunları ve değişimlerin beraberinde getirdiği boşluklar, belirsizlikler, kimlik arayışları gibi sorunlar birçok kişiyi geleneksel inanç ve kurumlara yeniden tutunma, bu inançlarını koruma ve savunma şeklinde hareketlere yöneltmiştir. Böylesine çok yönlü, çelişkili ve belirsizliklerle dolu bir değişim ve dönüşüm ortamı yeni manevî ve ruhî ihtiyaçları ortaya çıkarmıştır. Bu durum toplumun bu ihtiyaçlarını karşılamak üzere yeni dini hareket ve oluşumların meydana gelmesine zemin hazırlamıştır.¹³

Modern dünyanın çoklu kültür ve hoşgörü ortamı YDH'lerin resmi muhalefet, baskı, ayrımcılık ve zulümlerden korunmalarına imkân tanımıştır. Kozmopolit şehir yapıları sayesinde yeni dini hareketler kendilerini gerektiğinde gizleme ve gerektiğinde ifşa etme olanağına sahip olmuşlardır. Böyle bir ortamda YDH'lere başarı getiren şey, muhatap kitlenin tüketim alışkanlıklarını iyi analiz

¹¹ Ali Köse, *Milenyum Tarikatları: Batı'da Yeni Dini Akımlar*, İstanbul: Truva Yayınları, 2006, ss. 18-19.

¹² Köse, *Milenyum Tarikatları*, s. 15.

¹³ Ünver Günay, *Din Sosyolojisi*, İstanbul: İnsan Yayınları, 2014, s. 490.

etmeleri ve ürüne göre müşteri değil; müşteriye göre ürün esasını benimsemeleri olmuştur.¹⁴

Modernleşme sürecinde sosyo-ekonomik alanda meydana gelen değişimler aile bireyleri arasındaki ilişkinin değişmesine ve dolayısıyla aile yapısının bozulmasına yol açmıştır. Aile ve din gibi -bir bakıma- toplumda kontrol mekanizması işlevi gören geleneksel kurumların önemini yitirmesi, geleneksel anlam dünyasının sarsılması, toplumsal ilişkilerin giderek daha tutarsız bir hal alması bireyde ciddi içsel sıkıntıları da beraberinde getirmiştir. Bireyselleşme eğilimi sonucu yalnızlık duygusunun yükselmesi ve bencilliğin yaygınlaşması, ahlakî belirsizlik, materyalist görüşün ön plana çıkması toplumsal planda yaşanan kültürel karmaşanın göstergeleri olmuşlardır. Bu süreçte insanî ilişkilerin zayıflaması, modern hayat şartlarının etkisinden dolayı yıpranan, mutluluğu zenginlik ve lükste ararken hayal kırıklığına uğrayan, aradığı sevgiyi ailesinde ve çevresinde bulamayan kişilerin kaçıp sığınabilecekleri, birincil ilişkilerin hâkim olduğu yeni grup ve akımlara ilgiyi arttırmıştır.¹⁵ Yeni dini hareketler cemaatçi yapılarıyla üyeleri arasında birlik ve beraberlik sağlayarak kendilerini alternatif aile olarak cazip hale getirmektedirler.¹⁶ Hatta çoğu zaman bu hareketlerin liderleri, üyeleri nazarında anne/baba konumunda bulunmakta ve Uluslararası Aile, Moonculuk, Sai Baba hareketlerinde olduğu gibi kendilerine “baba” ya da Sahaja Yoga hareketinde olduğu gibi “Kutsal Anne” olarak hitap edilmektedir.

YDH’lerin ortaya çıkışına sebep olan faktörlerden biri de insanların yeniçağda dine karşı kayıtsız duruşlarıdır. Artık kimin neye inandığı insanlar açısından önemsizleşmeye başlamıştır. Bu umursamazlık ve kayıtsızlık içi boş

¹⁴ Adnan Bülent Baloğlu, “Yeni Dini Hareketler ve Şiddet: Şiddetin Yeni Adresi Yeni Dini Hareketler Mi?”, *Yeni Dini Hareketler: Tarihsel, Teorik ve Pratik Boyutlarıyla*, ed. Süleyman Turan & Faruk Sancar, İstanbul: Açılım Kitap, 2014, ss. 289-290.

¹⁵ Kirman, *Yeni Dini Hareketler Sosyolojisi*, s. 22.

¹⁶ M. Ali Kirman, “Küresel Kült Savaşlarının Yapıldığı Meydan: Gençlik ve Aile”, *Diyanet İlmî Dergi*, XL/2 (2004), s. 64.

kişiliklerin oluşumuna sebep olmuştur. Dolayısıyla ortaya çıkan dini gruplar, insanlardaki bu boşluk hissini doldurmaya çabalamaktadırlar.¹⁷

Modern dönemin “her şey satılıktır” kuralından dinler de payını almıştır. Dini gruplar birbirleriyle rekabet içerisine girmişlerdir ve bu durum inanan insanları müşteri konumuna yerleştirmektedir. Özellikle yeni dini hareketlerin bu rekabet ortamına çok iyi bir şekilde uyum sağladıkları söylenebilir. Bunda geleneksel dinlerin kendilerini bir firma, inananlarını ise müşteri olarak görmemelerinin de payı bulunmaktadır. Araştırmacılar bu durumun yeni dini hareketlerin cazip hale gelmesini sağladığını ileri sürmektedir.¹⁸

Hızlı toplumsal ve kültürel değişimlerin yaşandığı, toplum genelinde kargaşanın ortaya çıktığı dönemlerde yeni dini hareketlerin hızla yayıldığı gözlenmektedir. Örneğin, İkinci Dünya Savaşı’nda mağlup olan Japonya’da sosyal yapının bozulması ve toplumda bir belirsizliğin ortaya çıkmasıyla çeşitli yeni dini hareketler türemiştir. Yine Doğu Avrupa’da komünist rejimin yıkılmasıyla birtakım hareketler ortaya çıkmıştır.¹⁹

Yeni dini hareket ve oluşumların bir bölümü mahalli özellikler sergilerken bir kısmı da misyonerlik faaliyetleriyle ortaya çıktıkları mahallerin çok ötesine geçerek dünya çapında bir yaygınlık ve gelişme göstermiştir. Bu hareketlerin önemli bir bölümü, Asya ve Afrika kökenli olup, bu bölgelerden daha sonraları Avrupa, İngiltere ve ABD’ye yayılmışlardır. Özellikle içinde 3 binden fazla farklı dinî grup, hareket ve cemaati barındırdığı ifade edilen ABD, gerek yerli gerek yabancı dini hareket ve misyon grupları için cazibe merkezi olarak görülmektedir. Ayrıca Avrupa’da Fransa, Almanya, İngiltere başta olmak üzere diğer Batı, Kuzey ve Orta Avrupa ülkeleri, Rusya ile bağımsızlığını elde etmiş olan Türk Cumhuriyetleri yeni dini akımların misyoner faaliyetleri için önemli alanlardandır.²⁰

¹⁷ Ali Rafet Özkan, “Yeni Dini Hareketlerin Ortaya Çıkış Sebepleri ve Temel Karakteristikleri”, *Yeni Dini Hareketler: Tarihsel, Teorik ve Pratik Boyutlarıyla*, ed. Süleyman Turan & Faruk Sancar, İstanbul: Açılım Kitap, 2014, s. 33.

¹⁸ Özkan, “Yeni Dini Hareketlerin Ortaya Çıkış Sebepleri ve Temel Karakteristikleri”, s. 33.

¹⁹ Margaret Thaler Singer, *Cults in Our Midst: The Continuing Fight Against Their Hidden Menace*, San Francisco: Jossey-Bass, 2003, s. 30.

²⁰ Günay, *Din Sosyolojisi*, s. 491.

1.1.3. Sınıflandırma

Bilindiği üzere yaşayan dünya dinleri olarak isimlendirilen İslam, Hıristiyanlık, Yahudilik, Hinduizm, Budizm, Mecusilik ve diğer dinler çok çeşitli şekillerde tasnif edilmektedir. İlahi kaynak, evrensellik, misyoner karakter ve ortaya çıkıp geliştikleri coğrafya dikkate alınarak yapılan tasnifler kaynaklarda yaygın olarak kabul gören sınıflandırmalardır. Sözkonusu yeni dini hareketler olunca tıpkı tanımlamada olduğu gibi tasnif konusunda da farklı yaklaşımlar karşımıza çıkmaktadır. Yeni dini hareketler kökenleri, inanç sistemleri, organizasyon yapıları, üyeleri veya toplumla kurdukları ilişki biçimi gibi birçok farklı yön dikkate alınarak bir sınıflandırma yoluna gidilmektedir. Thomas Robbins, Dick Anthony, Frederick Bird, Rodney L. Stark, Williams S. Bainbridge, Roy Wallis ve James A. Beckford gibi YDH'ler konusunda öne çıkan isimler çeşitli sınıflandırmalar yapmışlardır. Tüm bu tasnifleri vermek ve detaylarına girmek konunun sınırlarını aşacağından temel bazı tasniflere işaret etmekle yetineceğiz.

1.1.3.1. Dünya ile İlişkilerine Göre Yeni Dini Hareketler

Roy Wallis, yeni dini hareketleri dış dünya ile olan ilişkileri açısından tasnif etmektedir. Bu bağlamda o, *dünyayı reddeden (the world rejection)*, *dünyayı tasdik eden (the world-affirming)* ve *dünya ile uzlaşma içinde olan (the world-accommodating)* hareketler şeklinde üçlü bir tipoloji geliştirmiştir.

Wallis; Birleştirme Kilisesi, ISKCON, Halkın Tapınağı, Tanrı'nın Çocukları gibi hareketleri *dünyayı reddeden hareketler* grubuna örnek olarak göstermektedir.²¹ Bu hareketlere göre mevcut sosyal düzen Tanrı'nın emir ve planından sapmıştır. Tanrı ve manevi âlemlerle olan temasını kaybeden ve sadece maddi uğraşlara yönelen insanlar bunun bir sonucu olarak savaş, acı, samimiyetsizlik ve umutsuzlukla dolu kirli bir dünyanın ortaya çıkmasına neden olmuştur.²² Dünyayı reddeden hareketler, herkesi üye yapabildiklerinde ya da çoğunluğu sağladıklarında milenyumun başlayacağını ummaktadırlar. Böylece daha basit, sevgi dolu, insancıl ve daha manevi bir yeni dünya düzeninin

²¹ Wallis, "Three Types of New Religious Movements", ss. 38-44.

²² Roy Wallis, "Three Types of New Religious Movements", *Cults and New Religious Movements*, ed. Lorne L. Dawson, UK: Blackwell Publishing Ltd, 2003, s. 36.

oluşacağını; eski ve kötü düzenin yok edileceğini, yani ütopyanın gerçekleşeceğini ileri sürerler. Tanrı'nın düzenini sağlamayı amaçladıkları için seküler ve dini ayırımına da karşı çıkarlar. Onlara göre seküler dünya eski gerçek dini karakterine geri döndürülmelidir. Bundan dolayı bu hareketler kitleler halinde tüm dünyayı dönüştürmeye çalışmaktadırlar.²³

Wallis'in tipolojisinde ikinci sırada *dünyayı tasdik eden hareketler* yer almaktadır. Wallis bu gruptaki hareketlere Transandantal Meditasyon, Soka Gakkai ve Sayentoloji'yi örnek vermektedir. Dünyayı reddeden hareketlerin aksine bu hareketlere göre sosyal düzenin birçok cazip özellikleri bulunmaktadır. İnsanlık iddia edildiği kadar kötü değildir; insanoğlunun içinde bugüne kadar sadece birkaç kişinin doğru şekilde yararlanmayı öğrenebildiği muazzam bir potansiyel güç vardır. Bu potansiyel gücün ortaya çıkarılmasında doğru ve iyi bir yöntem takip etmek gerekmektedir. Dünyayı onaylayan hareketler insanlara bu yöntemleri öğretmeyi vadetmektedirler.²⁴ Bu hareketlerin üyeleri mevcut sosyal düzenin bazı yönlerini eleştirseler de bu düzenin değer ve hedeflerinin çoğunu normal olarak görürler. Bu yüzden dünyadan geri çekilmeyi veya kaçınmayı değil, dünya menfaatlerini daha kolay elde etmeyi amaçlarlar.²⁵

Wallis'in Neo-Pentakostalizm ve Subud gibi hareketleri örnek olarak verdiği *dünya ile uzlaşma içinde olan hareketler*, diğer iki grubun aksine manevi dünya ile maddi dünya arasında bir ayırım yapmaktadır. Bu hareketler dini, sosyal bir mesele olarak ele almazlar. Dinin insanın iç dünyasına hitap ettiği ve ona teselli ve teşvik sağladığı ifade edilir. Dünya ile uzlaşma içinde olan hareketler dünyaya veya topluma karşı çıkmaz fakat bunların dini kurumların önüne geçmesine ya da canlılıklarını yitirmelerine neden olmasına itiraz etmektedir. Wallis'e göre bu hareketler bireyi dünya hayatı için harekete geçirmesine rağmen hayatın nasıl yaşanması gerektiği konusunda pek fazla kuralları da yoktur.²⁶

²³ Wallis, "Three Types of New Religious Movements", s. 38.

²⁴ Wallis, "Three Types of New Religious Movements", ss. 44-52.

²⁵ Wallis, "Three Types of New Religious Movements", ss. 44-52.

²⁶ Wallis, "Three Types of New Religious Movements", ss. 54-56.

1.1.3.2. Taraftarlarına Göre Yeni Dini Hareketler

Kanadalı Sosyolog Frederick Bird, yeni dini hareketleri katılımcıları arasındaki “ahlaki sorumluluk” ilişkisini esas alarak i) Dindar Gruplar (Devotee Groups), ii) Müritlik Grupları (Discipleship Groups) ve iii) Çıracılık Grupları (Apprenticeship Groups) şeklinde 3 grupta sınıflandırmıştır.²⁷

Dindarlar, kendilerini birtakım olağanüstü güçler atfettikleri karizmatik bir lidere teslim etmekte ya da bağlandıkları bir gerçeğin peşinden gitmektedirler. *İlahi Işık Misyonu*, *Nichiren Shoushu* ve *Hare Krishna* fanatik üyelere sahip hareketlerden birkaçıdır. Bird’ün belirttiğine göre bu tarz fanatik hareketlere üyelik, Tanrı, Krishna veya Lotus Sutra gibi farklı şekillerde tanımlanan nihai güç ve hakikat kaynağını kutsamakla başlar. Bu kutsal güç, her zaman her yerde var olan aşkın bir gerçekliktir. Onunla ilişki kurabilmek için inançtan başka hiçbir vasfa ihtiyaç yoktur. Ancak bu kutsal gerçekliği daha iyi algılamak ve ona olan bağlılığı kuvvetlendirmek için toplu ritüellere katılmak gereklidir. Moonculuk hareketinde olduğu gibi hafta sonu kamplarında diğer grup üyeleriyle birebir görüşmelerin gerçekleştirildiği başlangıç düzeyindeki ritüellere katılmak önem arz etmektedir.²⁸

Müritlik hareketleri, devamlı olarak kendilerini aydınlanmaya ulaştıracak bir ruhsal üstat arayışı içindedirler ve çoğunlukla bu üstadı takip ederler. *Sahaja Yoga* bu hareketlere örnek olarak verilmektedir.

Çıracılar ise kutsal güçleri kendi içlerinde hissedebilmek için özellikle şamanik, psişik ve terepatik yetenekleri olan üstatları takip ederler. *EST*, *Transandantal Meditasyon* ve *Sayentoloji* hareketleri bu gruba örnek gösterilmektedir. Söz konusu hareketler, herkesin içinde kutsal bir enerji kaynağının bulunduğunu ileri sürmektedir. Örneğin Transandantal Meditasyon uygulayıcıları yaratıcı zekânın gizli ve içsel kaynaklarıyla iletişime geçmenin yollarını ararlar. Müritlik hareketlerine mensup olanlar başlangıç ritüellerinde öğrendikleri teknik ve egzersizlerle psişik güçlerini yönetirler. Bu hareketlerin liderleri aydınlanmış üstat olarak görülür. Maharishi Mahesh Yogi (TM),

²⁷ Frederick Bird, “The Pursuit of Innocence: New Religious Movements and Moral Accountability”, *Sociological Analysis*, XL/4, 1979, s. 336.

²⁸ Bird, “The Pursuit of Innocence”, ss. 336-338.

Werener Erhart (EST), Ron Hubbard (Sayentoloji) gibi liderlerin hepsi kendi hareketleri içinde en üstün yasa koyucu ve yönetici konumundadırlar ve bu isimler diğer pek çok harekette olduğu gibi taraftarlarından mutlak bağlılık talep etmektedirler.²⁹

1.1.3.3. İç ve Dış İlişkilerine Göre Yeni Dini Hareketler

James A. Beckford, yeni dini hareketleri *iç ilişkiler (internal relationships)* ve *dış ilişkiler (external relationships)* olarak tasnif etmiştir.

Beckford, tasnifinde iç ilişkilerden söz ederken 5 farklı karakterden söz etmektedir:

1) *Dindar (Devotee)*: Dindarlar kendilerini bütünüyle içinde buldukları hareketlerinin değer, öğreti ve maddi gelişimine adanmışlardır. Hareket üyesi olmayan kişilerle çok fazla bağlantı kurmazlar ve ilişkilerini grup üyeleriyle sürdürürler. Bu noktada evlilikler ve genç üyelerin sosyal ilişkileri konusunda sıkı kısıtlamalar görülebilmektedir.

2) *Üstat (Adept)*: Üstatlar ilişkilerini dindar üyelerle sınırlandırır. Kendilerini hareketin lider veya liderlerin otoritesine tamamen adanmışlardır. Ayrıca ev ve iş yerlerindeki sosyal ilişkilerinde dindarlara göre daha rahat davranmaktadırlar.

3) *Müşteri (Client)*: Müşteriler pozisyonu diğer üyeler tarafından grubu çekilen kişileri ifade etmektedir. Müşteriler çoğunlukla kendilerine hareket tarafından sunulan her şeyi belirli kurallar dahilinde kabul ederler. Müşteriler grup dışındaki sosyal hayatlarını da devam ettirirler.

4) *Hami (Patron)*: Hamiler harekete maddi ve manevi destekte bulunan kişileri ifade etmektedir. Bunlar toplantılarda ve hizmetlerde pek fazla bulunmadıklarından haklarında en az belge bulunan gruptur. Hamilerin isimleri hareket içi iletişim sağlayan e-mail listelerinde yer alır ancak grup içindeki kişilerle bireysel ilişkileri oldukça az ve sınırlı düzeydedir.

5) *Mürtet (Apostate)*: Mürtet hareketten ayrılan kişiyi ifade etmektedir. Bunlar hareketin kurumsal yapısı ve işleyiş tarzı hakkında bilgi sahibi olduklarından hareket hakkında önemli bilgiler sağlamaktadırlar. Hareketten

²⁹ Bird, "The Pursuit of Innocence", s. 336.

ayrılmaya nelerin yol açabildiği hususunda da bizzat birincil kaynak durumundadırlar.³⁰

Beckford'un tasnifinin ikinci kısmını oluşturan *dış ilişkiler*, yeni dini hareketlerin farklı kurum ve organizasyonlarla kurmuş oldukları ilişkiye gönderme yapmaktadır. Beckford bu noktada 3 ilişki tipinden söz etmektedir:

1) *Sığınma (Refugee)*: Sığınma grubundaki yeni dini hareketler maddi ve sosyal şartlarını tesis etme ve koruma arayışındadırlar. Hareket dışındaki dünyayla zayıf ve sınırlı bağlara sahiptirler.

2) *İhya (Revitalization)*: İhya kategorisindeki hareketler, seküler dünyayı kendi değer ve öğretilerine uygun olarak yeniden canlandırma ve şekillendirme arayışındadırlar. Bu bağlamda bazı yeni dini hareketler, okul, hastane, fabrika, yayınevi, kültürel merkezler gibi kendi politik ve ekonomik kurumlarını oluşturmaktadırlar.

3) *Özgürleşme (Release)*: Bu kategorideki hareketler, muhataplarına sahip oldukları potansiyellerin farkına varmalarını engelleyen şartlardan kurtarmayı vadetmekte ve üyelerinin yaşamlarını anlamlı kılmayı amaçlamaktadır. Vadettikleri bilgi, beceri ve tekniklerin yayılması için mevcut üyeler ile potansiyel üyeler arasında bir bağlantı kurulması gerektiğinden dış dünya ile etkin bir ilişki içerisindedirler.³¹

1.1.3.4. Şiddet Karakteri Açısından Yeni Dini Hareketler

Catherine Wessinger, yeni dini hareketleri şiddet karakterleri açısından i) Devrimci Hareketler, ii) Kırılgan Hareketler ve iii) Saldırıya Uğramış Hareketler şeklinde 3 grup halinde tasnif etmektedir.

Wessinger, *devrimci hareketler* kategorisinde Eski İnananlar, Hıristiyan Kimliği ve El Kaide gibi hareketleri örnek göstermiştir. Devrimci hareketler zaman zaman büyük çaplı saldırı ve şiddet olaylarıyla gündeme gelmektedirler ve bu eylemlerini genellikle kötülüğe vurulan bir darbe ya da zalimlerden kurtulmanın bir yolu olarak görmektedirler.

³⁰ James A. Beckford, *Cult Controversies*, London: Tavistock Publications, 1985, ss. 77-79.

³¹ Beckford, *Cult Controversies*, ss. 82-88.

Wessinger'ın tipolojisinde ikinci sırada *kırılgan hareketler* yer almaktadır. Halkın Tapınağı, Güneş Tapınağı, Aum Shrinkyo ve Cennetin Kapısı bu gruba örnek verilen hareketlerdendir. Bu hareketler düşman olarak gördükleri dış dünyaya karşı şiddet eylemlerinde bulunmanın yanı sıra kendi üyelerine yönelik şiddet uygulamalarıyla da bilinmektedir. Söz konusu hareketler genellikle hareketin dini hedefi ve temel yapısının tehdit ve tehlike altında bulunduğu düşünüldüklerinde şiddete yönelmektedirler.

Wessinger, *saldırıya uğramış hareketler* kategorisinde kendilerine yapılan saldırılara şiddetle karşılık veren hareketleri ele almaktadır. Kendilerini tehlikeli gören devlet birimlerinin saldırısına uğrayan Falun Gong, Mormon ve Branch Davidian Hareketleri saldırıya uğramış hareketlerden bazılarıdır.³²

1.1.3.5. Misyoner Karakteri Açısından Yeni Dini Hareketler

Yaşayan dünya dinlerini dikkate aldığımızda bir inanca bağlı olmanın kapsamını belirli bir etnik gruba, klanla bağlı olmayla ya da seçilmişlikle sınırlayan milli ve kabile dinleri, çeşitli sır dinleri, gnostik bazı akımlar vb. dinsel gelenekler haricinde kalan inanç sistemleri sahip oldukları inancın insanlar arasında yayılmasına önem vermektedir. Söz konusu yeni dini hareketler olunca gnostik karakter gösteren hareketlerin dışındaki neredeyse tüm YDH'lerin taraftar kazanmak için birtakım yöntemler ortaya koydukları görülmektedir. Yaptığımız araştırmalarda, bu konuda yapılmış herhangi bir tasnife rastlayamasak da konumuzla bağlantılı olması açısından böyle bir tasnif yapılmasının da önem arz ettiğini düşünmekteyiz. Yapılacak böyle bir tasnifte misyonerlik faaliyetlerine çok az yer veren ya da hiç yer vermeyen hareketlerden ve bunun karşısında misyonerlik faaliyetleriyle ön plana çıkan hareketlerden söz edilebilir. Birinci gruba Büyük Beyaz Kardeşliği grubunu, ikinci grupta yer alan hareketlere ise ülkemizde de faaliyetlerine rastlanan Yehova Şahitleri ve Moon Tarikatı'nı örnek verebiliriz.

³² Catherine Wessinger, "New Religious Movements and Violence", *Introduction to New and Alternative Religions in America*, ed. Eugene V. Gallagher & W. Michael Ashcraft, London: Greenwood Press, 2006, ss. 168-181.

1.1.4. Temel Özellikler

“Tarihçe ve Ortaya Çıkış Sebepleri” başlığı altında daha önce işaret edildiği üzere, XX. yüzyıldan itibaren küresel çapta yaşanan birtakım gelişmelere paralel olarak çeşitli şekillerde isimlendirilen çok sayıda yeni dini hareket ortaya çıkmıştır. Bu hareketlerin uzantılarının son yıllarda ülkemizde de yaygınlaşmaya başladığına şahit olmaktayız.³³ YDH’lerin çok farklı görünümde ortaya çıkmaları ve tasniflerde de görüldüğü üzere değişik özellikler arz etmeleri YDH’leri tanımlama ve nitelendirme noktasında güçlükler meydana getirmektedir. YDH’ler incelendiğinde hareketlerden bir kısmının Budizm, Hinduizm, Yahudilik, Hıristiyanlık gibi dinlerden koparak geliştikleri bir kısmının senkretik görünüm arz ettikleri anlaşılmaktadır. Yine bu hareketlerin inançları, ibadetleri, yaşam tarzları, organizasyonları, sermayeleri; kadınlara, çocuklara ve toplumun geri kalanına karşı davranışları kopmuş oldukları geleneksel dinlerden oldukça farklılık göstermektedir. Kimi hareketler toplumu daha iyiye doğru değiştirmeye çabalarken kimileri de mümkün olduğu kadar toplumdan uzaklaşma gayretindedir. Bir kısmı üyelerine ve nadiren de olsa üyesi olmayanlara ciddi zararlar verirken bir kısmı da hem üyelerine hem diğerlerine yararlı olduklarını iddia etmektedirler.³⁴ Bu ve benzeri farklılıklara rağmen yeni dini hareketlerle ilgili bazı genellemeler yapmamızı sağlayacak birtakım özelliklerden söz etmek mümkündür. Bu özellikleri şu şekilde sıralayabiliriz:

1.1.4.1. Karizmatik Lider

Max Weber’in formüle ettiği *karizma* kavramı, kendisine doğuştan bahşedilmiş olan doğa üstü, insan üstü özellik ve yeteneklere ya da en azından olağanüstü güç ve niteliklere sahip olan; türünün ve örneğinin kutsalı olarak

³³ Süleyman Turan, “Yeni Dini Hareketler ve Hedef Gençlik”, *Gençlik ve Kültürel Mirasımız I*, (16-18 Mayıs 2014), Samsun, 2014, s. 867.

³⁴ David Bromley, “New Religious Movements”, *Encyclopedia of Religion and Society*, ed. William H. Swatos Jr. vdğ., Walnut Creek: Altamira, 1998, s. 328; Eileen Barker, “New and Nonconventional Religious Movements: Implications For Social Harmony”, *The Review of Faith & International Affairs*, VII/3 (2010), ss. 3-4.

kabul edilen liderleri ifade eder.³⁵ Yaygın olan görüşe göre karizma, insanlar tarafından algılanan ve ayırt edilebilen belirli tanımlanabilir davranışlardır.³⁶

YDH'ler, mutlak hakikati getirdiğine inandıkları ve kurtarıcı olarak gördükleri bir üstadın etrafında birleşmiş, birbirlerine ve gruba güçlü bağlılıkları olan cemaatlerdir. Lider, üyelerin kendisine olan sadakatini test etmek amacıyla bazı üyelere birtakım yetkiler vermesine rağmen en üst düzey otoriteyi temsil etmektedir. Nihai olarak liderden başka başvurulabilecek bir mercii söz konusu değildir. Örneğin idarenin adil davranmadığını düşünen bir öğretmen başka bir otoriteye başvurabilir fakat yeni dini hareketlerde lider, tek ve en son karar veren kişidir.³⁷

Margaret T. Singer, “bir kült, liderinin içindekini yansıtan bir aynadır” ifadesiyle liderin konumuna işaret etmiş ve yeni dini hareketlerin liderlerini “uzman manipulatörler” olarak tanımlamıştır.³⁸ Bu hareketlerin liderleri kararlı ve baskıcı olma eğilimindedirler ve genellikle karizmatik olarak tanımlanırlar. Bu liderlerin kişisel çekicilik ile cazibeye ya da cemaatlerini yönetme ve idare etme aynı zamanda peşinden sürüklemek için diğer etkileyici güçlere ihtiyaçları vardır. Bu kişilerin müntesiplerini aile, meslek, kariyer ve arkadaşlarını terk etmeye ikna ettikleri görülmektedir. Neticede ise doğrudan veya dolaylı olarak takipçilerinin yaşamlarını ve maddi imkanlarını kısaca sahip oldukları her şeyi kontrolleri altına alırlar.³⁹ Yeni dini hareketlerin liderleri, kutsal olarak kendilerini merkeze yerleştirirler ve sevgi, sadakat ve bağlılığın odak noktasında her zaman kendilerini tutarlar. Nitekim örnek vermek gerekirse birçok harekette lidere bağlılıkları sınanmak üzere eşlerin birbirlerinden ayrılmaya zorlandıkları ya da ebeveynlerin çocuklarını terk etmeye mecbur bırakıldıkları görülmektedir.⁴⁰ Mehdi, mesih veya peygamber kimliğine bürünen YDH'lerin liderlerinin yeni bir

³⁵ Max Weber, *Economy and Society I*, ed. Guenther Roth & Clauss Wittich, Berkeley: University of California Press, 1978, s. 241.

³⁶ Lorne L. Dawson, “Crises of Charismatic Legitimacy and Violent Behavior in New Religious Movements”, *Cults, Religion and Violence*, ed. David G. Bromley, Gordon Melton, UK: Cambridge University Press, 2004, ss. 80-81.

³⁷ Singer, *Cults in Our Midst*, s. 9.

³⁸ Singer, *Cults in Our Midst*, s. 254.

³⁹ Singer, *Cults in Our Midst*, s. 9.

⁴⁰ Singer, *Cults in Our Midst*, s. 8.

dünya düzeni ve yeni bir dünya dini kuracağına olan inanç da karizmatik liderlik algısından kaynaklanmaktadır.⁴¹

1.1.4.2. Kurtarıcı Reçete

Yeni dini hareketler, geleneksel dinlerin kurtuluş anlayışlarını ve kurtuluş için önerdikleri yöntemleri kabul etmezler. Onlar, özellikle nihai kurtuluşla ilgili kurumsal vasıtalara, ruhbanlık sistemine ve mekanik ibadetlere (sakramentalizm) karşıdırlar. Çünkü onlara göre bütün bunlar, resmi dinsel otoritelerin kontrolünü ellerinde bulundurmak için yararlandıkları vasıtalarlardır.⁴²

YDH'lerin taraftarları çoğunlukla, kurtuluşun çok zor olduğuna ve çok az kimsenin kurtuluşa ulaşabileceğine inanmakta ya da inandırılmaktadırlar. Bununla birlikte, onlar aynı zamanda bireyi nihai kurtuluşa ulaştıracak vasıtaların temelde basit ve doğrudan olduğunu da kabul ederler. Bireysel terapi, grup terapileri, meditasyon, yoga, zihin geliştirme, potansiyeli geliştirme gibi farklı yöntemlerle kendilerince bir reçete oluşturmakta ve bu yöntemlerin uygulanmasıyla kurtuluşu sağlayacaklarına inanmaktadırlar.⁴³

YDH'ler, genellikle gelenekten kopmayı ve yeni, alışılmadık, orijinal şeyler sunmayı ve hayatın problemlerini ve dünyanın sorunlarını çözecek bir sistem kurma iddiasındadırlar. Örneğin Arizona tabanlı CBJ Hareketi, ölümsüzlüğü bulduğunu iddia etmekte ve takipçilerine eğer isimlerinin baş harfleriyle tanınan liderleri CBJ (Charles, BernaDeane ve James) ile birlikte kalırlarsa onların da sonsuza kadar yaşayacaklarını ileri sürmektedir. CBJ hareketinin dünya çapında 30 bin takipçisinin olduğu savunulmaktadır.⁴⁴

Yeni dini hareketlerin ileri sürdüğü kurtuluş reçetelerine örnek olarak şunlar verilebilir: Sayentoloji Kilisesi'nin "denetim (auditing)"i, Moon Tarikatı'nın "Kutsal aile" formülü, Guru Maharaj Ji hareketinin uygulaması

⁴¹ Özkan, "Yeni Dini Hareketlerin Ortaya Çıkış Sebepleri ve Temel Karakteristikleri", s. 39.

⁴² Ali Rafet Özkan, *Kıyamet Tarikatları: Yeni Dini Hareketler*, İstanbul: IQ Kültür Sanat Yayıncılık, 2006, ss. 49-50.

⁴³ Özkan, "Yeni Dini Hareketlerin Ortaya Çıkış Sebepleri ve Temel Karakteristikleri", s. 39.

⁴⁴ Singer, *Cults in Our Midst*, s. 9.

olduğu “Yoga”, *Hare Krishna*’daki “Krishna şuurlu hayat” prensibi ve Transandantal Meditasyon’daki “Mantra Meditasyon”.⁴⁵

1.1.4.3. Kurtarılmış Aile veya Hidayet Cemaatleri

Kendilerini “alternatif aile birlikleri” olarak takdim eden yeni dini hareketler, aile bağları yerine kendi grup bağlarını ikame etmeye çalışmaktadır. Özellikle gençleri etkileyerek onları kendi inanç ve düşünceleri doğrultusunda yeniden şekillendiren YDH’ler, kendilerine yeni katılan üyelerinden aile, arkadaş ve akrabalarıyla ilişkilerini koparmalarını isteyerek bireyin ailesi ve tüm geçmişinden ayırmaktadırlar.⁴⁶

YDH’lerin “gerçek aile” düşüncesi aslında onların kendilerini toplumun diğer kesiminden ayırmalarını ifade eder. Aile içinde olanların diğerlerinin sahip olmadığı bilgiye ve sezgiye sahip oldukları iması taşır. Bu bağlamda yeni dini hareketlerin üyeleri bu bilgiyi diğerlerine aktarabilecek ve böylece “kurtuluşa” ulaştırabilecek elit kişiler olarak kendilerini takdim ederler.⁴⁷

YDH’lerin üyeleri irtibat kurdukları potansiyel üyeyi grup arkadaşlarıyla tanıştırmak üzere harekete ait çeşitli mekanlara götürürler. Bu mekanlarda eski üyeler ile yeni üyeler bir araya getirilir ve birlikte sohbet etme imkânı oluşturulur. Yeni üyenin grup içerisindeki birlik, kararlılık ve güven ortamına hayran kalması sağlanır. Bu yeni aile ortamına katılırsa daha güvende olacağına ve sorunlarına çözüm bulacağına inandırılır. Bireyselliğin ön planda olduğu Batı toplumlarında gerçek bir aile ortamı sağlayan grupların çok daha etkili olacağı açıktır. Bu nedenle yeni dini hareketler içinde buldukları toplumun ihtiyaçlarını çok iyi değerlendirerek bunlara göre birtakım sistemler geliştirmektedirler.⁴⁸

Moon Tarikatı’nın, kendini “Birleşik Aile” olarak takdim etmesi ya da “Tanrı’nın Çocukları” olarak bilinen David Berg grubunun son zamanlarda kendilerini “Sevgi Ailesi” olarak isimlendirmeleri, Guru Maharaj Ji

⁴⁵ Ekrem Sarıkçıoğlu, “Yeni Dini Akımlar”, *Dinler Tarihi Araştırmaları II*, (20-21 Kasım Konya), Ankara: Dinler Tarihi Derneği Yayınları, 2000, s. 85.

⁴⁶ Süleyman Turan & Emine Battal, “Yeni Dini Hareketlerin Aile Yapıları Üzerindeki Etkileri”, *Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 1/1 (2015), s. 136.

⁴⁷ Elisabeth Arweck, “New Religious Movements”, *Religions in the Modern World*, ed. Linda Woodhead vdğ., London: Routledge, 2002, s. 7322.

⁴⁸ Özkan, *Kıyamet Tarikatları*, s. 50; Sarıkçıoğlu, “Yeni Dini Akımlar”, s. 86; Arweck, “New Religious Movements”, s. 7321.

mensuplarının birbirlerine “Kardeşler” olarak hitap etmeleri, Brahma Kumaris hareketinin liderinin “Brahma Baba” olarak bilinmesi, Sahaja Yoga’nın liderinin “Shri Mataji (Yüce Anne)” olarak isimlendirilmesi bu duruma örnek olarak verilebilir.⁴⁹

1.1.4.4. Kıyametin Yaklaştığı Beklentisi

YDH’lerin pek çoğunda yakın zamanda kıyametin gerçekleşeceğine dair bir beklenti mevcuttur. Bu anlayışa göre dünyada yaşanan fiziksel olaylar onun artık ömrünün sonuna yaklaştığını göstermektedir. Özellikle magmanın aşırı ısınmış olması, yakın zamanda dünyanın bir alev küresi haline geleceği şeklinde yorumlanmaktadır. Ayrıca dünya, uzaydan gelebilecek pek çok tehdide de açık durumdadır. Japonya’da Asahara Shoko tarafından kurulmuş olan Aum Shinrikyo hareketi bu düşüncenin en önemli örneklerindedir. Bu grup, 1966 yılında Tokyo metrosunu hardal gazıyla bombalamayı planlamıştır. Bu eylemi gerçekleştirilmeden yakalanan Asahara, amacının Tanrı’nın rızasını kazanmak olduğunu ifade etmiştir. Ona göre dünya fiziki ömrünü tamamlamış ve insanları ıstıraplı ölümlerin beklediği kıyamet vakti yaklaşmıştır. Bu sahneye gönlü razı olmadığı için insanları acısızca öldürecek bu yöntemi kullanmayı uygun görmüştür. Ayrıca bu sayede materyalist düşüncenin insanların ruhlarına baskı yaptığı bu devirde insanları özgürleştirmek, kurtarmak düşüncesiyle bombalama yolunu tercih ettiğini söylemiştir.⁵⁰

Erika Bertschinger tarafından İsviçre’de kurulan *Fiat Lux* hareketi de kıyametin yaklaştığı beklentisi içinde olan hareketlerden biridir. Kanada’da yaşayan Fransız Claude Vorilhon’un 1973 yılında kurmuş olduğu UFO inancına dayalı *Raelyen* hareketi de kıyametçi bir harekettir. Jim Jones tarafından 1955 yılında kurulan *Halkın Tapınağı (People’s Temple)* hareketinin, nükleer bir savaşla kıyametin kopacağı düşüncesinden dolayı 1978 yılında toplu intihar eylemi düzenlemiş, intihar etmek istemeyen üyeler ise etraftaki silahlı görevliler

⁴⁹ Özkan, *Kıyamet Tarikatları*, s. 50

⁵⁰ Özkan, *Kıyamet Tarikatları* s. 51.

tarafından öldürülmüşlerdir.⁵¹ Aynı şekilde *Cennetin Kapısı (Heaven's Gate)* adlı grubun üyeleri de dünyanın uzaydan gelen saldırılar sonucu yok olacağına inanmaktadırlar.⁵²

1.1.4.5. Mistik Tecrübe

Yeni dini hareketlerin bir diğer belirgin özellikleri de tecrübeye verdikleri önemdir. Bu hareketler üyelerine sadece yeni bir inanç-ahlak sistemi ve yaşam tarzı değil, aynı zamanda güçlü ruhsal deneyimler de sunmaktadır. Bu hareketlerin mensupları, din değiştirdikten sonra hissettikleri “eşsiz” dini duygulardan söz ederler. Bu tecrübeler meditasyon uygulamasıyla, mantraların⁵³ tekrarlanmasıyla veya bir guruyla temas kurularak deneyimlenebilir.⁵⁴

YDH'ler, geleneksel dinlerden farklı olarak Tanrı veya kutsal varlıkla doğrudan ilişki ya da diğer bir deyişle kutsalın doğrudan tecrübe edilmesi için olanak sunduklarını iddia etmektedirler. Bu iddialarının doğruluğu ve gerçekçiliği elbette şüpheli olsa da netice itibarıyla bu tür vaatlere birçok kişinin kandığı bir vakıa olarak unutulmamalıdır.⁵⁵

1.1.4.6. Senkretizm veya Eklektizm

Yeni dini hareketlerin belirgin karakteristiklerinden biri de *senkretik* (yapay birlik) veya *eklektik* (seçmecî) yapıda olmalarıdır. “Senkretizm”, farklı geleneklerin birbirini etkilemesi neticesinde oluşan yeni kültürel yapıları, gelenekleri, inanç sistemlerini veya düşünce ekollerini ifade eden bir kavramdır.⁵⁶ Yeni dini hareketlerin büyük geleneksel dinlerden ve hatta tarihe gömülmüş inanç sistemlerinden aldıkları prensipleri birleştirerek kendi dini sistemlerini oluşturmaları dolayısıyla senkretik özellik taşıdıkları görülmektedir. “Eklektizm” ise, farklı dini sistemlerden bazı doktrinlerin seçilerek yeni bir sistem

⁵¹ John A. Saliba, “The People's Temple”, *New Religions - A Guide: New Religious Movements, Sects and Alternative Spiritualities*, ed. Christopher Partridge, USA: Oxford University Press, 2004, ss. 77-78.

⁵² Özkan, “Yeni Dini Hareketlerin Ortaya Çıkış Sebepleri ve Temel Karakteristikleri”, s. 42.

⁵³ Meditasyon amacıyla sürekli tekrarlanan dinsel nitelikli herhangi bir cümle, söz ya da formül. Bkz. Şinasi Gündüz, *Din ve İnanç Sözlüğü*, Ankara: Vadi Yayınları, 1998, s. 246.

⁵⁴ John A. Saliba, *Understanding New Religious Movements*, Walnut Creek: Altamira Press, 2003, s. 22.

⁵⁵ Kirman, *Yeni Dini Hareketler Sosyolojisi*, s. 65.

⁵⁶ Gündüz, *Din ve İnanç Sözlüğü*, s. 337.

oluşturulmasıdır.⁵⁷ Eklektizmin senkretizmden farkı, kendi sistemini oluştururken seçici davranmasıdır. Senkretizmde sınırsız sayıda dini sistemden aktarma yapmak mümkünken eklektizmde birkaç dinle sınırlandırmaya gidilmektedir.⁵⁸

1.1.4.7. Yeni Bir Dünya Dini ve Yeni Bir Dünya Düzeni

YDH'lerin yeni bir dünya dini ve yeni bir dünya düzeni kuracaklarını iddia etmeleri dikkat çeken bir diğer özelliktir. YDH'ler dünyadaki mevcut ideolojilerin yönetim anlayışlarının yanlışlığını, tutarsızlığını, uygulamalardaki haksız ve adaletsiz tutumları ileri sürerek müntesiplerine daha adil, daha eşitlikçi, sevgi ve hoşgörünün hâkim olduğu, insanı mutlu kılacak farklı bir anlayış ve farklı bir düzen vadetmektedirler. Yeni ağ (New Age) Hareketi, Osho Hareketi (Osho Movement) ve Sayentoloji (Scientology) bu duruma örnek olarak gösterilebilecek hareketlerdendir.⁵⁹

⁵⁷ Gündüz, *Din ve İnanç Sözlüğü*, s. 111.

⁵⁸ Geniş bilgi için bkz. zkan, *Kıyamet Tarikatları*, ss. 51-52.

⁵⁹ zkan, *Kıyamet Tarikatları*, s. 52.

1.2. YENİ DİNİ HAREKETLERİN ÜYE PROFİLLERİ

Yeni dini hareketlerin taraftarları konusunda Batı'da yapılan çalışmalar farklı bulgular ortaya koymaktadır. YDH'ler konusundaki çalışmalarıyla tanınan Barker, 4 tip üye profiline işaret etmektedir: i) Hayatlarını tamamen harekete adayanlar, ii) haftalık olarak düzenlenen ibadet veya program için hareketin merkezine gelen üyeler, iii) genel olarak bir yeni dini hareketin inanç ve ibadetlerini kabul eden, fakat derin ve güçlü bağları olmayan sempatican ya da aday üyeler, iv) bazı durumlarda aktif üye, diğer bazı zamanlarda ise harekete bağlılığı tam onaylanmayan kişilere davranıldığı gibi muamele gören üyeler.⁶⁰

Bazı araştırmalar YDH'lere katılan insanların genç, idealist ve kurnaz hareket liderleri tarafından kandırılan saf insanlar olduklarını ortaya koymaktadır. Bazı çalışmalar ise katılımcıların genellikle topluma uyum sağlayamayan ve hareketin yaşam tarzını sığınabilecekleri güvenli bir yer olarak gören ezik kişiler olduklarını göstermektedir.⁶¹ Bu bağlamda Singer, manipülatörlerin etkisi altında kalarak herkesin YDH'lere katılma ihtimaline dikkat çekmektedir.⁶²

Yapılan bazı araştırmalar, YDH'lere katılan insanların genel olarak yoksunluk (mahrumiyet), yabancılaşma, dini meselelerle uğraşma, kişinin kendi şahsiyeti hakkındaki kararsızlığı ve şahsi bunalım tecrübesi gibi birtakım özellikler taşıdıklarını göstermektedir.⁶³ Amerikan Psikiyatri Derneği (APA) tarafından ortaya konulan bir belgede bu konuda şu ifadelere yer verilmektedir:

Pek çok çağdaş kült toplumunun/yeni dinin çoğunluğunu teşkil eden beyaz orta sınıf idealist genç insanlar çoğu zaman yalnız, bunalımlı ve belirsiz gelecek karşısında endişelidir. Bağımlı olmaya eğilimlidir. Şefkate hararetle muhtaçtırlar. Kendi hissi dayanaklarını temin edemezler, kendi değerlerini hissetmek, aidiyet hissi ve hayatını anlamlandırmak için harici güçlere ihtiyaç duyarlar. Alingandırılar, sıklıkla onları hayal kırıklığına uğratan ve onlara değer vermeyen toplumun geneline karşı düşmandırlar. Yetişkinliğin bir talebi olduğu

⁶⁰ Eileen Barker, "New Religious Movements: Their Incidence and Significance", *New Religious Movements: Challenge and Response*, ed. Bryan Wilson & Jamie Creswell, New York: Routledge, 1999, s. 17.

⁶¹ Lorne L. Dawson, "Who Joins New Religious Movements and Why: Twenty Years of Research and What Have We Learned?", *Cults and New Religious Movements*, ed. Lorne L. Dawson, Oxford: Blackwell Publishing, 2003, s. 118.

⁶² Singer, *Cults in Our Midst*, ss. 15-20.

⁶³ John A. Saliba, "Disciplinary Perspectives on New Religious Movements: Views from the Humanities and Social Sciences", *Teaching New Religious Movements*, ed. David G. Bromley, Oxford: Oxford University Press, 2007, s. 42.

kadar pek çok kişi tarafından arzuya beklenen özgürlük onlara ezici gelmektedir.⁶⁴

Yukarıdaki ifadelerden anlaşıldığı üzere yeni dini hareketlere katılanların temel özellikleri üzerine genel geçer bir sosyal profil oluşturmak çok zor bir durumu ifade etmektedir. Bununla birlikte özellikle Batı’da yapılan alan araştırmaları konuya ilişkin önemli ipuçları sağlamaktadır. Bu noktada YDH’lerin katılımcılarının yaş, eğitim, sosyal sınıf, cinsiyet ve dini geçmiş gibi arka planlarına dair tespitleri ayrı başlıklar altında şu şekilde ifade edebiliriz:

1.2.1. Yaş

Araştırmalar yeni dini hareketlerin üyelerinin büyük bir bölümünü gençlerin oluşturduğuna işaret etmektedir. YDH’lerin çoğunun temel hedef kitlesini 15-25 arasındaki, lise ve üniversite mezunu gençler teşkil ettiğinden bu hareketler “gençlik dinleri” olarak da isimlendirilmektedir.⁶⁵

Eileen Barker’ın yapmış olduğu alan araştırmasına göre Britanya’daki *Moon Tarikatı*’na katılanların yaş ortalaması 23’tür. Hareket mensuplarının yarısı 21 ve 26 yaş arasındaki gençlerden oluşmaktadır. Rochford’un *Hare Krishna* üzerinde yapmış olduğu araştırmalar, bu hareketin üyelerinin yüzde 56’sının 20 ile 25 yaşları arasında olduğunu, yüzde 50’sinin üyeliğinin 21 yaşından önce gerçekleştiğini ortaya koymaktadır.⁶⁶ *Sayentoloji Kilisesi* de üyelerinin çoğunluğunu gençlerin oluşturduğu hareketler arasında yer almaktadır. Hareketin üyelerinin yaklaşık %56’sı 21 ile 30 yaşları arasında iken harekete katıldığını ifade etmektedir.⁶⁷

Dawson, YDH’lerin üyelerinin %68,2’sinin 34, %88,4’ünün ise 44 yaşın altında olduğunu belirterek günümüzdeki yeni dini hareketlerin gençler tarafından daha revaç bulunduğunu ve bu hareketlerde orta yaşlı ve yaşlı kişilerin azınlıkta olduğunu ifade etmektedir.⁶⁸

⁶⁴ Committee on Psychiatry and Religion, *Leaders and Followers: A Psychiatric Perspective on Religious Cults*, Washington DC: American Psychiatric Association, 1992, s. 28.

⁶⁵ Özkan, “Yeni Dini Hareketlerin Ortaya Çıkış Sebepleri ve Temel Karakteristikleri”, ss. 27-28.

⁶⁶ Barker, *The Making of a Moonie*, s. 206.

⁶⁷ David G. Bromley & Mitchell L. Bracey, “Scientology Kilisesi: Bir Sözde Din”, çev., Zehra Sezal, *KSÜ İlahiyat Fakültesi Dergisi*, VII (2006), ss. 188-189.

⁶⁸ Dawson, “Who Joins New Religious Movements and Why”, s. 122.

Bununla birlikte yapılan bazı alan araştırmaları istisna durumlara işaret etmektedir. Bu bağlamda Barker, yeni dini hareketlerin üyelik seviyelerinin, üyenin harekete harcadığı emek ve zamana göre değiştiğini belirtmektedir. Buna göre üyelerinden bütün vaktini ve enerjisini harekete harcamasını bekleyen gruplar doğal olarak daha çok gençleri cezbederken, üyelerinden bire bir hizmetten ziyade aidat veya maddi yardım talep edenler daha yaşlı kişilere yönelmektedir. Hatta bazı hareketler özellikle yaşlı ve kimsesiz kişileri tercih etmektedirler. Böylece bu kişilerin yalnızlığından yararlanarak mal varlıklarına ve miraslarına göz dikmektedirler.⁶⁹

1.2.2. Cinsiyet

Yeni dini hareketlerde kadın ve erkek üyelerin oranı, kadınlar ve erkeklerin YDH'lerdeki konumu ve üstlendikleri roller, kadınlar ve erkekler arasında herhangi bir şekilde cinsiyet ayrımının gözetilip gözetilmediği YDH'lerdeki cinsiyet rolleri bağlamında en çok tartişılan hususların başında yer almaktadır. Ancak yapılan tartişmalar incelendiğinde YDH'lerin tamamını ya da çoğunluğunu içine alacak şekilde bir açıklama ya da cevabın ortaya konulamadığı görölmektedir.⁷⁰ YDH'lerin üyelerinin cinsiyeti konusunda yapılan araştırmalar farklı bulgulara işaret etmektedir. Richard Machalek ve David A. Snow, YDH'lerde oran olarak kadınların erkeklerden daha fazla olduğunu ileri sürmektedir. Stark ve Bainbridge de Machalek ve Snow ile aynı sonucu paylaşmaktadır. Daha önce işaret edildiği üzere YDH'lerin temel hedef kitlesini gençler oluşturduğu için söz konusu hareketlere atıfta bulunurken "gençlik dinleri" tabiri de kullanılmaktadır. Aynı şekilde kadınların ön plana çıkmasından dolayı YDH'ler arasında "kadın dinleri" olarak anılan hareketler de söz konusudur. 1848 yılında Amerika'da gelişmeye başlayan *Spiritüalizm*, bir Rus göçmen olan Helena P. Blavatsky'nin kurucuları arasında yer aldığı *Teosofi*, Mary Barker Eddy tarafından 1876 yılında kurulan *Hıristiyan Bilimi* ve yine XIX. Yüzyılın ortalarında Emma Curtis Hopkins'in düşünceleri etrafında şekillenen

⁶⁹ Barker, *New Religious Movements*, s. 15.

⁷⁰ Süleyman Turan, "Yeni Dini Hareketlerde Kadın", *Dinbilimleri Akademik Araştırma Dergisi*, XVI/1 (2016), s. 125.

Yeni Düşünce bu hareketlere örnek olarak verilebilir.⁷¹ Ayrıca *Nichiren Shoshu* ve *Rajneesh* hareketleri de üyelerinin yarısından fazlasını kadınların oluşturduğu gruplardır.⁷²

Öte yandan diğer bazı araştırmalar ise YDH'lerde erkek oranının kadınlara nazaran daha fazla olduğunu göstermektedir. Örneğin Wallis, inceleme yaptığı *Sayentoloji Kilisesi* mensuplarının %59'unun erkek olduğunu ifade etmektedir.⁷³ Aynı şekilde Barker İngiltere'deki Moon Tarikatı üyelerinin üçte ikisinin erkeklerden oluştuğu sonucuna ulaşmıştır.⁷⁴ E. Burke Rochford gibi bazı araştırmacılar ise inceledikleri gruplarda kadın ve erkek üye sayılarının birbirine çok yakın olduğunu belirlemiş ve kadınlar ya da erkeklerin birbirine baskın oluşuna ilişkin kesin bir sonuç ortaya konulamayacağını ileri sürmektedir.⁷⁵

Örneklerde de görüldüğü üzere YDH'lerin katılımcıları üzerine yapılan araştırmalar, bazı hareketlerin erkekler, bazı hareketlerin ise kadınlar tarafından daha fazla tercih edildiğini ortaya koymaktadır. Bu durum cinsiyetin YDH'lere katılım noktasında güçlü bir etken olmadığını göstermektedir. Bununla birlikte YDH'lerdeki kadın ve erkek oranlarının sabit kalmadığı da gözlenmektedir. Örneğin; ortaya çıktığında erkek üyelerin sayıca üstün olduğu *Hare Krishna* zamanla kadın-erkek sayılarında hemen hemen eşitlenmiştir.⁷⁶

1.2.3. Eğitim ve Sosyal Sınıf

Yeni dini hareketlerin ortaya çıktıkları ilk dönemlerde daha çok üçüncü dünya ülkelerinde, fakir veya zulüm görmüş kişilere hitap ettikleri bilinmektedir. Ancak Brahma Kumaris, İlahi Işık Misyonu, Hare Krishna, Rajneesh Hareketi, Sahaja Yoga, Sayentoloji Kilisesi, Transendantal Meditasyon ve Birleştirme

⁷¹ Kirman, *Yeni Dini Hareketler Sosyolojisi*, s. 84; Dawson, "Who Joins New Religious Movements and Why", s. 123

⁷² Bryan Wilson & Karel Dobbelaere, *A Time to Chant: The Soka Gakkai Buddhists in Britain*, Oxford: Clarendon Press, 1994, ss. 42-43; Carl Latkin vdğ., "Who Lives in Utopia? A Brief Report on Rajneeshpuram Research Project", *Sociological Analysis*, XLVIII/1 (1987), s. 75.

⁷³ Roy Wallis, *The Road to Total Freedom: A Sociological Analysis of Scientology*, New York: Columbia University Press, 1977, s. 165.

⁷⁴ Barker, *The Making of a Moonie*, s. 206.

⁷⁵ Bkz. E. Burke Rochford, *Hare Krishna in America*, New Brunswick: Rutgers University Press, 1985, ss. 123-148.

⁷⁶ Detaylı bilgi için ayrıca bkz. Turan, "Yeni Dini Hareketlerde Kadın", ss. 123-145.

Kilisesi gibi hareketlerin Batı'da yayılma gösterirken daha ziyade eğitim ve sosyal seviyeleri yüksek insanlar tarafından kabul gördükleri anlaşılmaktadır.⁷⁷

YDH'lerin katılımcılarının profilleri üzerine kaleme aldığı makalesinde Dawson, çeşitli araştırmacıların yürüttüğü alan araştırmalarına işaret etmektedir. Örneğin Wallis, *Sayentoloji* üyelerinin %56,7'sinin iyi bir eğitim aldığını veya üniversite mezunu olduğunu; Wilson ve Dobbeleare *Nichiren Shoshu* üyelerinin %24'ünün üniversite eğitimi aldığını tespit etmiştir. *Evrensel Kilise (Church Universal)* ve *Triumphant* üzerinde yapılan araştırmalar bu hareketlerin üyelerinin dörtte birinin Yüksek Lisans ve Doktora derecesine sahip olduğunu göstermektedir. Aynı şekilde *Rajneesh Hareketi* üyelerinin de %64'ünün en az üniversite mezunu olduğunu ortaya koymaktadır.⁷⁸

Dawson, yeni dini hareketlerin daha çok eğitilmiş insanlara hitap etmelerinin nedenini şöyle aktarmaktadır:

Doğru bir şekilde anlaşılabilmesi için, (YDH'lerin çoğunluğunun) öğretileri aydın bir zekâ, çalışma isteği ve alışılmadık kavramlar ve diller karşısında korkak olmamayı gerektirmektedir.⁷⁹

Üyelerin eğitim seviyelerinin doğal bir sonucu olarak YDH mensuplarının genel olarak orta ve üst sınıf insanlardan oluştuğu görülmektedir. Sayentoloji, Moon Tarikatı, Hare Krishna, Rajneesh Hareketi, Brahma Kumaris, Sahaja Yoga, Transandantal Meditasyon hareketleri üzerinde yapılan araştırmalardan elde edilen veriler bu durumu desteklemektedir. Genel olarak katılımcıların aileleri zengin insanlar olup iş dünyasının farklı kesimlerinde çalışmaktadır. Hayatını zor geçiren ve bunu yaparken bedensel güç kullanan alt tabakada yer alan insanlar YDH'lerde çok az temsil edilmektedir.⁸⁰

1.2.4. Dini Geçmiş

YDH'lere katılan insanların katılımdan önceki dini geçmişleri, herhangi bir dine mensup olup olmadıkları ve hangi dinlere mensup insanların YDH'lere katılıma daha eğilimli olduğu konusunda net bir kanaat ortaya koymayı ya da

⁷⁷ Barker, *New Religious Movements*, s. 14.

⁷⁸ Dawson, "Who Joins New Religious Movements and Why", s. 122.

⁷⁹ Dawson, "Who Joins New Religious Movements and Why", s. 122.

⁸⁰ Dawson, "Who Joins New Religious Movements and Why", s. 122; Barker, *New Religious Movements*, s. 14.

genelleme yapmayı sağlayacak yeterince bilgi mevcut değildir. Bununla birlikte bazı hareketler üzerinde yapılan araştırmalar bu konuda bize bazı ipuçları sunmaktadır.

Stark ve Bainbridge'in raporuna göre Hıristiyanlık içinde kiliseye bağlı olmayan ya da daha zgrlk mezheplere mensup olan kişiler YDH'lere katılıma daha açık konumdadır.⁸¹ Latkin ve arkadaşları, *Rajneesh Hareketi* için üyelerin dini geçmişleri ile ilgili şu dağılımı ortaya koymaktadır: %30 Protestan, %27 Roman Katolik, %20 Yahudi, %14 hiçbiri, %3 Hindu veya Budist, %4 diğer.⁸² Steve Tipton ise *Zen Merkezi* araştırması kapsamında üyelerin yarısının Yahudi asıllı olduğunu bildirmiştir.⁸³ Rochford, araştırma yaptığı *Hare Krishna* hareketinin Amerika'daki üyelerinin daha önceden bir dine bağlı olduklarını belirtmiştir. Rochford'un araştırma yaptığı grubun %50'sinden fazlası çocukluklarında dini bir aileye sahip olduklarını; %77'si ise çocukken iyi bir dini eğitim aldıklarını ifade etmektedir.⁸⁴ Diğer yandan *Nichiren Shoshu* hareketi üyelerinin %76'sı ise katılımdan önce herhangi bir dine mensup olmadıklarını belirtmektedirler.⁸⁵

Verdiğimiz örneklerde grldğu üzere YDH mensuplarının dini geçmişleri hakkında farklı sonuçlar ortaya çıkmaktadır. Nitekim hareketlerden bazılarında üyeler seküler sayılabilecek bir dini geçmişe sahipken diğer bazı hareketlerde ise tam tersi bir durumla karşılaşılmaktadır.

⁸¹ Rodney Stark & William S. Bainbridge, *The Future of Religion: Secularization, Revival and Cult Formation*, California: University of California Press, 1985, s. 400.

⁸² Latkin vdė., "Who Lives in Utopia?", s. 76.

⁸³ Steve M. Tipton, *Getting Saved from the Sixties: Moral Meaning in Conversion and Cultural Change*, Berkeley: University of California Press, 1984, s. 105.

⁸⁴ Rochford, *Hare Krishna in America*, ss. 51-57.

⁸⁵ Dawson, "Who Joins New Religious Movements and Why", s. 122.

İKİNCİ BÖLÜM

YENİ DİNİ HAREKETLERİN ÜYE KAZANMA YÖNTEMLERİ

YDH'lerin nasıl üye elde ettikleri, taraftar kazanırken hangi temel yöntemlere başvurdukları ve kazandıkları taraftarları ellerinde tutmayı nasıl başardıkları YDH'ler bağlamında öteden beri tartışılan hususların başında gelmektedir. Hareketlerin çeşitliliği ve sahip oldukları özelliklerin birbirinden oldukça farklılık gösterdiği dikkate alındığında sergilenen yöntemlerin değişiklik arz edeceği de bir vakıadır. Bu bölümde öncelikle konuya ilişkin araştırmalarda ortaya konulan din değiştirme teorilerine işaret edilecek, ardından da YDH'lerin taraftar kazanırken başvurdukları temel yöntemler örneklerle açıklanmaya çalışılacaktır.

2.1. DİN DEĞİŞTİRME TEORİLERİ VE YENİ DİNİ HAREKETLER

XX. yüzyılın ikinci yarısında yeni dini hareketlerin yaygınlaşması ve geleneksel dini inançlarını bırakarak bu hareketlere katılan insanların sayılarının hızla artması din değiştirme kavramının birçok yönden yeniden ele alınmasını sağlamış ve yeni teoriler üretilmesine sebep olmuştur. Bu başlık altında din değiştirme olgusunu ve üretilen din değiştirme teorilerini yeni dini hareketler bağlamında ele almaya çalışacağız.

2.1.1. Din Değiştirme

Din değiştirme, XIX. yüzyılın sonlarından itibaren sosyal bilimlerin en önemli çalışma alanlarından biri haline gelmiştir. Din değiştirme olgusu üzerine yapılan ilk çalışmalar, konuyu özellikle psikolojik açıdan ele alırken 1950'li yıllardan sonra yeni dini hareketlerin ortaya çıkışı, dünyanın farklı bölgelerinde din değiştirme oranlarının artması ve toplumsal açıdan bu hareketlere rağbet

gösterilmesi sosyologların bu olgu üzerine yoğunlaşmasını sağlamıştır.⁸⁶ Sosyal bilimciler din değiştirmenin sosyolojik ve psikolojik nedenleri üzerinde dururken din bilimcilerinin konuyu ilahi varlık ve insan arasındaki ilişki açısından ele aldıkları görülmektedir.⁸⁷

İnanç, kanaat ya da durum değişikliğini ifade etmek için kullanılan *conversion* kelimesi, “değişme, değiştirme ve dönme” gibi anlamlara gelmektedir.⁸⁸ Dini bir terim olarak ise; “bir kimsenin Tanrı inancı ya da yeni inançlar, ritüeller ve dini bir cemaat yoluyla kendini yeniden tanımlamasıdır.”⁸⁹ Din değiştirme, tek bir faktöre indirgenemeyecek, çok kapsamlı ve çok yönlü sonuçlar doğuran, değişik şekil, şart ve kültürel bağlamlarda gerçekleşen ferdi bir tecrübedir.⁹⁰

YDH’ler kişinin eski benlik ve dünya görüşünü bırakmasını ve yeni benlik ve anlam sistemini benimsemesini başarırlar. Bu dönüşüm görünüş, giyim, isim, beslenme ve yaşam tarzı değişimlerine neden olmaktadır. Sosyal bilimcilerin YDH’ler konusunda dikkatini çeken bir diğer nokta burasıdır.⁹¹

Yukarıda da işaret edildiği üzere, YDH’lere katılan kişilerin katılım gerekçeleri, harekette ne kadar kaldıkları ve harekettten ayrıldıysa bu durumun nedenleri cevapları en çok merak edilen sorulardır. Diğer pek çok konuda olduğu gibi bu sorulara da genel-geçer cevaplar verebilmek pek mümkün gözükmemektedir. Çünkü katılımcıların bazıları, özellikle de gençler meraktan ve ilgiden bu hareketlere yönelirken bazıları ise gerçekten dini gerekçelerle eski

⁸⁶ Lewis R. Rambo & Steven C. Bauman, “Psychology of Conversion and Spiritual Transformation”, *Pastoral Psychol*, LXI (2011), Springer Science & Business Media, s. 879.

⁸⁷ Lewis R. Rambo, *Understanding Religious Conversion*, London: Yale University Press, 1993, ss. 7-10.

⁸⁸ M. Ali Kirman, “Din Değiştirme Olgusuna Sosyolojik Bir Yaklaşım”, *Dini Araştırmalar*, VI/18 (2004), s. 79.

⁸⁹ Lewis R. Rambo & Charles E. Farhadian, “Conversion”, *Encyclopedia of Religion*, ed. Lindsay Jones, Macmillan: Thomson Gale, 2005, s. 1969.

⁹⁰ Hayati Hökelekli, *Din Psikolojisi*, Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 1993, s. 290. Din değiştirme hakkında ayrıca bkz. Lewis R. Rambo & Charles E. Farhadian, “Conversion”, *Encyclopedia of Religion*, ed. Lindsey Jones, Detroit: Macmillan, 2005, ss. 1969-1974.

⁹¹ Martin Eggleton, “Belonging to a Cult or New Religious Movement”, *Religious Conversion: Contemporary Practices and Controversies*, ed. Christopher Lamb & M. Darrol Bryant, London: Cassel, 1999, ss. 264-265.

inançlarını terk ederek YDH'lere katılmaktadırlar. Dolayısıyla bu durum YDH'lere katılma neden olan etkenlerin çok çeşitli olduğuna işaret etmektedir.⁹²

Din değiştirme üzerine yapılan alan araştırmaları din değiştirme tecrübelerinin bireylerde farklılık arz ettiğini ortaya koymaktadır. Din değiştirmenin psiko-sosyal nedenlerini araştıran sosyal bilimcilerin görüşleri üç ana başlıkta toplanmaktadır:

Birinci grup, din değiştirmeyi strese karşı bir çözüm olarak görür. Buna göre kişi strese neden olan durumu tabiatüstü güçlerin yardımıyla ya da inancını değiştirerek aşmaktadır.

İkinci grup, kişiyi din değiştirme aşamasına getiren süreci aile eğilimleri ve okul dönemi arkadaşlıkları gibi geçmiş süreçleri dikkate alarak değerlendirir.

Üçüncü grup ise kişinin diğer din mensuplarıyla kurduğu sosyal ilişkiler neticesinde tecrübe ettiği olayları onların bakış açısıyla değerlendirmesi ve onların görüşlerinden etkilenmesi üzerinde durur.⁹³

Bir dinin “içindekiler”, doğru olduğu için kendi dinlerine geçildiğini düşünürken “dışarıdakiler” ise, bir kimsenin asla öteki doğru diye kendi dininden vazgeçip o dine geçtiğini kabul etmezler. Dindar kişiler, din değiştiren bireylerin birtakım kötü insanlar ya da güçler tarafından yanlış bilgilendirilmesi, aldatılması, manipüle edilmesi sonucunda eski inançlarından vazgeçtiklerini iddia etmektedir. Seküler kimseler ise konuya psikolojik ihtiyaçlar, sosyolojik faktörler, ekonomik motivasyonlar ya da mahrum olunan hususlar açısından yaklaşmaktadır.⁹⁴ Bu noktada din değiştirme süreçlerinin karmaşıklığını ve çeşitliliğini anlayabilmek için din değiştirme teorilerinden yararlanmak büyük fayda sağlayacaktır.

⁹² Stuart A. Wright, “The Dynamics of Movement Membership: Joining and Leaving New Religious Movements”, *Teaching New Religious Movements*, ed. David G. Bromley, Oxford: Oxford University Press, 2007, s. 193.

⁹³ Ali Köse, “Din Değiştirmenin Psiko-Sosyolojik Nedenleri”, *Türkiye’de Misyonerlik Faaliyetleri* (17-18 Nisan 2014), İstanbul: Ensar Neşriyat, s. 411.

⁹⁴ Lewis R. Rambo, “Theories of Conversion: Understanding and Interpreting Religious Change”, *Social Compass*, XLVII/3 (1999), ss. 260-261.

2.1.2. Din Değiştirme Teorileri

Din değiştirme teolojik, sosyolojik ve psikolojik birçok boyutu bulunan bir olgudur. Dolayısıyla bu durum, farklı disiplinler tarafından farklı açıklamalar yapılmasına ve çeşitli teorilerin ileri sürülmesine sebebiyet vermiştir. Elbette tüm bu açıklamaların ve teorilerin burada ortaya konulması konunun boyutlarını aşacağından biz, araştırmacılar tarafından sıklıkla atıfta bulunulan birkaç teoriye işaret etmekle yetineceğiz.

2.1.2.1. Grelili Yoksunluk Teorisi

Kişileri din değiştirmeye yönelten faktörleri ele alan yaklaşımlardan biri *görelili yoksunluk (deprivation)* kuramıdır. Grelili yoksunluk, bireylerin kendilerini genellikle toplumsal konum itibariyle daha üstün ve etkili başka kişilerle karşılaştırmaları sonucu kendilerinde fark ettikleri dezavantajlar karşısında mahrumiyet içinde hissetmeleri durumunu ifade eder. Bireylerin kendilerini mukayese ettikleri kimseler gerçek olabildiği gibi hayali kişiler de olabilir.⁹⁵ 1960 ve 70'lerde din değiştirme üzerine yapılan araştırmalarda ekonomik, sosyal, ahlaki, manevi ve psikolojik yoksunluklar kişiyi başka dine yönlendiren itici gler olarak görülmüştür. Bununla birlikte önceki ait olunan dini gelenek veya topluluk, din değiştiren kişinin ebeveynlerinin mensup olduğu sosyal evre, dini ve ruhsal problemleri zmeye duyulan ilgi ve yeni katılan dini topluluğun üyeleriyle kurulan ilişkiler de değerlendirilmelidir.

Yoksunluk şartlarına ve dini topluluk üyeleriyle yakın ilişkilere ek olarak belirli dini geleneklerin birtakım yönlerine duyulan ilgi, varoluşsal ve ruhsal sorunların artmasıyla oluşan kişisel buhranlar ve güvensiz bağlanmalar kişileri din değiştirmeye iten diğer faktörler olarak öne çıkmaktadır.⁹⁶ özellikle yeni dini hareketlerin ortaya çıktığı dönem göze alındığında bu hareketlere katılımda ana faktörlerden birinin görelili yoksunluk olduğu düşünülmüştür. Stark ve Bainbridge gibi isimler YDH'lerin oluşumunu açıkladıkları "görelili yoksunluk" teorisini kullanırlar. Bu bağlamda bu isimler insanların mevcut dini gelenekleriyle

⁹⁵ M. Ali Kirman, *Din Sosyolojisi Terimleri Szluğ*, İstanbul: Rağbet Yayınları, 2004, s. 91.

⁹⁶ Hans A. Baer, "A Field Perspective of Religious Conversion: The Levites of Utah", *Review of Religious Research*, XIV/ 3 (1978), s. 279.

yaşadıkları dünya arasında uyum bulamamaları ya da bir eksiklik hissetmeleri sonucunda YDH'lere yöneldiklerini ifade etmektedir.⁹⁷

Din değiştirme olgusu üzerine çalışmalarıyla tanınan Barker, kişinin din değiştirme kararı almasında üç faktörün önemli rol oynadığını belirtir: i) Mevcut durumun yansımaları, ii) geçmişin hatırlanması, iii) geleceğin hayali. Barker'a göre içinde buldukları mevcut dini, toplumsal, ekonomik ve psikolojik durumdan tatmin olmayan kişiler önlerine koyulan şartları değerlendirerek yeni seçimler yapmaya yönelirler. Seçimlerini yaparken ise geçmiş tecrübeleri en önemli yardımcı faktör olarak ortaya çıkmaktadır.⁹⁸

Görelî Yoksunluk Teorisi, daha ziyade YDH'lere katılanların gerekçelerini açıklamaya çalışır. Modern dönemde ortaya çıkan YDH'ler, dönemin şartlarından da doğal olarak etkilenmektedir. Ekonomik yoksunlukların giderek azaldığı modern dönemin en belirgin özelliklerinden biri manevi açıdan mahrumiyetin artmasıdır. Egoizmin ve bireyselliğin yaygınlaştığı, yalnızlık duygusunun arttığı, dünyanın maddeci bir anlayışa teslim olduğu bu dönemde insanlar manevi açlık ve yoksunluk hissetmekte ve bu yoksunluklarını giderebilmek için de yeni dini hareketlere yönelmektedirler.⁹⁹

2.1.2.2. Sosyal Ağ Teorisi

YDH'lere katılımı açıklamak üzere üretilen teorilerden bir diğeri *sosyal ağ (social network)* kuramıdır. Bu kurama göre YDH'lerin üyeleri ile kurulan güçlü ilişkiler din değiştirme ihtimalini artırmaktadır. Diğer bir ifadeyle; din değiştiren kişinin bu kararı alması söz konusu dinin üyeleriyle kurmuş olduğu bağların diğer insanlarla kurduğu ilişki bağından kuvvetli olmasına dayanmaktadır. Toplumsal yapıyla güçlü bağlara sahip bireyler geleneksel şekilde hareket edeceklerdir. Bu bağdan yoksun olan bireyler ise din değiştirme konusunda kendilerini daha hür hissedeceklerdir. Bu bakımdan din değiştirme

⁹⁷ Stark & Bainbridge, *The Future of Religion*, s. 131.

⁹⁸ Eileen Barker, "Bringing Them In: Some Observations on Methods of Recruitment Employed By New Religious Movements", *New Religious Movements and The Church*, ed. A. R. Brockway & J. P. Rajashekar, Geneva, 1987, ss. 69-79'dan naklen Kirman, "Din Değiştirme Olgusuna Sosyolojik Bir Yaklaşım", s. 84.

⁹⁹ M. Ali Kirman, "Sosyolojik Teoriler Işığında Yeni Dini Hareketler", *Toplum Bilimleri Dergisi*, I/3 (2010), s. 67.

ihtimali daha fazla olan kişiler yeni evliler, boşanmış veya dul kalanlar, gençler ve işsizler gibi buldukları topluma bağlılıklarını kaybetmiş kişilerdir. Bu durumdaki kişiler yakın arkadaşlar vasıtasıyla sosyal ilişkileri ve bağları güçlü olan küçük gruplara katılmaktadırlar. Dolayısıyla sosyal etki teorisyenlerine göre sosyal etkileşim, bireylerin din değiştirmesinde en etkili faktördür.¹⁰⁰

Bu noktada sosyal ağ teorisini savunan isimlerin yoksunluk teorisini de tamamen reddetmediklerinin altını çizmek gerekir. Onlar, din değiştirme sürecinde mahrumiyetin ve sosyal problemlerin etkisini kabul etmekle birlikte bu süreçte birincil etken olarak grup üyeleri ile kurulan sağlam sosyal ilişkilere vurgu yapmaktadırlar.¹⁰¹ Öte yandan her iki teorinin de doğru olduğunu ortaya koyan çalışmalar da vardır. Örneğin Amerika'daki *Ananda Marga* hareketi üzerinde yapılan araştırma iki teorinin de geçerli olduğu tezini desteklemektedir. Buna göre harekete katılanlar yaşadıkları sosyal yabancılaşma veya içe kapanma gibi mahrumiyetlerden dolayı yeni dini arayışlara yönelmişlerdir. Aynı zamanda, üyelerin çoğunluğu grupta kalmalarındaki en önemli faktörün diğer üyelerle kurdukları arkadaşlık ilişkisi olduğunu belirtmişlerdir.¹⁰²

2.1.2.3. Gençlik Bunalımı Teorisi

Daha önce işaret edildiği üzere YDH'lere katılanlar üzerine yapılan araştırmalar bu hareketlere yeni üye olanların büyük çoğunluğunun gençlerden oluştuğunu göstermektedir. *Gençlik Bunalımı (Youth Crisis)* modeli, YDH'lere katılan gençlerin yetişkinlik bunalımına çözüm yolu olarak bu hareketlere katıldığını ileri sürmektedir. Bu hareketler evinden ve ailesinden ayrılmak isteyen, fakat kendi başlarına ayakta duramayan gençlere yeni bir aile ve ev sunmaktadır. Bu teoriyi savunan araştırmacılara göre harekete katılan 16-26 yaş arasındaki gençler harekette iki yıl kaldıktan sonra ayrılmaktadırlar.¹⁰³

¹⁰⁰ Chana Ullman, *The Transformed Self: The Psychology of Religious Conversion*, New York: Springer Science & Business Media, 1989, s. 81; Ali Köse, *Neden İslam'ı Seçiyorlar: Müslüman Olan İngilizler Üzerine Psiko-Sosyolojik Bir İnceleme*, İstanbul: İSAM Yayınları, 2008, s. 86.

¹⁰¹ Rodney Stark & William Sims Bainbridge, "Networks of Faith: Interpersonal Bonds and Recruitment to Cults and Sects", *American Journal of Sociology*, LXXXV/6 (1980), s. 1380.

¹⁰² Köse, *Milenyum Tarikatları*, s. 20.

¹⁰³ James R. Lewis, "The Youth Crisis Model of Conversion: An Idea Whose Time Has Passed?", *NUMEN: International Reviews for History of Religions*, LXII/5 (2014), Leiden, ss. 596-597.

YDH'lere katılan 800'ün üzerinde genç üzerinde araştırma yapan psikiyatrist Saul V. Levine, gençlerin çoğunlukla yetişkinlik sonrası kimlik ve farklı bir benlik oluşturmak amacıyla ebeveyn baskısından kurtulmaya çalıştığını tespit etmiştir. Ona göre din değiştiren gençleri din değiştirmeyen akranlarından ayıran şey, aile kontrolünden kurtulmanın yolunu bulamamalarıdır. Levine'in inceleme yaptığı gençlerden ikisinin din değiştirme süreçleri kısaca şu şekilde özetlenmektedir:

Suzanna Marguette, 1975 yılında 18 yaşındaydı ve ailesiyle birlikte Minneapolis'te yaşıyordu. Orada derslere azalan ilgisi ve düşen notlarından dolayı iki yıllık yüksekokulun bir yılını tamamlayabildi. Suzanna'nın 18 yaşına kadar hiç erkek arkadaşı olmadı ve arkadaşlarının katıldığı aktif sosyal hayata da katılmadı. Kızlarının hayatında özel durumlara tanıklık edememek ailesini endişelendirmekteydi. Ancak Suzanna'nın her şeyden önemli olan bir tutkusu vardı: artistik buz pateni. Son derece kabiliyetli olan Suzanne, yüksek sanat türlerinden biri olarak kabul ettiği artistik buz patenine beş yaşından itibaren çok mesai harcamıştı. Annesi Barbara, idman, gösteriler ve müsabakalarda kızına eşlik ederek ve onun sürekli gelişmesine her zaman destek vererek onun bu uğraşı ile yakından ilgilendi. Suzanna'nın babası Peter, küçük ama gelişen bir matbaaya sahipti ve sabah, öğlen ve gece orada olmak zorundaydı – böyle çalışan adam bir “işkolik” olarak adlandırılırdı. Suzanna'nın sürekli bir yoğunluk hali vardı. Buz pateni yapmanın dışında, bir huzurevinde gönüllü olarak çalıştı, ayrıca kendi evine de çok yardımı dokundu... Buz pateni bir boş zaman etkinliğinin ötesinde bir kariyer tercihi haline gelince Suzanna, California'nın Santa Monica şehrindeki meşhur buz gösterisi için seçmelere katılmaya karar verdi. Seçmelerin yapılacağı gün Santa Monica plajında uzanırken Suzanna, Birleşik Kilise (Unification Church) üyeleriyle yakınlaştı. Sonraki üç gün içerisinde başarılı bir seçme elemesi geçirmiş olmasına karşın buz pateni için harcadığı emeği ve geçen yılları bir kenara bırakarak Moon Tarikatına katılmayı tercih etti.¹⁰⁴

Fred Vitelli, 20'li yaşlarında kendini beğenmiş bir delikanlı idi. Okulun bir “saçmalık” olduğuna karar veren Fred, zamanının çoğunu uyuşturucunun etkisinde geçirirdi. Chicago'daki bir zengin mahallesindeki devlet lisesinden iki kez uzaklaştırılan Fred, orta öğrenimini sorunlu çocuklar alanında uzmanlaşmış özel bir okulda tamamladı. Esrar bulundurma ve dikkatsiz araç kullanma gibi karıştığı suçlar kronik bir hal almıştı. Anthony ve Maria Vitelli, başlangıçta kupa ve hatıra plaketleri yapan küçük bir aile şirketine birlikte çalışarak daha sonra büyük bir ulusal işletme içerisinde kendi firmalarını kuran bir çiftti. Hediyeinin sevgilerinin bir ispatı olduğu ancak uyuşturucu kullanmayı bırakıncaya ve okul derslerini iyileştirinceye kadar ondan alınacağını ifade eden şartlı bir mesaj eşliğinde, daha 17 yaşındayken Fred'e bir Porsche hediye ettiler. Fred üstüne düşeni yapmadı; Vitelli çifti, pahalı spor arabayı geri iade etmeden önce Fred onu tamamen tahrip etmiş, sürücü belgesi de iptal edilmişti. 1979 yılının sonbaharında, anne-baba ve oğul başka bir anlaşma yaptılar. Döndüğünde üniversiteye başlamak şartıyla Fred, birkaç aylığına Avrupa'ya gidecekti. Görünüşte şımarık ve kendini beğenmiş olan Fred ilerleyen ayları uyuşturucunun etkisinde geçirmek, sonra da ailesinin şirketine ya da başka bir şirkette vurgun yapmak üzere dönmek niyetindeydi. Ailesi bu oğul yüzünden yorgun düşmüştü. Fred'i kendi işlerine almak istemiyorlardı ancak başka ne yapabileceklerini de bilmiyorlardı. Yine de kendi başına geçireceği bu üç ayın ona sahip olmadığı olgunluğu kazandıracağını

¹⁰⁴ Saul Levine, “The Joiners”, *Cults and New Religious Movements: A Reader*, ed. Lorne L. Dawson, Oxford: Blackwell Publishing, 2003, s. 133.

ümit ediyorlardı. Ancak Fred geri dönmedi. Roma’da bir sonbahar gününde kendi radikal kararını verdi ve kendilerini Silahlı Muhafızlar (Armed Guard) olarak adlandıran militan solcu bir gruba katıldı.¹⁰⁵

2.1.2.4. Süreç Teorisi

1965 yılında yayınladıkları *Becoming World Saver (Dünya Kurtarıcısı Olmak)* isimli çalışmada Lofland ve Stark tarafından ortaya konulan bu yaklaşım, din değiştirme sürecinin karmaşıklığına ve uzun aşamalarına vurgu yapmaktadır. Lofland ve Stark, bu teoriyi *Moon Tarikatı* üzerinde yaptıkları inceleme sonucunda ortaya koymuşlardır. Bu teori zamanla eleştirilmiş ve geliştirilmiştir. Süreç teorisini savunanlara göre din değiştirme zaman içerisinde gerçekleşmekte ve belirli aşamalardan oluşmaktadır.¹⁰⁶ Lewis R. Rambo bu aşamaları şu şekilde sıralamaktadır:

1. Aşama: Gerilim evresidir. Din değiştiren kişi aşırı gerginlik halindedir.
2. Aşama: Problem çözme perspektifidir. Bu noktada kişi dini problem çözme bakış açısına sahip olmalıdır.
3. Aşama: Bu evre arayıştır, bu evrede kişi dini arayışa yönelir.
4. Aşama: Kişinin eski inancının problemi çözmede yetersiz kalması ve yeni bir arayışa yönelmesidir.
5. Aşama: Kişinin arayış sürecinde yeni bir dinle karşılaşmasıdır.
6. Aşama: Yeni bağlanılan dinin üyeleriyle duygusal bir bağ ve etkileşim olmalı; eski inancından olan kimselerle ilişkilerinde bir eksilme veya kesilme olmalıdır.
7. Aşama: Yeni katılan dinin üyeleriyle yoğun bir etkileşim kurmalıdır. Bu kimselerin kendisine değer verdiği, onlar için önemli olduğu kanısı ulaşılır.¹⁰⁷

Yukarıda ortaya koymaya çalıştığımız din değiştirme teorilerinden hareketle araştırmacılar entelektüel, mistik, deneysel, duygusal, uyanışçı ve cebri olmak üzere altı tip din değiştirmeden söz etmektedir:

Entelektüel Din Değiştirme: Kişi dini seçimini kitaplar, televizyon yayınları, dergiler, internet gibi araçlar vasıtasıyla ve bir araştırma süreci

¹⁰⁵ Levine, “The Joiners”, ss. 134-135.

¹⁰⁶ Bkz. Rambo, “Theories of Conversion”, s. 267.

¹⁰⁷ Rambo, “Theories of Conversion”, s. 267.

sonunda yapar. Kişinin araştırdığı dinin mensuplarıyla ilişki içine girmesi gerekmez. Bu dine geçmesini sağlayan asıl faktör entelektüel tatmindir.

Mistik Din Değişirme: Kişinin mistik bir tecrübe geçirmesi sonucu gerçekleşir. Bu tecrübe genellikle ani ve travmatik sezgi patlaması, vizyon, gaipten ses işitme ya da diğer paranormal olaylar olabilir.

DeneySEL Din Değişirme: Özellikle XXI. yüzyılda ortaya çıkan dini özgürlük ve çeşitliliğin ortam hazırladığı bir durumdur. İnsanlar bütün dini tecrübelerle açık hale gelmişlerdir ve kendisine sunulan dini sistemi deneyip doğru ya da faydalı olup olmadığını görmek istemektedirler.

Duygusal Din Değişirme: Özellikle kişiler arası bağların din değiştirme sürecinde en önemli etken olduğu algısına dayanır. Buna göre lider ve grup üyeleri tarafından kabul edilmek, ilgi ve sevgi görmek kişi için merkezi öneme sahiptir. Evlilik yoluyla din değiştirmeler de daha çok bu yolla gerçekleşir.

Uyanışçı Din Değişirme: Etkileyici vaazlar, heyecan verici, tesirli müzikler, uyanışçı toplantıların özelliklerini teşkil eder. Bu motifte din değiştirmeden çok ait olunan dinde dini duyguların dindar bir kişi veya grup tarafından harekete geçirilmesi ve dindarlaşmanın artması görülmektedir. Fakat bu motife az da olsa din değiştirme olaylarında da rastlanmaktadır. Örneğin birçok harekette düzenlenen toplantılardaki ortamın ortamın cazibesine kapılarak harekete üye olan kişiler bulunmaktadır.

Cebri Din Değişirme: Bu din değiştirme modeli beyin yıkama, düşünce reformu, zorla ikna gibi yöntemlerin kullanılmasıyla özdeşleşmiştir. Bazı yeni dini hareketlerin bu yöntemleri kullandığı iddia edilmektedir. Kişinin bir grup veya grup üyesinin etkisi ya da zorlaması altında kalması yoluyla gerçekleşir.¹⁰⁸

Mensup olduğu dini değiştirerek YDH'lere katılanlar üzerine yapılan açıklamalardan en yaygın olanlarının başında bu hareketlere katılan kişilerin beyin yıkama ya da düşünce kontrolü tekniklerine maruz kaldıkları iddiası gelmektedir. Aslında bazı hareketlerin potansiyel ve asıl üyelerine, gerek harekete katılımı sağlamak gerekse hareketten ayrılmalarını engellemek için birtakım

¹⁰⁸ Bkz. Rambo, *Understanding Religious Conversion*, ss. 14-15; Köse, "Din Değiştirmenin Psiko-Sosyolojik Nedenleri", ss. 418-419.

düşünce kontrolü tekniklerini kullandıklarını söylemek yanlış olmaz. Yeni dini hareketlerin çoğu potansiyel üyeleri kendi gruplarına bağlamak için yoğun baskı altında bırakırlar. Bununla birlikte bugüne kadar YDH'lere katılım ve YDH'lerden ayrılma üzerine yapılan çalışmalar insanların çoğunun bu hareketlerin tekliflerini reddedebilme gücüne sahip olduklarını ortaya koymaktadır. Örneğin Barker, 1979 yılında Moon Tarikarı'nın Londra'da gerçekleştirdiği bir seminere katılan bini aşkın kişiden yaklaşık %90'ının üyelerin propagandalarına karşı koyduklarını, katılımcıların %8'inin harekette bir haftadan daha fazla, %4'ünün ise 2 yıldan uzun süre tam bağlı üye olarak kaldığını ifade etmektedir.¹⁰⁹

2.2. YENİ DİNİ HAREKETLERİN ÜYE KAZANMA YÖNTEMLERİ

Yeni ortaya çıkan her düşünce, her akım, her ideoloji şüphe, tereddüt ve tedirginlikle karşılanır. İnsanlardaki bu refleks psikolojik ve sosyal bir olgudur. Yeni dini hareketler de ortaya çıktıklarında aynı olguyla karşı karşıya kalmışlardır. Ancak bunun farkında olan hareket liderleri insanlardaki şüphe, tereddüt ve tedirginlikleri gidermek, insanları ikna ederek kendilerine bağlamak için çeşitli metotlar geliştirmişlerdir.

Yeni dini hareketler, büyük oranda üyelerini diğer dinsel geleneklerden kopararak elde etmek durumundadırlar. Dolayısıyla bu durum YDH'leri geleneksel köklü dinlerle rakip durumuna düşürmektedir. Köklü dini yapılar kendilerine meydan okuyan bu hareketleri baskı altına almak isterken, yeni dini hareketlerin taraftarları ise üye kazanma imkânlarını arttırmanın ve toplumda kendilerine bir yer edinmenin yolunu ararlar.¹¹⁰ Bunun için de gerek geleneksel dinlerle gerekse diğer yeni dini hareketlerle ciddi bir rekabet içerisine girerler. Bu rekabet durumu herhangi bir hareketin üye elde ederken tüm maddi ve manevi güçlerini sergilemesine neden olur. Sözelimi bir yeni dini hareketin 1 üye elde etmek için 1000 kişiyle muhatap olması gerektiği tahmin edilmektedir.¹¹¹

¹⁰⁹ Barker, *New Religious Movements*, ss. 17-18.

¹¹⁰ Barker, *New Religious Movements*, s. 187.

¹¹¹ Bayram Sevinç, "Kimlik Mülteciliği: Bir Kesinlik Arayışı Zemini Olarak YDH'ler", *Uluslararası Sosyal araştırmalar Dergisi*, VIV/26 (2013), s. 488.

Öncelikle şunu belirtmek gerekir ki bütün yeni dini hareketler üye kazanmak için aktif bir şekilde çalışmamaktadır. Bazı gruplar taraftar kazanma noktasında tamamen pasif durumdadır. Biz burada üyelerinin sayısını artırma amacı güden Moonculuk, Yehova Şahitleri vb. hareketlerden yola çıkarak YDH'lerin taraftar kazanmada yararlandığı temel yöntem ve uygulamalara işaret etmeye çalışacağız.

2.2.1. Misyonerlik Faaliyetleri

Latince *mission* kelimesinden gelen *misyon*, sözlük anlamı olarak “görev, yetki, vazife, hizmet” gibi anlamları ifade eder. Misyondan türetilmiş olan *misyoner* kelimesi ise “görevli olan kişi” anlamına gelmektedir. Terim olarak “resmi kilise teşkilatı ya da Hıristiyan cemaatleri tarafından dini mesajlarını yaymak amacıyla özel eğitim verilen ve Hıristiyan olmayan toplumlarda görevlendirilen kişilere” verilen addır. Bu kişilerin oluşturduğu hareket ise *misyonerlik* olarak isimlendirilmektedir.¹¹² Misyoner özelliğe sahip olan dinler, öğretilerinin evrensel öneme sahip olduğunu düşündüklerinden bu öğretileri cemaatleri dışında yayma amacı taşırlar. Misyoner olmayanlar dinlerde ise böyle bir endişe ve çaba görülmemektedir.¹¹³

Stark ve Neilson, *Rise of Mormonism (Mormonizmin Yükselişi)* adlı eserde YDH'lerin büyüeyebilmek için misyonerliğe duydukları ihtiyacı dile getirir. Ona göre diğer her şey eşit olsa bile iki hareketi birbirinden ayıran en temel faktör insan kaynaklarıdır. Bir hareketin misyonerleri ne kadar çok çalışırsa ve yeni üye elde etmek için gayret gösterirse söz konusu hareket o kadar genişler. Dolayısıyla dini hareketlerin gelişmesi yüksek motivasyonlu, gönüllü misyonerlik ağlarına bağlıdır.¹¹⁴

Ahir Zaman Azizleri (The Church of Latter-day Saints / LDS) hareketi ya da popüler ismiyle *Mormonizm*, gelişmiş misyonerlik ağına sahip hareketlerden biridir. Mormonculukta her üye resmi ya da gayri resmi olarak misyonerdir.

¹¹² Şinasi Gündüz, “Misyonerlik ve Hıristiyan Misyonerler”, *Misyonerlik Trendleri ve Stratejileri*, ed. Süleyman Turan, Ankara: STS Yayınları, 2014, s. 15.

¹¹³ Gündüz, “Misyonerlik ve Hıristiyan Misyonerler”, s. 16.

¹¹⁴ Rodney Stark & Reid L. Neilson, *Rise of Mormonism*, New York: Columbia University Press, 2005, s. 127.

Nitekim hareketin önde gelen liderlerinden David O. McKay (1873-1970), 1951 yılında başkanlığı elde ettiğinde “her üye bir misyonerdir” sloganıyla ortaya çıkmıştır.¹¹⁵ Her yıl binlerce Mormon genci, aile ve işini bırakarak misyon görevini yerine getirmek amacıyla başka ülke ve şehirlere gitmektedir. Grup, misyonerlik hizmetinin standartlarını yükseltmek için Mormon kız ve erkek çocuklarına misyonerlik eğitimi de vermektedir. İlk eğitimlerine evlerinde başlayan Mormonlar ilerleyen yaşlarda misyoner eğitim merkezlerine devam etmektedirler.¹¹⁶

Mormonların resmi internet sitesinde¹¹⁷ Mormon misyonerliği hakkında ayrıntılı bilgi ve üyelere başarılı misyonerlik konusunda yol gösterici kılavuzlar bulunmaktadır. Sitede misyon görevinin önemi, 3 Şubat 2008’den itibaren grubun liderliğini yürüten Thomas S. Manson’ın şu sözleriyle ortaya konulmaktadır:

Biz, misyonerlik vazifesini bir rahiplik görevi olarak görüyor ve fiziksel ve ruhsal yönlerden bu görevi yerine getirebilecek durumda olan her genci misyonerliğe teşvik ediyoruz. Bu görevi yerine getirmek konusunda erkekler kadar sorumlu olmasalar da birçok kadın da bu hizmeti yerine getirmektedir. Biz kadın misyonerlerimizi, onların misyonerler olarak yaptıklarının bizim için çok değerli bir katkı olduğuna temin eder ve hizmetlerini her zaman minnetle karşılarız.¹¹⁸

Aşağıdaki tabloda yıllara göre Mormon misyonerlerinin sayısı ve görevlendirildikleri ülkeler gösterilmektedir:

Tablo 1: 1830-2002 Yılları Arasında Mormon Misyonerliğinin Gelişimi¹¹⁹

Yıl	Grubun Üye Sayısı	Misyonerler	Ülkeler
1830	6	0	1
1844	26,146	586	8
1947	1,016,170	2,132	29
1963	2,117,451	11,653	43
1971	3,090,953	15,205	50
1978	4,166,854	27,669	54
1982	5,162,619	26,606	86
1986	6,166,983	29,265	95
1989	7,308,700	39,739	100

¹¹⁵ Terry L. Givens, “The Church of Latter-day Saints”, *Introduction to New and Alternative Religions in America II*, ed. Eugene V. Gallagher & W. Michael Ashcraft, , Londra: Greenwood Press, 2006, s. 22.

¹¹⁶ İlhan Yıldız, “Orta Doğu ve Türkiye’de Mormonların Misyonerlik Faaliyetleri”, *Dini Eğitimleri Araştırma Dergisi*, XII (2003), s. 217.

¹¹⁷ www.lds.org

¹¹⁸ <https://www.lds.org/callings/missionary/faqs?lang=eng> (15.04.2016)

¹¹⁹ Stark & Neilson, *Rise of Mormonism*, s. 129.

1991	8,089,540	43,395	130
1994	9,024,569	48,708	156
1997	10,070,524	56,531	162
2002	11,721,548	61,638	165

Yehova'nın Şahitleri (Jehovah's Witnesses) de misyonerlik faaliyetleriyle öne çıkan hareketlerdendir. Grup, 1943 yılında Amerika'nın New York şehrinde *The Watch Tower Bible School of Gilead* isimli bir misyoner yetiştirme okulu açmıştır. Harekete ait bu ve benzeri merkezlerde donanımlı misyonerler yetiştirilmektedir.¹²⁰ Mormonlar gibi üyelere genç yaşta misyonerlik eğitimi verilmektedir. Bu gençlerin büyük çoğunluğu liseyi bitirdikten sonra, bir kısmı daha da erken kapı kapı dolaşım misyon görevini yerine getirmektedir.¹²¹ Yehova'nın Şahitleri kapı kapı ev ve iş yerlerine dolaştıkları için onlardan rahatsızlık duyan insanlar evlerinin ve iş yerlerinin kapısına “Yehova'nın Şahitleri Giremez” yazılı kâğıtlar asmakta ya da semboller yapışmaktadır. Bu durum Yehova'nın Şahitleri'nin misyonerlik açısından geldikleri noktayı da gözler önüne sermektedir.

Yehova'nın Şahitleri'nin hazırladığı 2016 Yıllığı'nda grubun 2015 yılındaki misyonerlik faaliyetlerine ilişkin şu istatistiklere yer verilmektedir:

Tablo 2: Yehova'nın Şahitleri'nin 2015 Yılındaki Durumuna İlişkin Bazı İstatistikler¹²²

Büro Sayısı	89
Rapor Veren Ülke Sayısı	240
Toplam Cemaat Sayısı	118.016
Dünya Çapında Anma Yemeğine Katılım	19.862.783
Müjdeci Sayısı	8.220.105
2014'e Göre Artış Yüzdesi	1,5

¹²⁰ Köse, *Milenyum Tarikatları*, s. 51; Bayram Sevinç, *Türkiye Bağlamında Dinlerarası İlişkiler ve Süreç Yapıları*, (Basılmamış Doktora Tezi), Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, 2009, s. 282.

¹²¹ Rodney L. Stark & Laurence R. Iannacone, “Why the Jehovah's Witnesses Grow so Rapidly: A Theoretical Application”, *Journal of Contemporary Religion*, XII/2 (1997), s. 153.

¹²² Bkz. *Yehova'nın Şahitleri'nin 2016 Yıllığı*, Watch Tower Bible and Track Society of Pennsylvania, Ocak 2016, s. 176. <https://www.jw.org/tr/yayinlar/kitaplar/>, (12.05.2016)

Vaftiz Edilenlerin Sayısı	260.273
Öncü Yardımcılarının Aylık Ortalama Sayısı	443.504
Daimi ve Özel Öncülerin Aylık Ortalama Sayısı	1.135.210

Tabloda da görüldüğü üzere Yehova'nın Şahitleri "müjdecî" olarak isimlendirdikleri misyonerlerini dünyanın dört bir yanına göndermekte ve her yıl yapılan çalışmalar hakkında rapor almaktadır. Bu sayede ortaya çıktığı tarihten itibaren ciddi misyonerlik çalışmalarıyla dünya çapında en hızlı yayılan dini hareketler arasında üst sıralarda yer almaktadır.

Yehova'nın Şahitleri, üyelerinin görevlerini eksiksiz yerine getirebilmelerini temin etmek için özel bazı kurslar da düzenlemektedir. Grubun resmi web sitesinde bu kurslara ilişkin şu bilgilere yer verilmektedir:

Öncülük Hizmet Kursu: Tam gün hizmette bir yılını dolduran daimi öncülere; Yehova'ya daha yakınlaşabilmeleri, hizmetlerini etkili hale getirebilmeleri amacıyla düzenlenen 6 günlük kurslardır.

Krallık Müjdecileri Kursu: İki ay süren bu kurs, evinden ayrılmaya ve kendilerine ihtiyaç duyulan herhangi bir yerde hizmet etmeye istekli olan tecrübeli öncülerini eğitmek için hazırlanmıştır. Evlerinden uzak bir yere taşınmak daha düşük bir yaşam standardına alışmalarını gerektirebilir. Kültür, iklim ve yiyecekler alıştıklarından tamamen farklı olabilir, hatta yeni bir dil öğrenmeleri gerekebilir. Bu kursa 23 ile 65 yaşları arasındaki bekâr biraderler, hemşireler ve evli çiftler katılabilir. Bu kurs onların hem hizmetlerinde ihtiyaç duyacakları ruhi nitelikleri geliştirmelerine hem de Yehova ve teşkilatının onları daha iyi şekilde kullanmasını mümkün kılacak beceriler edinmelerine yardım eder.

Watchtower Glead Kutsal Kitap Okulu: Gilead Okulu 1943'te kurulduğundan beri 8.000'den fazla mezun "yeryüzünün uçlarına dek" şahitlikte bulunmak için görevli vaiz olarak gönderilmiş ve büyük başarılar elde edilmiştir. Örneğin görevli vaizler Peru'ya ilk gittiğinde orada hiç cemaat yoktu, şimdi ise 1.000'in üzerinde cemaat var. Görevli vaizler Japonya'da hizmet etmeye başladığında oradaki Şahitlerin sayısı 10 bile değildi, bugünse Japonya'da 200.000'den fazla Şahit var. Beş ay süren Gilead Okulunda Tanrı'nın Sözü derinlemesine incelenir. Bu okula çevre gözetmenleri ve eşleri, özel öncüler, sahada hizmet eden görevli vaizler ve Beytel'de hizmet edenler davet edilir. Aldıkları bu yoğun eğitimin amacı dünya çapındaki faaliyetlerimizi güçlendirmek ve istikrar kazandırmaktır.¹²³

Misyonerlik faaliyetlerine verdiği önemle bilinen bir diğer hareket *Uluslararası Krishna Bilinci Topluluğu (The International Society for Krishna Consciousness/ISKCON)*'dur. Hare Krishna hem dünya çapında üye elde edebilmek hem de harekete finansal destek sağlayabilmek için misyonerlik

¹²³ <https://www.jw.org/tr/yayinlar/kitaplar/yehovanin-istegi/onculer-icin-kurslar/>, (04.06.2016)

faaliyetlerine ağırlık vermektedir. “Sankirtana” olarak adlandırılan Krishna misyonerleri halka açık alanlarda ilahi söyleyerek, yayınlarının dağıtımını yaparak yeni üyeler kazanmaya ve yardım toplamaya çalışmaktadırlar. 1980 yılında yapılan bir ankete göre grubun Amerika’daki üyelerinin %42’si halka açık yerlerde yapılan tanıtım faaliyetleri sayesinde gruba katılmışlardır.¹²⁴

Hare Krishna grubunun bir üyesi, hareketin günlük faaliyetlerini şu şekilde nakletmektedir:

1971 yılında harekete katıldığımda tapınıdaki herkes her gün dışarı çıkıyordu. O zamanlar yaklaşık 12-15 kişi vardı tapınakta. Sabah 11’den akşam 6’ya kadar caddelerde ilahiler söylüyorduk. Grubun yarısı ilahiler söylerken diğerleri de köşelerde durup geçenlere BTG (Back to Godhead) dergilerini uzatıyorlardı. Ve gün sonunda her bir taraftar eve 8, 10 dolarla dönüyordu. Günlük ortalama gelirimiz 50 ile 75 dolar arasında oluyordu. Tapınak için kiramız aylık 400 dolardı. Dolayısıyla bu miktar bizim için yeterliydi.¹²⁵

Hare Krishna misyonerlerinin dağıttığı el ilanlarında; “*Bütün dünyaya Bhakti Yoga ile barış ve aşkı öğretmek isteyen gençler arıyoruz. Bunun için hiçbir formasyon gerekli değildir. Öğretmenler, yorumcular, ressamalar, müzisyenler, şoförler, marangozlar, duvarcılar için iş imkânı*” şeklinde ifadeler yer almaktadır.¹²⁶

Hareketin lideri Prabhupada üyelere her fırsatta hizmetlerinin önemini vurgulamaktadır. Öyle ki yürütecekleri faaliyetlere engel olmasın diye anneler için çocuk bakım merkezleri hazırlanmıştır. Hareketin içinde yetişmiş genç bir bayan, erkek kardeşinin doğumundan sonra olanları şöyle aktarmaktadır:

Kapila doğduktan kısa bir süre sonra çiftliğin Guru’su anneden seyahatlere başlamasını ve havaalanlarında tebliğ faaliyetlerine katılmasını istedi. O da üzgün bir şekilde “peki” dedi. Kapila, annesi onu çiftlikteki diğer kadınlara bırakıp gittiğinde yalnızca üç aylıktı. Annesi oğlunun durumunu merak ettiği için aylarca ağladı. Günde 12 saat yabancılardan yardım toplamak için çalıştıktan sonra bir de yaşadığı bu duygusal duruma bedeni çok zor dayanıyordu.¹²⁷

Birleştirme Kilisesi ya da diğer ismiyle *Moonculuk* da yaygın misyonerlik faaliyetleriyle tanınan gruplardandır. Hareketin ana hedefi yeryüzünde Tanrı’nın

¹²⁴ E. Burke Rochford, “Airports, Conflict and Change in the Hare Krishna Movement”, *The Hare Krishna Movement: The Postcharismatic Fate of a Religious Transplant*, ed. Edwin F. Bryant & Maria L. Ekstrand, New York: Columbia University Press, 2004, s. 274.

¹²⁵ Rochford, “Airports, Conflict and Change”, s. 274.

¹²⁶ Mehmet Aydın, *Türkiye’ye Yönelik Batı Kökenli Dini Cereyanlar*, Konya: NÜVE Kültür Merkezi Yayınları, 2010, s. 23.

¹²⁷ E. Burke Rochford, “Hare Krishna Transformed”, *The New and Alternative Religions Series*, ed. Timothy Miller, Susan J. Palmer, New York: New York University Press, 2007, s. 83.

krallığını tesis etmektir. Bu krallığın tesis edilebilmesi için de Moon taraftarlarının insanları Moon'un yönetimi altında birleştirmek amacıyla bütün güçleriyle çalışmaları gerekmektedir. Moon hareketinin bir üyesi misyonerliğin hareket için önemini şu sözlerle ortaya koymaktadır:¹²⁸

Moon ailesine yeni üyeler toplamaktan daha önemli bir şey yoktur. İnsanları, şeytanların esiri olmaktan kurtarmak gerekir ki onlar da sırası gelince başkalarını bizzat kurtarabilsinler. Bu konuda makul bir program vardır. Bu program, 1+1+1'dir. Her mürit ayda yeni bir üye bulmalıdır. Tabii ki bu yeterli değildir. Müteakip ay, mürit, iki üye bulmaya çalışmalıdır. Bu, böylece devam edip gitmelidir.¹²⁹

Moon Tarikatı'nda, evlenmek isteyen üyelerin birtakım şartları yerine getirmeleri istenmektedir. Bu şartlardan biri evlenecek üyenin asgari üç manevi çocuk edinmesi, yani en az üç kişiyi Moon Tarikatı'na üye yapmasıdır. Evliliğin mükemmel bir toplum ve mükemmel bir dünya oluşturabilmenin yolu olduğuna inanan Mooncular, aynı zamanda evlilik töreni ile günahlarından temizleneceklerine ve yeniden doğmuş gibi olacaklarına inandıklarından söz konusu şartı yerine getirmeleri büyük bir önem arz etmektedir.¹³⁰

Tıpkı diğer YDH'lerin misyonerleri gibi Moon misyonerleri de çoğunlukla nazik, kibar, güzel giyimli gençlerden oluşmaktadır. Sürekli tebessüm etmeleriyle bilinen bu kişiler böylelikle muhataplarına samimi bir izlenim vermeye çalışırlar. Çeşitli sayılarda gruplardan oluşan misyonerler okul bahçelerinde, alışveriş merkezlerinde, metro istasyonlarında, havaalanlarında, kafelerde ve kütüphanelerde misyonerlik faaliyetleri yürütürler. Bu misyon gruplarının birincil ve en büyük hedefi potansiyel üyeyi, merkezlerinde akşam yemeğine katılmaya ikna etmektir.¹³¹

Moon hareketinin resmi web sitesinde gençler için özel misyonerlik eğitimleri verilmektedir. Bu eğitim 4 aşamalı bir süreç halinde sıralanmaktadır:

1) Birinci aşamada "sevgi"ye sahip olmanın ve onu sevdikleri insanlarla paylaşmanın öneminden bahsedilmektedir.

¹²⁸ Aydın, *Türkiye'ye Yönelik Batı Kökenli Dini Cereyanlar*, s. 47.

¹²⁹ Aydın, *Türkiye'ye Yönelik Batı Kökenli Dini Cereyanlar*, s. 47.

¹³⁰ Mustafa Bıyık, *Küresel Bir Din Projesi Olarak Moonculuk*, İstanbul: Birey Yayıncılık, 2002, s. 126.

¹³¹ Aydın, *Türkiye'ye Yönelik Batı Kökenli Dini Cereyanlar*, s. 51.

2) İkinci aşamada, gençlere, insanlarla kurdukları diyaloglarda nasıl derinleşecekleri konusunda pratikler yaptırılmaktadır. Bunun için öğrencilerden gerçekçi tanışma senaryoları yazmaları istenmektedir. Sitede bu alıştırmaların nasıl yapılacağı ile ilgili bir örnek şu şekildedir:

Arkadaşınla bir yolculuğa çıkıyorsun ve arabanın dikiz aynasında asılan Gerçek Aile'nin resmini unutuyorsun. İkiniz de yerlerinizi alıp kemerinizi bağladığınızda arkadaşınız soruyor: “Hey, arabanda neden büyükbabanın ve büyükannenin resmi var?” ya da eğer Doğu kökenli değilseniz, “neden arabanda yaşlı Çinli insanların resmi var?”

Yanlış Cevap: “Annem dede ve ninelerin resmini taşımanın şans getireceğini söyler” veya “babam bir Çinli aile tarafından evlatlık alınmış ve işte bunlar benim dedem ve ninem”.

Uygun Cevap: Soldaki adam Dr. Rahip Sun Myun Moon ve sağdaki kadın onun eşi Dr. Hak Ja Han Moon. Onlar 1954 yılında Kore’de kurulan Birleştirme Kilisesi’nin kurucularıdır. Benim inanç teolojim Batı Hıristiyanlığı ile Doğu Konfüçyüsçülüğünün birleştirilmesidir. İnançımız hakkında hala öğrenme aşamasındayım ve henüz onu öğretmeye hazır hissetmiyorum. Fakat Bay ve Bayan Moon’un öncülük ettikleri yaşam tarzından ilham alıyorum. Onlar, İsa’nın koşulsuz ve sonsuz sevgisiyle yarışabilecek bir sevgi, ihaneti bağışlama, düşmanı sevme ve bir hareket olarak inanılmaz bir başarı gösterdiler. Harvard’ın ilahi okuluna göre, Birleştirme Kilisesi kurucusunun yaşam süresi içinde dünya çapında yayıldığı için en başarılı dindir.

3) Üçüncü aşamada, misyonerlik görevini yerine getirme noktasında gençleri endişelendiren konular ve problemler üzerinde durulmakta, bunların üstesinden gelinmesi noktasında videolar izletilmekte, dersler verilmekte ve korkularıyla yüzleşmeleri sağlanmaktadır.

4) Son aşamada gençlere, insanlara ulaşmanın yolları gösterilmekte ve gerçek deneyimler yaşamaları sağlanmaktadır. Bir caddede yürürken, treni ya da bir dükkânda sıra beklerken etraflarındaki insanlara birer engel olarak değil, hepsinin kendilerinden bir şeyler öğrenilebilecek ve hareketin parçası olabilecek eşsiz ruha sahip bireyler olduklarının bilincinde bir gözle bakmaları tavsiye edilmektedir.¹³²

Sayentoloji Kilisesi (Church of Scientology)'nin mensupları çeşitli şekillerde misyonerlik faaliyetleri yürütmelerine karşın kendilerini misyoner olarak görmezler. Grup, dersler, kurslar ve ücretsiz kişilik testleri gibi eğitici yollarla muhataplarını etkilemeye çalışır. *Eckankar, Ramtha School of*

¹³² <http://familyfed.org/youthministry/expand/>, (01.06.2016)

Enlightment gibi hareketler de Sayentoloji’de olduğu gibi dersler, kurslar, seminerler vb. etkinliklerle taraftar kazanmaya çalışmaktadır.¹³³

Görüldüğü üzere yeni dini hareketlerin üye kazanmada en önemli metodu hareketin inanç ve ideoloji anlayışını yeni insanlara ulaştırmak için misyonerlik faaliyeti yürütmesi ve misyonerler yetiştirmesidir. Misyonerlerin çok iyi eğitilmiş, nazik, kibar, sabırlı kişiler haline gelmeleri için özen gösterilmektedir. Özel olarak yetiştirilen misyonerler mensup olduğu hareketin sadece düşünce, inanç ve ideolojisini yaymakla kalmayıp aynı zamanda harekete finansal destek sağlamak maksadıyla bağış toplama faaliyetleri de yürütmektedir. Bu bağlamda örneğin, Krishna ve Moon gibi ülkemizde de faaliyet yürüten hareketlere yöneltilen en önemli tenkit harekete katılan orta sınıftan ve iyi eğitilmiş gençlerin öğrenimlerini terk ederek sokak sokak gezmeye başlamaları, insanlardan para toplamaları ve kayıtsız şartsız harekete bağlanmaları noktasında yapılmaktadır.¹³⁴

2.2.2. Sosyal İlişkilerden Yararlanma

“Sosyal Ağ Teorisi” başlığı altında işaret edildiği üzere YDH’lere katılanlar hakkındaki en yaygın görüşlerden biri; onların önceden tanıdığı kişiler aracılığıyla bu hareketlere yöneldikleri ve inançlarını değiştirdikleri şeklindedir. Stark’ın ifadesiyle insanlar YDH’lere, grubun inançlarını ve ritüellerini birdenbire çekici bulduklarından dolayı katılmazlar. Grubun üyeleriyle olan ilişkileri grubun dışındakilerle olan ilişkilere ağır bastığında dönüşüm gerçekleşir.¹³⁵ Ayrıca Dawson’ın belirttiğine göre arkadaşlar arkadaşları, aile bireyleri birbirlerini ve komşular da komşularını harekete kazandırmaktadır.¹³⁶

Sosyal ilişkilerin din değiştirme üzerindeki etkileri konusunda iki teori bulunmaktadır:

¹³³ James R. Lewis, “The Growth of Scientology and the Stark Model of Religious Success”, *Scientology*, ed. James R. Lewis, New York: Oxford University Press, 2009, s. 134.

Bu hareketler ve faaliyetleri hakkında geniş bilgi için bkz. Joan Clemp vd. (ed.), *Eckankar: Ancient Wisdom for Today*, Mineapolis: Quality Books, 2002; *Rantha: The White Book*, Washington: JZ Knight Publishing, 2004.

¹³⁴ Bkz. Aydın, *Türkiye’ye Yönelik Batı Kökenli Dini Cereyanlar*, ss. 32, 71-75.

¹³⁵ Rodney Stark, “Why Religious Movements Succeed or Fail: A Revised General Model”, *Cults and New Religious Movements: A Reader*, ed. Lorne L. Dawson, Oxford: Blackwell Publishing, s. 267.

¹³⁶ Dawson, “Who Joins New Religious Movements and Why?”, s. 119.

Ayrılıkların birleşmesi (differential association) olarak ifade edilen teori en bilindik yaklaşımdır. Bu yaklaşımı savunanlar insanların, arkadaşlarından çoğunun mensup olduğu ya da katıldığı yeni dini harekete iştirak etmeye eğilimli olduklarını ileri sürmektedir. Dolayısıyla üye adayı, grup üyelerinin yoğun etkileşimi neticesinde gruba kazandırılır.¹³⁷

Ortaya konulan diğer yaklaşım *denge (balance)* teorisidir. Bu teori insanların davranış ve kişisel ilişkilerinde ruhsal çatışmalardan kaçınmaya meyilli oldukları üzerinde durur. Buna göre aynı inanca sahip iki arkadaşın dini açıdan endişe edecekleri bir zıtlık durumu söz konusu değildir. Ancak bu iki arkadaşın herhangi biri başka bir dine ya da oluşuma katılacak olsa söz konusu denge bozulur. Dengeyi yeniden sağlayabilmek için ya ikincisinin de aynı gruba katılması ya da arkadaşlıklarını bitirmeleri gerekir.¹³⁸

Lofland ve Stark'ın, *Moon Tarikatı* üyeleri üzerinde yapmış olduğu bir araştırmaya göre harekete üye olanların çoğunluğu hareket mensuplarıyla olan yakın ilişkileri sonucunda gruba katılmışlardır. Buna göre yeni dini hareketin üyeleri ile potansiyel üyeler arasında yeterli bir sosyal bir bağ kurulamadığında veya oluşturulan bağ güçlendirilemediğinde üye yapma işlemi başarıya ulaşamayacaktır. Stark ve Neilson'un ifade ettiğine göre bazen potansiyel üyeler grubun ideolojisini kabul etmedikleri halde grubun üyeleriyle kurmuş oldukları bağ sayesinde harekete katılabilmekte ve orada geçirdikleri uzun süre sonucunda ise gerçek bir üye haline gelebilmektedirler. Söz konusu isimlere göre bu nokta herhangi bir yeni dini oluşumu çekici kılan şeyin ideoloisi değil de üyelerinin kurduğu sosyal ilişkiler olduğu şeklinde bir sonuç ortaya çıkarmaktadır.¹³⁹

Daha önce işaret edildiği üzere *Mormonlar*, yüz yılı aşkın süredir misyonerlik yöntemleri kullanmakta ve üye elde etmek amacıyla binlerce genç üyesini farklı yerlere göndermektedir. Aile ve yakın arkadaşlar, hareketin üye elde etmede başarı sağlamasındaki en önemli faktörlerindedir. 1976-1977

¹³⁷ William Sims Bainbridge, *The Sociology of Religious Movements*, London: Routledge, 1997, s. 169.

¹³⁸ Bainbridge, *The Sociology of Religious Movements*, s. 169.

¹³⁹ Stark & Neilson, *The Rise of Mormonism*, ss. 61-62; Stark & Bainbridge, "Networks of Faith", s. 1378.

yıllarına ait bazı istatistiklerin paylaşıldığı tablo III, grubun yeni taraftarlar kazanmasında sosyal ilişkilerin rolünü ortaya koymaktadır:

**Tablo 3: Sosyal İlişkiler ve Mormonculuk Hareketine Üyelik¹⁴⁰
(Washington Eyaleti, 1976-77)**

Üye Olma Sürecinde Mormon Arkadaş veya Akrabanın Oynadığı Rolün Derecesi	Başarıyla Sonuçlanan Üye Yapma Temaslarının Yüzdesi
Hiç (kapı kapı dolaşan misyonerler aracılığıyla)	1
Gizli yönlendirme (İrtibat kurulmasını tavsiye eden Mormon'un ismi verilmedi)	7
Aleni yönlendirme (İrtibat kurulmasını tavsiye eden Mormon'un ismi kullanıldı)	8
Misyonerlerle randevu ayarlandı	34
Misyonerlerle irtibat Mormon arkadaşın veya akrabanın evinde gerçekleşti	50

Tabloda görüldüğü üzere herhangi bir kimsenin Mormon hareketine katılması istendiğinde, bu kişinin gruba üye arkadaş veya akrabalarının devreye sokulması sonuç elde etmede başarı oranını yükseltmektedir. Bu tür sosyal ilişkilerden yararlanılmadığında kapı kapı dolaşan Mormon misyonerlerin başarı oranı %0,1 iken muhatabın arkadaş ya da herhangi bir akrabasının evinde ayarlanan görüşmelerde başarı oranı %50'ye kadar çıkmaktadır.

Sosyal ilişkilerin önemini göz önünde bulunduran Mormon liderler, sosyal ilişkiler kurmada ve kurulan ilişkileri geliştirmede katkı sağlayacak birtakım öneriler sunmaktadırlar. Oregon bölgesinden sorumlu Ernest Eberhard, *Ensign* dergisinin 1974 yılı Haziran ayı sayısında Mormon misyonerlere rehber niteliğinde 13 maddelik bir kılavuz yayınlamıştır. Bu kılavuzda söz konusu edilen hususlar ana hatlarıyla şöyle özetlenebilir:

¹⁴⁰ Stark & Bainbridge, "Networks of Faith", s. 1386.

Mormon misyonerlerden öncelikle misyonerlik hizmetinde bulunacakları aile veya komşuları dikkatlice seçmeleri istenmektedir. Misyonerlik faaliyetleri sırasında kişisel bağları güçlendirmeye çalışmaları, teolojik konulara sonradan girmeleri ve kesinlikle dini konularda tartışmamaları tavsiye edilmektedir. Tanışma stratejisi olarak tanışılan herkesin ismini öğrenmeleri, her zaman neşeli, güler yüzlü ve iyi birer dinleyici olmaları öğütlenmektedir. Ayrıca komşu aile üyeleriyle her zaman etkili bir iletişim içinde olmaları istenmektedir. Bu bağlamda yeni taşınan bir komşuya hemen yardım teklif edilmesi, ilerleyen dönemlerde temasların farklı şekillerde sürdürülmesi tavsiye edilmektedir. Diğer bir aşamada potansiyel üyelerin vakit geçirmek için Mormon evlerine davet edilmesinin yolları da gösterilmektedir. Ardından birlikte dışarı çıkma, muhatapların ilgi alanlarına hitap eden etkinliklere katılma aşamasına geçilmektedir. Böylece arkadaşlık bağları güçlenecek ve birbirlerine daha yakın olabileceklerdir. Ancak bu aşamalara gelindiğinde din konusu gündeme getirilmektedir. Muhataba kendisinin bir Mormon olduğunu açıklayan üye bunu yaparken muhatabın ilgisini çekecek ve merakını uyandıracak bazı Mormon faaliyetlerine atıfta bulunur. Örneğin; “Bu gece ders için eve gideceğim”, “Bugün Teksas’ta hizmet görevinde olan kuzenimden mektup aldım.”, “Sabah saat 9’da Kilise genel bir konferans yayını yapıyor olacak.” gibi cümleler kurularak potansiyel üyenin “O nedir?” sorusunu sorması hedeflenir. Diğer bir adım olarak üye adaylarının hareketi tanımları için faydalı olacağı düşünülen kitap, dergi ve broşürler verilir. Sonraki adımlarda muhataplar ev toplantılarına, drama, müzik, spor gibi Mormon aktivitelerine, Kilise’nin seminer ve toplantılarına davet edilir. Son aşama ise kişiler ev toplantılarına davet edilerek gruba üyeliğin son adımları atılmış olur.¹⁴¹

Ananda Hareketi üye elde etmede sosyal ilişkilerin gücünden yararlanan hareketlerdendir. Ted Nordquist, 1978 yılında 28 Ananda üyesiyle yaptığı anketin sonuçlarına işaret ederek sosyal ilişkilerin üye kazanmadaki önemini ortaya koymaktadır. Nordquist’in belirttiğine göre harekete katılmalarında en etkili faktörün ne olduğu sorulduğunda üyelerin büyük çoğunluğu yakın arkadaşlarıyla

¹⁴¹ Ernest Eberhard, “How to Share Gospel Step by Step Approach for You and Your Neighbours”, <https://www.lds.org/ensign/1974/06/how-to-share-the-gospel-a-step-by-step-approach-for-you-and-your-neighbors?lang=eng>, (02.04.2016).

olan ilişkilerine işaret etmişlerdir.¹⁴² Aynı şekilde Sayentoloji Kilisesi'ne katılanların yarısından fazlası, Kilise ile tanışmalarının bir arkadaş ya da aile üyesi sayesinde olduğunu belirtmişlerdir.¹⁴³

YDH'lerin sosyal ilişkileri üye kazanma amacıyla nasıl kullandıklarına ilişkin ülkemizde ortaya çıkan hareketlere de atıfta bulunabiliriz. Hüsnü Ezber Bodur, Fethullah Gülen hareketi ile Moon Tarikatı'nı karşılaştırdığı çalışmasında aşağıdaki tespitlerde bulunmaktadır:

Eğitim veya başka nedenlerden dolayı yer değiştirmek suretiyle aileden uzaklaşmak ya da yabancılaşma veya yalnızlık tecrübesi yaşamak bireyi duygusal destek ihtiyacıyla karşı karşıya getirir. Anominin neden olduğu stres içindeki bu tür gençlerin gerginliklerinin birçok seçenek arasından biri olan yeni dini gruba bağlanarak çözülebilmesi ihtimal dâhilinde olmaktadır. Mesela sırt çantasıyla kampus alanında dolaşan ve yalnızlık tecrübesi yaşayan gençler, cemaat evine davet edilerek, sık sık burada kendilerinin son derece rahat ve güven içinde oldukları vurgulanır. Oluşturulan dostluk bağı ile böyle bir atmosferin oluşumunda dinî liderin etkili olduğu telkin edilmek suretiyle bunların grupla ilgisi tesis edilmeye çalışılır. Bu mekânlardaki çeşitli programlar yoluyla bir şekilde grupla bağlantı kurmaya başlayan sempatizanların gruba kazandırılması için yoğun çaba sarf edilir. Bu bağlamda çeşitli olaylara dinî veya manevî anlam yüklediğini görmeye başlayan bu gruba girme potansiyelini taşıyan gençlerin, cemaat evlerindeki diğer üyelerle yoğun etkileşime girmeleri sonucu grubun mesajını kabul etme yönünde bir eğilimin olmasından söz edilebilir.¹⁴⁴

Sosyal ilişkiler yeni dini hareketlerin yalnızca üye elde etmesinde değil aynı zamanda kazanılan yeni üyelerin harekete bağlılıklarını sürsürmede de etkili faktörlerdendir. Stark ve Bainbridge'nin *Networks of Faith (İnanç Ağları)* isimli çalışması alternatif dinlere üye olan kişilerin üyeliklerini devam ettirmesinde sosyal ilişkilerin rolünü desteklemektedir. *Moonculuk* üzerine yaptıkları araştırmada Stark ve Bainbridge, gruptan ayrılan üyelerle ilgili şu sonucu paylaşmaktadır: Hareketin lideriyle herhangi bir bağı bulunan üyelerin gruptan ayrılma oranı %14 iken grup lideriyle doğrudan akrabalık bağı bulunmadığı halde uzak akraba sayılabilecek bir bağlantıya sahip olanların ayrılma oranı %25 olarak gerçekleşmiştir. Grubun lideri ya da herhangi bir üyesiyle hiçbir bağı bulunmayanların gruptan ayrılma oranı ise %67 olmuştur.

¹⁴² Ted Nordquist, "Individual Characteristics and Evolution of Beliefs and Values for Members of a Yogic Community: Ananda Cooperative Village", *Archieve for the Psychology of Religion*, XIII (1978), s. 280.

¹⁴³ Bromley & Bracey, "Scientology Kilisesi", s. 193.

¹⁴⁴ Hüsnü Ezber Bodur, "Moonculuk Hareketi ve Türkiye'de Benzer Bir Cemaat Yapılanmasının Sosyolojik Analizi", *KSÜ İlahiyat Fakültesi Dergisi*, I (2003), s. 27.

Araştırma neticesinde Stark ve Bainbridge grubun açık bir şekilde köklü sosyal ilişkilere dayalı bir yayılma formu gösterdiği sonucunu paylaşmışlardır.¹⁴⁵

Yukarıda verdiğimiz örneklerde de görüldüğü gibi yeni dini hareketler için sosyal ilişkilerin kurulması ve geliştirilmesi üye elde etme noktasında son derece önem arz etmektedir. Bu nedenle YDH'lerin taraftarları her zaman grup içinde olduğu kadar çevrelerindeki kişilerle de güçlü sosyal ilişkiler kurmaya çalışmaktadırlar. Özellikle kendi sosyal çevresinde etkili ilişkiler kuramayan ve bunun yoksunluğunu hisseden kişiler için yeni dini hareketlerin bu yapısı cezbedici olmaktadır.

2.2.3. Karizmatik Liderlik

Birinci bölümde YDH'lerin temel özelliklerinden söz ederken “karizma” ve “karizmatik lider” kavramlarına kısaca değinmiştik. Bu bölümde karizmatik liderlerin, yeni dini hareketlerin üye kazanmalarındaki etkisi üzerinde durmaya çalışacağız.

YDH'ler genellikle hayatlarını değiştirecek bir veya bir dizi “paranormal” veya “anormal” –geleceği görme, vizyon görme gibi- deneyim yaşayan karizmatik kurucu/lider(ler) tarafından ortaya çıkarılmaktadır. Bu tecrübeler liderin hayatını “önce ve sonra” şeklinde ikiye bölen ve yeni dini hareketin ortaya çıkmasında dayanak olan dönüm noktası olarak kabul edilirler. William James bu tecrübeleri sıradan tecrübelerden ayıran temel özellik olarak “eşsiz bir ruhsal durum ve ilahi kutsal güçle iletişim kurma” durumuna temas etmektedir.¹⁴⁶

Karizmatik otorite yeni bir dini hareketin ortaya çıkışı ve gelişiminde merkezi bir rol üstlenmektedir. Karizmatik liderin otoritesinde meydana gelen herhangi bir istikrarsızlık ya da liderin ölümü gibi durumlar harekette kritik bir dönüm noktası oluşturur.¹⁴⁷ *Mormonizm*'in kurucusu Joseph Smith, *Tanrı'nın*

¹⁴⁵ Stark & Bainbridge, “Networks of Faith”, s. 1383.

¹⁴⁶ William James, *A Varieties of Religious Experience*, Londra: Routledge, 2002, s. 11. Moon hareketine katılanların önemli bir bölümü harekete katılma nedeni olarak lider Moon'u rüyalarında görmeyi gerekçe olarak göstermişlerdir. Bkz. Barker, *The Making of a Moonie*, s. 170.

¹⁴⁷ E. Burke Rochford, “Social Building Blocks of New Religious Movements: Organization and Leadership”, *Teaching New Religious Movements*, ed. David G. Bromley, New York: Oxford University Press, 2007, s. 165.

Çocukları'nın kurucusu David Berg, *Moonculuk*'un lideri Sun Myung Moon, *Hare Krishna*'nın kurucusu Swami Prabhupada, *İlahi Işık Misyonu*'nun kurucusu Guru Maharaj Ji, *Sayentoloji Kilisesi*'nin kurucusu L. Ron Hubbard YDH'lerin karizmatik hareket liderlerine örnek olarak verebileceğimiz isimlerdendir.

Araştırmalar YDH'lere üyelik sürecinde geçmiş sıkıntılardan kurtulma isteğinin yanı sıra yeni katılacakları grubun kendilerine sunacakları fırsatların da bireyler üzerinde etkili olduğunu göstermektedir. Bu fırsatları oluşturan ya da değerlendiren kişiler de elbette hareketlerin liderleridir. Eğer bir lider fırsatları doğru değerlendirmede yeteneksiz ya da başarısızsa hareketin başarısız olması da kuvvetli bir ihtimal olur.¹⁴⁸

YDH mensupları liderlerine birtakım olağanüstülükler atfetme eğilimindedirler. Bu durum lideri, Tanrı'nın sesi ya da vahiy almış bir peygamber olarak görme noktasına kadar varabilir. Lidere duyulan aşırı sevgi ve bağlılık üyelerin bazen doğrudan lidere ibadet etmelerine sebebiyet verebilir. Len Oakes'in ifade ettiğine göre bu aşamada hareketin üyesi, kendini liderle birlikte tamamlanmış hissetmeye başlayabilir ve kendini onunla özdeşleştirebilir. Bu durum kişinin gerçekleri görmesine engel olduğundan kişinin gönüllü bir şekilde kandırılmasına neden olabilir.¹⁴⁹ Kanaatimizce burada iki nokta dikkatleri çekmektedir: Şayet hareketin üyesi kendini lidere değil de onun sunduğu görüş ve fikirlere adarsa, liderin bu fikirlerden sapması halinde üye lideri terk edebilir. Fakat adanmışlık durumu bizzat liderin şahsiyetine olursa üye hiçbir zaman yanlışlıkları fark edemez veya gerçekleri göremez. YDH'lerde liderin şahsiyetine bağlılık yaşayan gruplar bulunmaktadır ve bu gruptaki insanların kendilerini tehlikeye atacak, yakınlarına zarar verecek ve hatta canlarından vazgeçecek eylemlere başvurdukları bilinmektedir.¹⁵⁰

Gündelik yaşamda karizmatik siyasi liderlerin siyasi parti üyelerini ve taraftarlarını düzenlenen mitingler ve toplantılarda yaptıkları konuşmalarla

¹⁴⁸ Allon D. Morris & Suzanne Staggenborg, "Leadership in Social Movements", *The Blackwell Companion to Social Movements*, ed. David A. Snow, Sarah A. Soule, Hanspeter Kriesi, London: Blackwell Publishing, 2004, s. 179.

¹⁴⁹ Len Oakes, *The Charismatic Personality*, Avusturalya: Australian Academic Press, 2010, s. 184.

¹⁵⁰ Oakes, *The Charismatic Personality*, ss. 183-184.

coşkulu hale getirdikleri bilinmektedir. Aynı şekilde yeni dini hareketlerin liderleri de düzenlenen toplantı ve ayinlerde taraftarlarının coşkusunu artırmak için zaman zaman kutsal metinlerden parçalar okur ve ilahiler söylerler. Lider ekstazi üretmek için uyuşturucu, müzik, dans, seksüellik veya bunlardan birkaçını birlikte kullanabilir. Bu tür uygulamalar üye elde etmeye yardımcı olduğu gibi mevcut üyeleri de motive edebilmektedir.¹⁵¹

Dawson, YDH'lerin karizmatik liderlerinin stratejilerini 6 maddede özetlemektedir:

1) Takipçilerin, karizmatik liderin hedef ve vaatlerine bağlı kalmasını sağlayabilmek için, zaman zaman hareketin doktrin ve politikasında önemli değişiklikler yapılabilmektedir. Örneğin, *Hare Krishna* hareketinin Batı Virjinya topluluğunun kurucusu ve lideri olan Swami Kirtanananda, yaşanan hukuki sorunlar nedeniyle 1987 yılında radikal bir kararla geleneksel anlayış yerine dinlerarası ibadeti kabul etmiştir.

2) Karizmatik liderler, hareket içindeki otoritelerini tasdiklemek için takipçilerinden zaman zaman takipçilerinden birtakım fedakârlıklar yapmalarını isteyebilir. Bunun en uç örneği *Halkın Tapınağı* hareketinin kurucusu Jim Jones'un Jonestown'da takipçilerinin bağlılığını "intihar provaları" yaptırarak test etmesi olmuştur. Hareket mensupları gerçek olup olmadığını bilmedikleri zehir içmek durumunda bırakılmışlardır.

3) Karizmatik liderler, bunalım hissi oluşturmak için yeni korkutucu düşmanlar yaratarak üyelerin zulüm görme korkularını kullanabilirler. Harici tehditler hareket içindeki dayanışmayı artırır ve aynı zamanda liderin saygınlığını yüceltir. Örnek olarak *Aum Shinrinkyo* hareketi lideri Shoko Asahara'nın uygulamasını verebiliriz. Asahara 1990'lı yıllarda takipçilerine dışarıdaki toplumun şeytan tarafından yönetildiğini ve kendilerinin şeytanın bütün temsilcilerine saldırmakla görevli oldukları şeklinde bir öğreti aşlamış ve bu yönde onları birtakım eylemlere yönlendirmiştir.

4) Kurumsallaşma noktasında karizmatik lidere büyük destek sağlayan üst düzey isimler bazen lider tarafından alaya alınıp dışlanabilmekte ve hatta

¹⁵¹ Oakes, *The Charismatic Personality*, s. 207.

görevlerinden azledilebilmektedirler. *Tanrı'nın Çocukları* hareketinin lideri David Berg'in, gittikçe artan güçleriyle kendi otoritesine tehdit oluşturduklarını fark ettiği 300 idareciyi sıradan üyeler gibi sokak görevine göndermesini örnek olarak zikredebiliriz.

5) Karizmatik liderler, takipçilerinin duygusal bağlarını ve bağımlılıklarını güçlendirmek için birtakım sadakat testlerine başvurmaktadırlar. Örneğin David Koresh, hareketin Davidyan yerleşkesindeki bütün kadınlarıyla evlilik hayatı yaşamıştır. Böylece Koresh, erkek müritlerin eşlerini, kızlarını ve sevgililerini gönüllüce kendisine teslim edip etmeyeceklerini test etmeye çalışmıştır.

6) Karizmatik liderler, zaman zaman hareketin yerleşim yerlerini değiştirmek suretiyle kontrollerini güçlendirme ve rutinleşmeyi önleme yoluna gitmektedirler. Örneğin *Cennetin Kapısı* hareketinin liderleri Marshall Applewhite ve Bonnie Nettles, mensuplarının yerlerini her altı ayda bir değiştirmiştir.¹⁵²

Karizmatik lider, takipçileri tarafından onları özgür kılacak ilahi bir güç modeli olarak görülür. İnsanlar lideri sadece maddi kazanç elde etmek amacıyla değil; maddi ve manevi cezalardan kurtuluş, bireysel değişim veya ütöpik arzular elde etmek gibi umutlarla takip ederler. Baghwan Shiri Rajneesh'in eski takipçilerinden Hugh Milne bu hususa şöyle işaret eder:

Birçok kişi bana özgür bir kişinin Baghwan gibi birinin büyümesine kapılmasının nasıl mantıkla izah edilebileceğini sordu. Birçok sanyasinin (müridin) de bu konuda bana katılacağını düşündüğüm cevap bir kere onun enerjisinden etkilendiğinizde ve onun varlığını hissettiğinizde bunun hiçbir şeyle karşılaşılamayacak bir saadet olduğunu anlarsınız. Bir kere bu deneyimi yaşadığınızda tekrar tekrar geri dönmek ve o harmoniyi yeniden yaşamak, evrenle bir olmak istersiniz. Bhagwan'ın dokunuşu en güçlü uyuşturucu kadar bağımlılık yapıcı etkidedir.¹⁵³

Irvin H. Collins, Hare Krishna'nın Amerika'daki yayılmasında Prabhupada'nın liderliğinin önemli bir payı olduğunu ifade etmektedir.¹⁵⁴

¹⁵² Lorne L. Dawson, "Crises of Charismatic Legitimacy and Violent Behavior in New Religions", *Cults, Religions and Violence*, ed. David G. Bromley & J. Gordon Melton, New York: Cambridge University Press, 2004, ss. 92-94.

¹⁵³ Oakes, *The Charismatic Personality*, s. 210.

¹⁵⁴ Irvin H. Collins, "The Routinization of Charisma and Charismatic", *Hare Krishna Movement: The Postcharismatic Fate of a Religious Transplant*, ed. Edwin F. Bryant & Maria L. Ekstrand, New York: Columbia University Press, 1993, s. 215.

Hareketin üyelerinden Tamal Krishna'nın aşağıdaki sözleri bu hususu destekler mahiyettedir:

Hayatımı analiz ettiğimde, beni Krishna Bilinci'ne dâhil eden etkili gücün Srila Prabhupada'nın saf arzusu olduğunu görüyorum. Gerçekten beni ruhsal yaşam için uygun hale getirecek ön şartlar neticesinde tamamen hüsrana uğramış halde olduğum doğru. Fakat beni başlangıçta isteksiz olduğum halde içinde bulunduğum durumdan kurtaran şey Prabhupada'nın şartsız merhametiydi. İlk olarak, Tompkins Square Park'ta tanıştığım şarkı söyleyen üyeler onun emriyle oradaydılar. Onun yazdığı *maha-mantra* ezgisini müritlerinin davetiyle söylemem sayesinde San Francisco tapınağına gittim. Ve nihai olarak, onun şahsi varlığı bizatihi benim boyun eğmemi sağladı.¹⁵⁵

Karizmatik liderlerin etkisi ülkemizde ortaya çıkan kimi hareketlerde de gözlenebilmektedir. Örneğin Gülen hareketinin en önemli özelliği; mutlak hakikati getirdiğine veya modern çağın aydınlatıcısı olduğuna inanılan, ilahi kurtarıcılık/mesihlik iddiasında bulunan ve karizmatik bir niteliğe büründürülen Fethullah Gülen'in şahsı etrafında, ona sıkı sıkıya bağlı kişilerin oluşturduğu bir cemaat olmasıdır. Gülen hareketi, taraftarlarının bağlılık ve sadakatlerini en üst düzeyde tutmak için rüya, vizyon ve ilham gibi kaynaklarla bilginin doğrudan Allah'tan alındığı, dolayısıyla da mutlak hakikatı temsil ettiği izlenimini vermeye çalışmaktadır. Böylece Gülen'in öğretilerine karşı çıkmamanın ya da reddetmenin Allah'a karşı çıkmak olacağı gibi bir algı oluşturulmaktadır. Gülen'in zaman zaman Hz. Peygamber'le görüşüp konuştuğunu, kızdığı kişilere Allah'tan felaket yağdırdığını ve selin seyrini değiştirdiğini vb. iddialarda bulunması karizmatikliğini pekiştirme niteliğindedir.¹⁵⁶

Liderlerin eylemleri ve insanlar üzerinde bıraktığı etkiler abartılarak yayılmakta ve bu durum hareketin yeni üyeler kazanmasına da katkı sağlamaktadır. Lider kurduğu organizasyonla ve verdiği direktiflerle katılımcıların yeni bir kimlik kazanmalarını ve toplu bir şekilde hareket etmelerini sağlar. Bunu yaparken liderin başarısı elbette sadece kendi karizmatik özelliklerine değil, aynı zamanda geçmiş deneyimlere, kültürel geleneklere, cinsiyet normlarına ve sosyal ilişkilere bağlıdır.¹⁵⁷

¹⁵⁵ Kimmo Ketola, *The Founder of the Hare Krishnas as Seen by Devotees: A Cognitive Study of Religious Charisma*, Leiden: Brill, 2008, s. 152.

¹⁵⁶ Mahmut Aydın, "Bir Kült/Dini Hareket Olarak Gülenizm!", <http://www.karar.com/gorusler/bir-kultdini-hareket-olarak-gulenizm>, (30.11.2016)

¹⁵⁷ Morris & Staggenborg, "Leadership in Social Movements", ss. 179-180.

2.2.4. Beyin Yıkama Teknikleri

YDH'lerin katılımcılarının hangi pisiko-sosyal sebeplerle bu hareketlere girdikleri, mensuplarının hangi gerekçe ve nedenlerden dolayı kısa bir süre sonra bu hareketleri terkettikleri; diğer taraftan da bu hareket mensuplarının gerçekten din mi değiştirdikleri yoksa beyinlerinin mi yıkandığı hususu konuya ilişkin önemli tartışma noktalarının başında gelmektedir. Faruk Sancar'ın da ifade ettiği üzere bu tartışmaların, sorunu bütün yönleriyle izah etme noktasında çok başarılı olduğunu iddia etmek güç olsa da en azından konunun daha anlaşılabilir hale gelmesine yardımcı olduğunu söylemek mümkündür.¹⁵⁸

Beyin yıkama (brainwashing) terimi, ilk olarak 1950 yılında Edward Hunter tarafından kullanılmıştır.¹⁵⁹ Kavramın üretilmesinde aynı anlama gelen Çince “*Hsi Nao*” ifadesinden esinlenilmiştir. Bu kavram Komünist olmayan kişilere, Komünist ideolojiyi aşılabilme için Çin'de kullanılan *düşünce reformu (thought reform)* programını ifade etmektedir.¹⁶⁰ Bu noktada bir hususun altını çizmekte yarar vardır. Çin'deki düşünce reformu olarak ortaya konulan bu program yeni ortaya çıkmış değildir. İnançları empoze etme ve kitlesel dönüştürme hareketleri hemen hemen her ülkede ve her tarihi dönem boyunca var olmuştur. Robert Jay Lifton'un ifade ettiğine göre Komünist Çin'de bunlar dâhice psikolojik tekniklerle daha kapsamlı, sistemli ve planlı bir hale getirilmiştir.¹⁶¹

Beyin yıkama kavramı değişik şekillerde tanımlanmaktadır. En geniş açıklamanın yapıldığı Britannica Ansiklopedisi'nde beyin yıkama şu şekilde tarif edilir:

Beyin yıkama ya da zorla ikna, inançsızları belirli bir yönetim, idare veya doktrini kabule ikna etmek için gösterilen sistematik çabalardır. Daha genel bir ifadeyle kişinin bilgi, istek ve arzusunun aksine bir hareket veya düşünceyi işlemeye yönelik tasarlanan herhangi bir tekniktir. Fiziksel ve sosyal ortamın kullanılmasıyla herhangi kişi veya gruba bağlılığı yok etme, kişinin davranışlarının ve düşünce şeklinin yanlış olduğunu ve değiştirilmesi gerektiğini

¹⁵⁸ Faruk Sancar, “Beyin Yıkama Üzerine Kavramsal ve Tarihsel Bir Analiz”, *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, VII/32 (2014), s. 329.

¹⁵⁹ Denise Winn, *The Manipulated Mind: Brainwashing, Conditioning and Indoctrination*, London: The Octagon Press, 1983, s. 3.

¹⁶⁰ Edgar H. Schein, *Brainwashing*, Massachusetts: Center for International Studies Massachusetts Institute of Technology, 1960, s. 1.

¹⁶¹ Robert Jay Lifton, *Thought Reform And The Psychology Of Totalism: A Study Of Brainwashing In China*, NC: University Of North Carolina Press, 1989, s. 5.

gösterme ve iktidar partisine sorgusuz bir bağlılık ve sadakati geliştirmeye yönelik bir girişimdir.¹⁶²

Kathleen Taylor'ın ifade ettiği üzere beyin yıkama, dışarıdan görülen bir baskı olmaksızın zihni kökten değiştirme ve böylece sahibini canlı kukla –insan robot- haline getirme yöntemidir. Hedef, bir esir bedene yeni inançlar ve fikirler empoze etme işlemiyle et ve kandan oluşan bir mekanizma oluşturmaktır.¹⁶³

Kore Savaşı sırasında Amerikan ordusunda psikiyatrist olarak görev yapan Robert Lifton'a göre beyin yıkama ya da düşünce kontrolü iki temel aşamadan oluşmaktadır: Birincisi, geçmiş ve şimdiki zamanda söz konusu olan kötü şeyleri ifşa ve reddetmeyi içine alan *itiraf* aşaması, ikincisi ise *yeniden programlama* aşamasıdır. Bu aşamalar birbiriyle yakından ilişkilidir. Çünkü ikisi de sosyal kontrol ve bireysel değişimi hedefleyen birtakım fiziksel ve duygusal baskı unsurlarını ihtiva eder.¹⁶⁴

Ülkemizde YDH'ler konusunda çalışmalarıyla tanınan Kirman, beyin yıkamayı şu şekilde açıklamaktadır:

Anlaşılmaz, karşı konulmaz, akıl almaz ve hatta büyüsel yöntemler kullanmak suretiyle insan aklını kontrol altına almak veya insanların zihninde düşünsel ve ideolojik bir dönüşüm yaratmak amacıyla doğrudan veya dolaylı olarak yapılan her türlü sistemli telkin, yönlendirme ve baskıyı içeren bir uygulama ya da propaganda tekniğini ifade eder.¹⁶⁵

Beyin yıkama faaliyeti sırasında kullanılan güçlü propaganda araçları, psikolojik veya fiziksel ikna teknikleri muhatapların bu tekniklere karşı dayanma ve direnme güçlerini anlamsız kılmakta ve onları tam bir teslimiyete mecbur bırakmaktadır. Böylece terimin, insanların davranış, düşünce ve inançlarını onların iradeleri dışında değiştirme durumunu ifade etmede kullanılması anlaşılır hale gelmektedir.¹⁶⁶

Beyin yıkama kavramı insanın zihnini ele geçirip mevcut verileri silme ve yerine yeni bilgiler yerleştirme gibi anlamlara karşılık geldiğinden zamanla bu olumsuz çağrışımları engellemek amacıyla “*zihin denetimi (mind control)*”, “*düşünce devrimi (thought reform)*”, “*zorla ikna (coercive persuasion)*” gibi yeni

¹⁶² <http://global.britannica.com/EBchecked/topic/77424/brainwashing> , (10.10.2016)

¹⁶³ Kathleen Taylor, *Brainwashing: The Science of Thought Control*, UK: Oxford University Press, s. 3.

¹⁶⁴ Lifton, *Thought Reform And The Psychology Of Totalism*, s. 5.

¹⁶⁵ Kirman, *Yeni Dini Hareketler Sosyolojisi*, s.171.

¹⁶⁶ Sancar, “Beyin Yıkama Üzerine Kavramsal ve Tarihsel Bir Analiz”, s. 330.

kavramlar tercih edilmiştir. Ancak bu kavramların da içerik itibariyle beyin yıkama ile aynı noktaya gönderme yapmaları netice itibariyle herhangi bir durum değişikliğine yol açmamıştır.¹⁶⁷

Beyin yıkama uygulamalarında kullanılan yöntemler fiziksel olabildiği gibi psiko-sosyal de olabilmektedir. Nitekim kişi, fiziksel ihtiyaçlar olarak adlandırılan yeme, içme, uyuma vb. faaliyetlerden mahrum bırakılmanın yanı sıra aşk, sevgi, ilgi, itibar gibi sosyal ihtiyaçlardan da alıkonularak bir yöne kanalize edilmeye çalışılmaktadır. Bu yapılırken ayrıca renksiz, kokusuz ve tatsız çok güçlü bir uyuşturucu madde olan LSD ile hipnoz gibi çeşitli tekniklere de başvurulmaktadır.¹⁶⁸

Benjamin Zablocki konuya ilişkin yaptığı bir araştırma esnasında bazı YDH'lerin liderleri ve mensuplarıyla yaptığı görüşmelerde bu liderlerin bilinçli ya da bilinçsiz olarak birtakım beyin yıkama uygulamalarına başvurduklarını itiraf ettiklerini belirtmiştir. Bir hareket liderinin eşi bu bağlamda aşağıdaki ifadeleri kullanmıştır:

Bu söylediğiniz şeyler kesinlikle yaşandı. Fakat bu hadi herkesin beynini yıkayalım diye oturup karar verdiğimiz bir şey değildi. Bu delilik olurdu. Bu durum daha çok görevimizin ne kadar önemli ve vefasızlığın ne kadar kolay olduğunu bildiğimizden kaynaklanıyordu. Sanırım sadakatsizliğin üstesinden gelme konusunda biraz paranoyaya sahiptik; özellikle Gabe ve Helen bizi terk ettikten ve hakkımızda bütün o şeyleri söyledikten sonra. Bu yüzden herkesin test edilmesi gerekiyordu. Ben de test edilmeliydim. Hatta o (lider) bile test edilmeliydi. Hepimiz bunu anlamış ve kabul etmiştik. Bu nedenle bir kişiyi rutinin dışına çıkaracak ve onu hücreye koyacaktık. Eşim ve birkaç kişi dışında kimse onunla konuşamazdı. Ben bile her gün ona yemek götürmekle görevli olmama rağmen konuşamazdım. Başlangıçta sadece yalnız bırakma, gözlemleme ve gece geç saatlere kadar görevimiz hakkında uzun, derin konuşmalar yapıyorduk. Beyin yıkama ya da onunla alakalı herhangi bir şey bilmiyorduk. Fakat gittikçe işler sizin anlattığınız şekilde gerçekleşmeye başladı. Özellikle itiraflar yazmak konusunda. Sonlara doğru bir tomar itiraf yazmam gerekiyordu ve ne yazarsan yaz onlara yeterli gelmiyordu. Her defasında daha fazlasını istiyorlardı ve bu yüzden onlardan bir şey gizliyormuş hissine kapılıyorduk. Ve sonunda itiraflarımız da çılgınlaşıyordu, onları tatmin edebilmek için en akla gelmez kurguları yazıyorduk. En son onun yerine lider olabilmek için kocamın yemeğine ilaç koyarak onu öldürmeyi istediğimi itiraf ettim. Hepimiz bunun saçmalık olduğunu biliyorduk fakat nasılsa onlar bundan memnun oldular. Her ne kadar saçma olduğunu bilsek de bu hepimizi değiştirdi. Yani beni değiştirdiğini biliyorum. Köprüler yakıldı. Artık geri dönüş yoktu. Artık kesinlikle tuhaf bir şekilde farklı biri haline geldiğimi hissediyordum.¹⁶⁹

¹⁶⁷ Kirman, *Yeni Dini Hareketler Sosyolojisi*, s. 172.

¹⁶⁸ Kirman, *Yeni Dini Hareketler Sosyolojisi*, s. 173-178.

¹⁶⁹ Zablocki, "Towards a Demystified and Disinterested Scientific Theory of Brainwashing", ss. 197-198.

YDH'ler, buldukları ülkelerde toplu intiharlar, cinayetler, hırsızlık, kaçakçılık, taciz, gençleri ailelerinden koparma, üyelerini beyin yıkama teknikleriyle kendilerine bağlama ve sınırsız itaat sağlama gibi olaylarla gündeme gelmelerinden itibaren merak uyandırmış ve zihinlerde birçok soru işareti bırakmışlardır. Bu sorulara cevap bulabilmek ve konunun daha iyi anlaşılabilmesini sağlamak amacıyla beyin yıkama iddialarının ortaya çıkmasına neden olan olaylardan birkaçını zikretmek istiyoruz.

4 Şubat 1974'de ünlü medya patronu William Randolph Hearst'in kızı ve varisi Patricia Hearst'in, *Symbionese Kurtuluş Ordusu (SLA)* tarafından kaçırılma vakası bu olayların en önemlilerindedir. Hearst, SLA üyeleri tarafından haftalarca bir dolapta kilitli tutulmuş, fiziksel saldırılara ve tecavüze maruz kalmış ve ölümle tehdit edilmiştir. Bu arada SLA, Hearst şirketinden fidye olarak milyonlarca dolar tutarında para ve yiyecek vermesini ve cinayetten hapiste olan iki SLA üyesinin serbest bırakılmasını talep etmiştir.¹⁷⁰ Patricia Hearst serbest bırakıldıktan birkaç ay sonra ailesini reddederek SLA'ya bağlılığını açıklar ve San Francisco'da bir banka soygununa katılarak insanları daha da şaşırtır. 1975'de altı SLA üyesinin öldürüldüğü bir diğer hırsızlık vakasında Hearst de tutuklanmıştır. Mahkemede asıl tartışma konusu yapılan şey, Hearst'in hırsızlık yapıp yapmadığı değil, onun bu soygunlara gönüllü katılıp katılmadığı olmuştur. Bu olay beyin yıkama olgusunun daha fazla tartışılmasına ve gündemde tutulmasına neden olmuştur.¹⁷¹

Halkın Tapınağı tarikatının 1978 yılında gerçekleştirmiş olduğu toplu intihar eylemi, dikkatleri iyice beyin yıkama olgusuna çevirmiş ve yeni dini hareketlere karşı tepki hareketlerine neden olmuştur. Halkın Tapınağı'nın kurucusu olan Jim Jones, Amerika'nın Indiana bölgesinde 1931 yılında doğmuştur. Gençliğinde Metodist Kilise'nin bir üyesi olarak sokaklarda ırkların kardeşliği üzerine vaazlar vermiştir. 1954'te kendi grubunu kurmuş ve öğretilerini yaymaya başlamıştır. Halkın Tapınağı, uygulamalarından dolayı zamanla tepki çekmeye başlayınca Jones, müritleri ile birlikte Georgetown yakınlarında kendi köyünü kurmuştur. Bir zaman sonra harekete yönelik davalar artınca Jones

¹⁷⁰ Taylor, *Brainwashing*, s. 10.

¹⁷¹ Taylor, *Brainwashing*, s. 10.

müritlerini intihar etmeye ikna etmiş ve içlerinde çok sayıda çocuğun bulunduğu 928 üye siyanür karıştırılmış bir sudan içerek 18 Kasım 1978 günü intihar etmiştir. Bu trajik olay birçok tartışmayı da beraberinde getirmiştir. Bazı araştırmacılar hareketin lideri Jones'un gerçek bir dini lider değil, insanlar üzerinde deney yapan bir CIA ajanı olduğunu iddia ederken çoğunluğun görüşü ise, grubun beyin yıkama tekniklerine maruz kaldığı yönünde olmuştur.¹⁷²

Diğer bir toplu intihar vakası, Luc Jouret tarafından kurulan *Güneş Tapınağı* hareketinde 1994 yılında gerçekleşmiştir. Sirius yıldızında yeniden dünyaya geleceklerine inanan 53 tarikat mensubu İsviçre'nin ve Kanada'nın çeşitli yerlerinde aynı anda intihar etmiştir. Ayrıca bu harekete bağlı 16 kişi 1995 yılında Fransa'da, 5 kişi de 1997'de Kanada'da kendilerini yakarak intihar etmiştir.¹⁷³

Cennetin Kapısı hareketinin 39 üyesinin 1997 yılında gerçekleştirmiş oldukları toplu intihar dikkat çekici bir diğer örnek olarak hatırlanabilir. 1972 yılında tanışan Marshall H. Applewhite (Boo) ve Bonnie Lu Nettles (Peep) farklı düşünceleriyle yeni dini hareketlerden birinin oluşmasına yol açmışlardır. Applewhite ve Nettles, taraftarlarından bir sonraki krallığa yapılacak fiziksel bir geçişe (ışınlanmaya) hazırlanmak için aile ve arkadaşlarını terk etmelerini, kendilerini maddi bağımlılıklardan kurtarmalarını ve sadece mükemmel bir insan olmak için çaba sarf etmelerini istemiştir. 26 Mart 1997'de, topluca intihar eden 39 kişilik grubun geride bıraktığı mesaj, bu kişilerin Hale-Bopp Kuyruklu Yıldızı'nın ardından gelen UFO'ya yükselebilmek için, kendi "fiziksel kaplarının" dışına çıkmaları gerektiğine inandıklarını ortaya koymuştur.¹⁷⁴ İntiharı gerçekleştirenlerin bu eylemi ayrıntılı bir şekilde planladıkları, elma sosu ile karıştırdıkları zehirli bir içkiden içtikleri ve dahası başlarına da havayı azaltmak için naylon bir torba geçirdikleri görülmüştür. Cennetin Kapısı üyelerinden geriye ise intihar etmediklerini, kendilerini üst düzeye götürmek için

¹⁷² Köse, *Milenyum Tarikatları*, s. 71.

¹⁷³ Sancar, "Beyin Yıkama Üzerine Kavramsal ve Tarihsel Bir Analiz", s. 333.

¹⁷⁴ Güneş Tokcan, "İntiharı Meşrulaştırmak: Cennetin Kapısı ve Yeni Çağ İdeolojisi", trc. Güneş Tokcan, *Ufo Dinleri*, ed. Christopher Partridge, İstanbul: Harmoni Yayınevi, 2008, s. 121.

gelen uzay aracına binmek üzere olduklarını ifade ettikleri video kayıtları ve internet mesajları kalmıştır.¹⁷⁵

Özellikle tartışmalı toplu düğün törenleriyle medyada ön plana çıkan *Moon Tarikatı*'nin da beyin yıkama yöntemine başvurduğu zaman zaman gündeme taşınmıştır. Ortaya çıktığı ilk yıllarda üye kazanmada oldukça zorluk yaşayan hareket, dini liderinin 1971'de Amerika'ya yerleşmesinden sonra daha sistemli ve organizeli bir yapıya kavuşmuştur. Bu Kilise'nin sonradan başvurduğu bazı yöntemler Lifton'un ortaya koymuş olduğu düşünce kontrolü teknikleriyle benzerlikler göstermiştir. Yeni üyenin ait olduğu çevreden uzaklaştırılarak uyku ve beslenme düzeninin değiştirildiği ve doğru düşünmesini engelleyecek birtakım uygulamalara maruz bırakıldığı tespit edilmiştir.¹⁷⁶ Bu ve benzeri uygulamalar Moon Tarikatı ekseninde beyin yıkama tartışmalarını gündeme taşımıştır.

Çalışmamızda beyin yıkama yönteminin kullanıldığını düşündüren yukarıdaki örneklerin yanında beyin yıkama bağlamında söz konusu edilen trans ve hipnoz, güdümlenmiş görsellik ve Victor programları hakkında da kısaca bilgi vermek istiyoruz.

2.2.4.1. Trans ve Hipnoz

Bazı yeni dini hareketler insanları daha itaatkâr yapmak amacıyla bilinç durumlarını değiştirecek tekniklere başvurmaktadır. Dışardan bakıldığında bu teknikler, trans ve hipnoz gibi gözükme de üyelere yönelik dersler ve vaazlar ve devamlılık arz eden birtakım ritüeller üyelerin düşünce ve davranışlarının kontrol altına alınmasına neden olmaktadır.¹⁷⁷

Singer'in belirttiğine göre YDH'lerin liderlerinin çoğunluğu, pratiğe koydukları uygulamaları büyük ihtimalle hipnoz olarak değerlendirmemektedir. Her ne kadar başlı başına trans seansları gerçekleştirilmese de, netice itibariyle

¹⁷⁵ Süleyman Turan & Emine Battal, "Yeni Dini Hareketler ve Şiddet", *Din ve Şiddet*, ed. Faruk Sancar, Ankara: RTEÜ Yayınları, 2016, ss. 181-182.

¹⁷⁶ John Paul Healy, *Yearning to Belong: Discovering a New Religious Movement*, Farnham: Ashgate Publishing Group, 2010, ss. 39-40.

¹⁷⁷ Singer, *Cults in Our Midst*, s. 132.

hipnoz ve trans sürecinin temel unsurları olan yönetme ve yönlendirme gibi uygulamalardan yararlanılmaktadır.¹⁷⁸

YDH'lerin liderlerinin yaptığı konuşmaların üyeler üzerindeki etkisini araştıran çalışmalar bu konuşmaların hipnotik etkiye sahip olduğunu göstermektedir.¹⁷⁹ Yapılan konuşma bazen kişinin anlayamayacağı ölçüde mantıksız ve çelişkili ifadelerle dolu olsa da liderin yaptığı sunum sayesinde içerik dinleyenlere mantıklıymış gibi görünebilir. Söylenenleri anlamaya çalışırken dinleyici gerçek dünyayla bağını koparabilir. Rajneesh Hareketi'nin lideri Bhagwan Shri Rajneesh'in bir başlangıç töreninde (initiation ceremony) üyelere üzerinde kendi resmi bulunan kolyeler verdikten sonra yaptığı aşağıdaki konuşmayı örnek olarak verebiliriz:

Öncelikle, bu resim benim değil. Bu resim sadece benim resmim gibi görünüyor. Benim bir resmimin olması aslında mümkün değil. Kendini tanıyan kişi tasvir edilemeyeceğini, betimlenemeyeceğini ve çerçeveletilemeyeceğini bilir. Resmedilemeyen ve fotoğraflanamayan bir boşluk gibi mevcudum. Bu nedenle bu resmi oraya koydum... Resmi ne kadar çok bilerseniz, ne kadar ona odaklanırsanız, o kadar onunla uyum içinde olursunuz ve benim ne dediğimi daha iyi anlarsınız. Siz ne kadar odaklanırsanız artık orada resim olmayacak.¹⁸⁰

Muhtemelen Rajneesh, sürekli tekrar edilen şeylere insanların ortak tepkisinin ne olduğunun farkında olarak, tekrarlanan sözlerin anlamı yok edeceği kuralından hareketle böyle bir konuşmaya müracaat etmiştir.

2.2.4.2. Güdümlemiş Görsellik

Yeni dini hareketlerin liderleri sıklıkla tekrarlı cümlelerden oluşan ritimli, takip etmesi zor olan ve hikâyeler içeren konuşmalar yapmaktadırlar. Kelimeleri *güdümlemiş görsellik* (*guided imagery*) olarak adlandırılan zihinsel imajlar oluşturmak amacıyla kullanırlar. Dinleyici anlatılan hikâyeyi zihninde canlandırmaya yönlendirilir. Konuşmacı, “Düşünmeyi bırakın. Sadece resmin içine dâhil olun” şeklinde söylemlere başvurur. Böylece düşünmeyi bırakıp resme odaklanan üyeler çevresel şartlardan arınmış ve rahatlamış hissine kapılırlar. Güdümlemiş görsellik egzersizleri birçok kişinin bilinç durumunda

¹⁷⁸ Singer, *Cults in Our Midst*, s. 154.

¹⁷⁹ Singer, *Cults in Our Midst*, s. 155.

¹⁸⁰ Singer, *Cults in Our Midst*, ss. 155-156.

Hipnoz ve bazı hareketlerdeki örnekler için bkz. James R. Lewis, “Brainwashing and Cultic Mind Control”, *The Oxford Handbook of New Religious Movements*, ed. James R. Lewis & Inga B. Tollefsen, Oxford: Oxford University Press, 2. Baskı, 2016, c. II, ss. 178-180.

değişikliklere yol açar. Tüm bu sürecin amacı kişiyi gerçek hayattan soyutlayarak dış dünyaya farkındalığını azaltmak ve bir çeşit trans haline geçmesini sağlamaktır.¹⁸¹

Bazı hareketlerde üyeler, bu tekniğe başvurularak çocukluklarına geri götürülmektedir. Bunun yapılmasındaki amaç geçmişteki yalnızlık duygusunu geri çağırmak ve üyelerin onları yalnız bıraktıkları ve ihmal ettikleri için ailelerini suçlamalarını sağlamaktır. Aşağıda, daha önce herhangi bir harekete mensup olan bir üyenin konuya ilişkin açıklamalarına yer verilmektedir:

Gözlerini kapat ve çocukluğuna geri dön. Altı yaşlarındaki halini gör. Bu bir rüya gibi. Kendini ormanda görüyorsun. Küçük ve yapayalnızsın. Araçların arasından geçerek meydana geliyorsun. Kolayca açılan tahta bir kapısı olan eski bir duvar görüyorsun. İçeri giriyor, etrafa bakıyorsun. En sevdiğin oyuncak hayvanın, bir kenara atılmış, yapayalnız ve terk edilmiş... Biraz ileriye bakıyorsun ve küçükken giydiğin bazı kıyafetleri görüyorsun. Hepsi kirli ve eski bir halde. Eski yatağını görüyorsun. Küçükken yatakta tek başınayken hissettiğin yalnızlığı hissetmeye başlıyorsun. Kimin için hasret çekiyordun? Beklediklerin geldi mi? Neden yatağında yapayalnız bir şekilde ağlıyorsun? Bütün bu yalnız zamanları ve tutulmayan sözleri düşün. Baban seninle oynamak için eve gelmeyi unutuyor, annen seni yatırmaya gelmiyor. Bütün bu tutulmayan sözler. Bütün bu duygular hala içinde derinlerde saklı, seni hüzünlendiriyor, çağırıyorsun ama kimse gelmiyor.¹⁸²

Bu teknikle üyelerin geçmişte yaşadığı kötü ve mutsuzluk verici hatıralar gündeme taşınarak bunun karşısında mensup olunan hareketin yaşam tarzını kişiye hak ettiği mutluluğu vereceği ve grubun ona yeni bir aile sunacağı algısı yaratılmaktadır. Böylece kişi gerçek ailesinden uzaklaşarak mevcut gruba daha da yakınlaşmaktadır.¹⁸³

2.2.4.3. Victor Kampları/Programları

“Victor Kampları/Programları”, bazı YDH’lerin üyeleri üzerinde kontrol sağlamaya çalışırken başvurdukları yöntemlerden biri olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu kavram herhangi bir yeni dini hareket içinde doğan çocukların grubun ideoloji ve doktrinlerine alıştırılması ve ısındırılması için açılan eğitim merkezlerini ifade etmektedir. 1980’lerden itibaren özellikle yıllarda *Tanrı’nın Çocukları* hareketiyle gündeme taşınan bir uygulamadır. Bu yıllarda Japonya, Meksika ve Brezilya gibi bazı ülkelerde söz konusu harekete ait özel gençlik

¹⁸¹ Singer, *Cults in Our Midst*, ss. 156-157.

¹⁸² Singer, *Cults in Our Midst*, ss. 158-159.

¹⁸³ Singer, *Cults in Our Midst*, s. 159.

merkezleri tesis edilmiştir. Bu merkezler “Victor Programları” olarak isimlendirilmiştir. Bu ismin verilmesi programa giren çocukların kişisel problemleri üzerinde bir “zafer (victory)” kazanacakları ve evlerine (gruba) yüksek motivasyon kazanmış bir şekilde dönecekleri ümidine dayandırılmıştır.¹⁸⁴

Bilindiği üzere YDH'lere üye olan insanların hareket içinde doğan çocukları gruba kendi kişisel tercihleriyle değil ailelerinden dolayı katılmışlardır. Bu aslında her din için geçerli bir durumdur. Hiç kimse hangi ailede hangi kültürel özelliklere ve hangi dine sahip olacağını doğuştan seçmemektedir. Tanrı'nın Çocukları gibi hareketlerde çocukların sonraki yıllarda hareketten kolayca uzaklaşmasını engellemek için çocukların söz konusu programlarda doktrine edildiği iddia edilmektedir..¹⁸⁵ Japonya'da açılan bir Victor Programı merkezi hakkında, Tanrı'nın Çocukları hareketine ait *Family Special News* adlı dergide şu bilgilere yer verilmektedir:

Son zamanlarda, farklı yerlerden birçok genç, Gençlik Hizmet Eğitimi Programı'na özel bir eğitim almak için getirildi. Aynı zamanda Çobanlar ciddi problemleri olan, yakın bir gözetim, disiplin ve yoğun eğitime ihtiyaç duyan gençlere yardım etmek istediler.

Böyle ilgi ve dikkat isteyen sorunlu gençler için “Gençlik Viktor Programı” başlatıldı. Genç Viktorlar olarak adlandırılan bu problemlili gençler ihtiyaçlarını sifira indirmeye hazır olan Çobanlarının bulunduğu eğitim merkezlerine gönderildiler.¹⁸⁶

Tanrı'nın Çocukları üzerine yapmış olduğu bir çalışmada Stephent Kent Cherry adında bir üye ile yapmış olduğu bir röportaja da yer vermektedir. Cherry, Jumbo'da düzenlenen programa kendi isteğiyle katıldığını, programa katıldıktan bir müddet sonra programın duygusal ve fiziksel isteklerinin kendisini çok yorması neticesinde ayrılmak için sorumludan izin istediğini ifade etmektedir. Cherry'nin belirttiğine göre programın erkek sorumlusu izin vermek yerine onu bir odaya kapatmış ve dört veya beş kez bir kürekle darp etmiştir. Cherry söz konusu yetkilinin “Bu senin iyiliğin için. Senin gitmene izin vermeyeceğiz. Bu

¹⁸⁴ Stephen A. Kent, “Brainwashing and Re/indoctrination Programs in the Children of God/The Family”, *Cultic Studies Journal*, XVII (2000), s. 60.

¹⁸⁵ Stephen A. Kent, “Brainwashing Programs in The Family / Children of God and Scientology”, *Misunderstanding Cults: Searching for Objectivity in a Controversial Field*, ed. Benjamin Zablocki & Thomas Robbins, Toronto: University of Toronto Press, 2001, s. 350-352.

¹⁸⁶ Family Services, “Fatih's Deliverance from Alcoholism!”, *Family Special News Magazine*, Switzerland: DFO, 2003, <http://media.xfamily.org/docs/fam/udb/fsm/pub.fsm.162.html> (20.10.2016)

işin başarısız sonuçlanmasına izin vermeyeceğiz. Sana harcadığımız onca emekten sonra böyle elimizden kaçıramayız.” gibi cümlelerini hatırladığını ifade etmektedir.¹⁸⁷

2.2.5. Yayın Faaliyetleri

“Bilgi çağı” olarak da adlandırılan çağımızda iletişim ve haberleşme imkânlarının gelişmesi, basım ve yayın tekniklerinin artması her türlü bilginin paylaşımını hızlı ve kolay hale getirmiştir. Dünyanın bir ucunda basılan bir kitap kısa sürede hemen her dile çevrilip dünyanın diğer ucundaki kişilere ulaştırılabilmektedir. Üstelik bu işlemler geçmişte olduğu gibi yüksek maliyet ve uzun zaman gerektirmemektedir. Yeni dini hareketler iletişim teknolojisindeki bu gelişmelerden azami ölçüde yararlanmaktadırlar. Yeni taraftarlar kazanmak ve üyelerinin sayısını artırmak isteyen YDH’ler hazırladıkları görsel ve basılı materyaller aracılığıyla ideolojilerini, mesajlarını, vaatlerini ve propagandalarını hızlı, ucuz ve etkili bir şekilde yaymayı amaçlamaktadırlar. Bu bağlamda radyo ve TV kanalları, kitaplar, gazeteler, dergiler ve broşürler YDH’lerin reklam alanlarını oluşturmaktadır.

Hare Krishna lideri Prabhupada, Krishna Bilinci’nin Amerika’ya ve dünyaya yayılabilmesi için taraftarlarına sokaklarda kitap ve broşürler dağıttırması ve hatta sattırmasıdır. Birtakım kitapların satılması harekete finansal destek sağlanması açısından önemli kabul edilmiştir. Bu bağlamda Prabhupada, üyelerinin mesailerinin önemli bir bölümünü bu işe tahsis etmelerini sağlamak için daha önce ifade ettiğimiz üzere ailelerin çocuklarını bırakabilecekleri çocuk bakım merkezleri de kurduştur.¹⁸⁸ Yaklaşık beş bin müridi ve on binlerce takipçisiyle Prabhupada’nın yazdığı kitapların ve *Hare Krishna* grubuna ait dergilerin farklı dillerde milyonlarca kopyasının dağıtıldığı ifade edilmektedir.¹⁸⁹ Bunların arasında Türkçe yayınlar da yer almaktadır.

Hare Krishna mensupları hareketin temel öğretilerini anlatan eserlerin yanısıra birtakım beslenme kuralları ihtiva eden *The Hare Krishna Book of Vegetarian Cooking, The Higher Taste Vegetarian Cookbook, Cooking With*

¹⁸⁷ Kent, “Brainwashing Programs in The Family”, s. 358.

¹⁸⁸ Rochford, “Hare Krishna Transformed”, s. 82.

¹⁸⁹ Rochford, “Hare Krishna Transformed”, s. 13.

Kurma, Vegetarian World Food gibi çalışmalar da dağıtmışlardır. Yine hareketin dağıttığı yayınlar arasında özellikle çocuklar için hazırlanmış hikâye, boyama ve aktivite kitapları da dikkatleri çekmektedir. Bu kitaplarda Hare Krishna'nın temel öğelerinin çocuklara aşılması amaçlanmaktadır. Bu kitaplardan bazıları şunlardır: *Narada Muni-The Transcendental Spaceman Coloring Book, Prabhupada Children's Coloring Book: "He Lives Forever", Krishna Copy Coloring Book, Hanuman Coloring Book, Dasa Avatara Children's Coloring Books, Krishna Children's Activity Book*.¹⁹⁰

Yehova'nın Şahitleri, yayın faaliyetleri ve dağıtımını konusunda önde gelen hareketlerden biridir. Görüşlerini yüzden fazla dilde yayınladıkları kitap, kitapçık, dergi ve broşürler vasıtasıyla tüm dünyaya duyurmaya çalışmaktadırlar. Yehova'nın Şahitleri için "ilahi hizmet", hareketin yayınlarından *Awake (Uyanış)* ve *Watchtower (Gözcü Kulesi)* isimli dergileri satmak ve Kutsal Kitap çalışma grupları düzenlemektir. Bu nedenle, diğer Hıristiyanların ibadete ayırdığı Pazar sabahlarını boş bırakırlar ve bu saatlerde kapı kapı dolaşarak yayın dağıtımını ve propaganda yaparlar.¹⁹¹ Yayınların merkezi New York'tur. Harekete göre her üye kitap ve dergi dağıtarak misyonerlik için vakit ayırmak zorundadır.¹⁹² *Awake (Uyanış)* ve *Watchtower (Gözcü Kulesi)* propagandalarını yürüttükleri en önemli dergilerdir.

Gözcü Kulesi, 1989 yılından beri aylık olarak aralıksız yayınlanmaktadır. Konuya ilişkin çağdaş araştırmalarda, derginin 15 Ekim 1993 yılında yayınlanan sayısının 16.400.000 adet basıldığını ve 112 dilde yayınlandığını ifade edilmektedir.¹⁹³ 2016 yılına geldiğimizde derginin yaklaşık 59 milyon basıldığı ve 267 farklı dile çevirildiği ileri sürülmektedir.¹⁹⁴ Aynı şekilde *Uyanış* dergisinin son sayısının 57 milyondan fazla basıldığı belirtilmektedir. Basılan dergi adedi

¹⁹⁰ Hilal Doğan, , *Batı'da Ortaya Çıkan Yeni Dini Hareketler: Hare Krishna Hareketi*, (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, 2009, ss. 96-97.

¹⁹¹ Bryan Wilson, *Dini Mezhepler*, çev. Ali İhsan Yitik & A. Bülent Ünal, İstanbul: İz Yayıncılık, 2004, s. 137.

¹⁹² Stark & Iannacone, "Why the Jehovah's Witnesses Grow so Rapidly", s. 137.

¹⁹³ Hakkı Şah Yasdıman, "Yehova Şahitleri'nin Teşkilat Yapısı ve Türkiye'deki Faaliyetleri II", *D.E.Ü. İlahiyat Fakültesi Dergisi*, XXII (2005), İzmir, s. 117.

¹⁹⁴ Bkz. *Gözcü Kulesi*, XVIII/10 (2016), Watch Tower Bible and Track Society, <https://www.jw.org/tr>, (12.02.2016).

her sayının kapak sayfasında yayınlanmaktadır. Verdiğimiz bu istatistikler dergilerin son sayısına ait kapak resimlerinin paylaşıldığı Resim I ve Resim II’de görülebilmektedir.

GÖZCÜ KULESİ
Yehova'nın Gözleri Kulağı ve Dili
Vol. 18, No. 13 | TÜRKİŞİ

GÖZCÜ KULESİ DERGİSİ, Yehova Tanrı'yı evrenin Egemeni olarak yüceltir. İyi bir haberle insanları teselli eder: Tanrı'nın gökteki Krallığı yakında dünyadaki tüm kötülükleri sona erdirecek ve yeryüzünü cennet haline getirecektir. Bu dergi bizim sonsuz yaşamı kazanabilmemiz için olan ve şimdi Tanrı'nın Krallığının Kralı olarak hakom süren İsa Mesih'e duyulan inancı güçlendirir. Gözcü Kulesi 1879'dan beri yayımlanmaktadır ve siyasete karışmaz. Yetkili kaynak olarak, Tevrat, Zebur ve İncil olarak bilinen Kutsal Kitaba bağlı kalır.

Bu yayını parayla satılmaz. Gonolla bağışlarla desteklenen, dünya çapındaki Kutsal Kitap eğitim programının bir kısmıdır.
Bağış yapmak için lütfen www.jw.org sitesini ziyaret edin.

Asla belirtilmedikçe, ayet ayrılan Kutsal Kitap - Yeni Dünya Çevirisi'ndedir.

Daha fazla bilgi almak ya da hiçbir ücret ödemedi Kutsal Kitabı incelemek ister misiniz? www.jw.org sitesini ziyaret edebilir ya da aşağıdaki adrese yazabilirsiniz.

The Watchtower (ISSN 0043-1067) Issue 13
September 2016 is published monthly with an additional issue published in January, March, May, July, September, and November.
© 2016 Watch Tower Bible and Tract Society of Pennsylvania. Printed in Germany.
© Druck und Verlag: Wachtturm Bibel- und Traktat-Gesellschaft, Soltau/Te

Her Sayının Yayınlanma Adedi: 58.987.000
Dil Sayısı: 274

No. 5 2016

NE DERSİNİZ?

Hepimiz zor zamanlar yaşayabiliyoruz. Peki böyle zamanlarda bizi ne teselli edebilir?

Tanrı'nın Sözünde şöyle der: "Kutsal Yazılardan aldığımız teselli sayesinde ümide sahip olabiliriz" (Romalılar 15:4).

Gözcü Kulesi'nin bu sayısı Kutsal Yazıların bizi nasıl teselli edebileceğini ele alıyor.

Zor Zamanlarda Bizi Ne Teselli Edebilir?

Hepimizin Teselli Edilmeye İhtiyacı Var 3

Tanrı Bizi Nasıl Teselli Eder? 4

Zor Zamanlarında Teselli Buldular 6

BU SAYIDA AYRICA

İmanlarını Örnek Alın
"Savaş Yehova'nın Savaşıdır" 9

Davut ile Golyat: Gerçek Bir Hikâye mi? 13

Kutsal Kitap Hayatları Değiştirir

Öfkeli ve Kavgacı Biriydim 14

Kutsal Kitap Ne Diyor? 16

DAHA FAZLASI İNTERNET SİTEMİZDE

KUSAL KİTAPLA İLGİLİ
BAŞKA SORULARIN CEVAPLARI

Tanrı Dualarımı Cevaplar mı?

Resim 1: Gözcü Kulesi Dergisi Kapak Sayfası

Uyanış!

3 KAPAK KONUSU
Alışkanlıkları Değiştirmek
Mümkün mü?

Sizce zararlı alışkanlıkları bırakıp yararlı alışkanlıklar edinmek kolay mı?

Kutsal Kitabın cevabı:

"Çalışkanların tasarılan her zaman yarar sağlar" (Özdeyişler 21:5).

Bu makale dizisinde alışkanlıklarımızı değiştirebilmemiz için Kutsal Kitabı dayanan pratik öneriler bulunuyor.

BU SAYIDA AYRICA

- 7 Eşcinsellik Hakkında Kutsal Kitap Ne Söyler?
- 10 AİLELER İÇİN YARDIM Değişikliklerle Nasıl Başa Çıkabilirsin?
- 12 ÜLKELER VE İNSANLAR Kırgızistan'a Bir Ziyaret
- 14 KUTSAL KİTAPIN GÖRÜŞÜ Fiziksel Güzellik
- 16 TASARIM URUNÜ MÜ? Periyodik Ağustosböceğinin Zamanlaması

DAHA FAZLASI WEB SİTEMİZDE

MAKALELER

EŞLER & ANNE BABALAR Tartışmaya Nasıl Son Verebilirsiniz?

Kendinizi bir mayın tarlasında yürüyormuş gibi mi hissediyorsunuz? Eğer öyleyse bu makale size yardım edebilir!

(KUTSAL KİTAPIN ÖĞRETTİKLERİ) - EŞLER & ANNE BABALAR kısmına bakın.)

VİDEOLAR

GENÇLER Yaşıtların Ne Diyor? Tanrı'ya İnanmak

Bir Yarabıcının varlığına inanıyor musun? Sence bu neden mantıklı?

(KUTSAL KİTAPIN ÖĞRETTİKLERİ) - GENÇLER kısmına bakın.)

Vol. 27, No. 4 / Bimonthly / TURKISH

Her Sayının Yayınlanma Adedi: 57.761.000 Dtl Sayısı: 107

Bu sayım parayla satılmaz. Gönüllü bağışlarla desteklenen, dünya çapındaki Kutsal Kitap eğitim programının bir kısmıdır. Bağış yapmak için lütfen www.jw.org sitesini ziyaret edin.

Aksi belirtilmedikçe, ayet alıntılar Kutsal Kitap - Yeni Dünya Çevirisi'ndendir.

Awake! (ISSN 0005-237X) Issue 4 August 2016 is published bimonthly.
© 2016 Watch Tower Bible and Tract Society of Pennsylvania. Printed in Germany.
© Druck und Verlag: Wachtturm Bibel- und Traktat-Gesellschaft, Setters/Ts., V. L. S. d. P. Manfred Steffensdorfer, Setters/Ts.

Daha fazla bilgi almak ya da hiçbir ücret ödmeden Kutsal Kitabı incelemek ister misiniz?

www.jw.org sitesini ziyaret edebilir ya da aşağıdaki adrese yazabilirsiniz.

Resim 2: Uyanış Dergisi Kapak Sayfası

Söz konusu dergilerin yüzlerce dilde yayınlandığı ve dünya genelindeki yüzlerce ülkede dağıtımının yapıldığı dikkate aldığımızda yürütülen propagandanın boyutları kanaatimizce daha iyi anlaşılacaktır. Kaldı ki hareketin iddiasına göre, teşkilatın yayınladığı yayınların yardımı olmaksızın, sadece Kutsal Kitabı incelemekle hiç kimse gerçek bilgiye erişemez. Bu yayınlar Tanrı'nın yeryüzündeki temsilcisinin sesidir. Dolayısıyla bunları okumaksızın gerçek bir Yehova Şahidi olmak da mümkün değildir.¹⁹⁵

Ülkemizde de faaliyetlerini yürüten Yehova'nın Şahitleri sadece Gözcü Kulesi ve Uyanış dergilerinin dağıtımıyla yetinmemekte, bunların yanı sıra çeşitli kitaplar ve görsel ve işitsel malzemelerden de istifade etmektedir. *Yehova'ya Vefalı Kalın, Yehova'ya Dönün, İmanlarını Örnek Alın ve Yehova'nın İsteğini Yerine Getiren Teşkilat* Türkçe yayımlanan kitaplardan birkaçıdır.¹⁹⁶

Yehova'nın Şahitleri Türkiye'nin dışında diğer Türki Cumhuriyetlerde de etkin bir şekilde faaliyetlerini sürdürmektedir. Hareketin Kırgızistan'daki faaliyetlerini inceleyen Maisalbek Tagayev Yehova'nın Şahitleri'nin yayın faaliyetleri konusunda aşağıdaki ifadeleri nakletmektedir:

Kendilerini İsa'nın ilk yüzyıllardaki havarilerine benzeten Yehova'nın Şahitleri, onun iyi haberi duyurma ve öğrenci yetiştirme konusunda verdiği görevi yerine getirmek üzere, çeşitli yöntemleri kullanmaktadır. Onlar Kırgızistan topraklarında yürüttüğü misyonerlik faaliyetlerinde en çok, bölge halkının dillerine tercüme edilmiş edebiyatın ücretsiz dağıtılmasına önem vermektedir. Şahitlerin açıktan yaptığı en yaygın faaliyet, sadece bununla sınırlı kalmayıp; Kutsal Kitap başta olmak üzere bölge halkının Kırgızca, Rusça, Özbekçe, Tacikçe ve Kazakça gibi çeşitli dillere tercüme edilmiş ve halkın kendi kültür ve inançlarını konu alan dergiler, broşürler, diskler gibi çoğunluğu bedava olmak üzere, bazılarını da az bir ücretle satmaktadır. Zaten, teşkilatın Gözcü Kulesi dergisi başta olmak üzere, birçok propaganda ve tanıtım amaçlı eserin kapak sayfalarında, para ile satılmaz ifadeleri yer almaktadır.

Ev ziyaretiyle, mektup kutularına ve kapı önüne bırakılan broşürlerde telefon numaraları ve adreslerle irtibatın kurulması sağlanmaktadır. Örneğin; bir kimse Kutsal Kitap'ı teşkilatın Krallık Salonlarında değil kendi evinde araştırmak isterse, evinin önüne bırakılan broşürdeki soruları cevaplayıp kargo ile Yehova'nın Şahitleri'nin adresine iletmelidir. Yehova'nın Şahitleri kısa zamanda okuyucunun istediği eserleri ücretsiz olarak ev adresine ulaştırmaktadır. Hatta, bir kimsenin Yehova'nın Şahitleri'nin öğretileri dikkatini çekmişse, yazışma adresi yoluyla ya da telefon açarak, teşkilatın aktif üyelerinden birini evine çağırabilir. Buna bizzat

¹⁹⁵ Yasdıman, "Yehova Şahitleri'nin Teşkilat Yapısı ve Türkiye'deki Faaliyetleri II", s. 116.

¹⁹⁶ www.jw.org.

kendim de tanıklık etmişim. Böylece Yehova'nın Şahitleri evlere kadar giderek, maddi ve manevi destek sağlayarak muhatabı etki altına almaktadırlar.¹⁹⁷

Transandantal Meditasyon hareketi de geniş çaplı yayın faaliyetleriyle dünya çapında ismini duyurmayı başarmış hareketlerden biridir. Yakın döneme kadar kitap, dergi ve dvd gibi yayınlarla faaliyet yürüten hareket günümüzde bunların yanı sıra Hindistan'da kurduğu Kanal Maharishi (Maharishi Veda Televizyonu) isimli TV kanalı ile faaliyetlerini sürdürmektedir. Hareketin üyeleri bu tür faaliyetlerle cennetin ışığını yeryüzüne getirdiklerini iddia etmektedirler.¹⁹⁸

Yeni dini hareketlerin basın yayın faaliyetlerine dair onlarca gruba ilişkin çok sayıda örnek vermek mümkün olabilir. Ancak konuyu dağıtmamak adına biz birkaç örnekle yetinmeye çalıştık. Anlaşıldığı üzere yayın faaliyetleri YDH'lerin daha hızlı yayılması ve daha geniş kitlelere ulaşması bakımından önemli bir propaganda aracı olmuştur. Ayrıca bu faaliyetler söz konusu hareketler için sadece bir propaganda aracı değil; aynı zamanda iyi bir gelir kaynağı sağlamaktadır. Nitekim buradan elde edilen gelirler hareketin faaliyet imkânlarını artırmaktadır.

2.2.6. İnternet

Yeni teknolojiler toplumsal hayat şartlarını değiştirerek yeni sosyal ilişki türlerinin ortaya çıkmasına sebebiyet vermiştir. Özellikle iletişim teknolojilerinin gelişmesi bu durumun birincil nedenidir. Yeni dini hareketler iletişim teknolojilerini takip etme ve kullanmada büyük maharet göstermektedirler. Çünkü geniş kitlelere ulaşmanın en kolay yolu bu teknolojilerden geçmektedir.

İnternet, günümüzün en aktif ve dinamik sosyal alanlarından biridir. İnternet sayesinde artık herkes birbirinden haberdar olmakta ve birbiriyle daha kolay iletişim kurabilmektedir. Yeni çağın bu özelliği insanları özgürleştirmekte, sunulan sınırsız sayıdaki seçenekten tercih yapabilecek bir konuma yükseltmektedir. Bu durum hem geleneksel hem de “yeni” dinler için “pazar ekonomisi” kavramını gündeme getirmektedir. Pazar yerlerinin bir getirisi olan

¹⁹⁷ Maisalbek Tagayev, *Kırgızistan'da Yehova Şahitleri*, (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, 2014, ss. 113-114.

¹⁹⁸ Hacer Çoban, *Transandantal Meditasyon: İçeriği, Amacı, Türkiye'deki Faaliyetleri*, (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Isparta, 2005, s. 25.

rekabet dolayısıyla hem dünya dinleri hem de YDH'ler birbirleriyle yarışmak durumunda bırakılmaktadır. Dolayısıyla herhangi bir yeni dini hareket ayakta kalmak ve üyelerinin sayısını artırmak istiyorsa “pazar araştırmaları” yapmak ve rakiplerinden haberdar olmak zorunda kalmaktadır.¹⁹⁹

İnternet ortamı insanların hem kendi dinleriyle hem de diğer dinlerle ilgili pek çok bilgi elde edebileceği bir yerdir. Dolayısıyla bu durumun interneti, YDH'ler için yeni müntesipler elde etme konusunda cazip bir alan haline getirdiği söylenebilir. YDH'lerin web sitelerinin büyük çoğunluğu potansiyel üyelere e-mail ve telefon gibi iletişim yöntemleriyle erişim imkânı sağlamakta ve ayrıca broşur, kaset, kitap ve video gibi çeşitli metaryallere ulaşmalarını kolaylaştırmaktadır. Bu sayede her gün çok sayıda insanın YDH'lerle bir şekilde iletişime geçtiği görölmektedir.²⁰⁰ Ayrıca bu hareketlerin birçoğu internet arama motorlarında kendi isimlerinin çıkma şansını artırmak için çeşitli anahtar sözcüklerden oluşan listeler hazırlamaktadırlar. Böylelikle daha geniş kitlelere kolay ve hızlı bir yolla ulaşmayı amaçlarlar.²⁰¹

Yapılan araştırmalara göre yeni dini hareketler kendilerine ait web siteleri sayesinde insanlarla hem ucuz hem de kolay bir şekilde iletişim kurabilmektedirler. M. Macha NightMare bu duruma şu sözleriyle atıfta bulunmaktadır:

İnternet aslında hiçbir yerde bulunmayan bir toplum yaratılmasına olanak sağlar. Online ilişkilerin anonimliliği, cadılara (witches) duygu düşünce ve deneyimlerini kendilerini güvende hissedecekleri bir şekilde açıklama konusunda özgürlük sağlar. Bu bakımdan internet bir bakıma bizim kilisemizdir. Onun sayesinde önceden parçalanmış gruplar birbirlerini bulabilmiş ve toplumdan soyutlanmış kişiler kendilerine bir topluluk edinmişlerdir. O Pagan hakları organizasyonlarının, Pagan yayınlarının, Pagan güvenliği ve sivil hakları seferberliklerinin yaygınlaşmasını ve geliştirilmesini hızlandırmıştır. İnternet etnik ve kültürel mirasımızı öğrenmek, eski dini tören ve ayinlerimizi yeniden uygulamak noktasında bize sınırsız kaynak sağladı.²⁰²

¹⁹⁹ M. Süheyl Ünal, “Yeni Dini Hareketler ve İnternet”, *Yeni Dini Hareketler: Tarihsel, Teorik ve Pratik Boyutlarıyla*, ed. Süleyman Turan & Faruk Sancar, İstanbul: Açılım Kitap, 2014, ss. 272-275.

²⁰⁰ Lorne L. Dawson & Jenna Henneby, “New Religions and The Internet”, *Religion Online: Finding Faith on the Internet*, ed. Lorne L. Dawson & Douglas E. Cowan, New York: Routledge, 2004, ss. 159-160.

²⁰¹ Dawson & Henneby, “New Religions and The Internet”, s. 160.

²⁰² Helen A. Berger, “Learning About Paganism”, *Introduction to New and Alternative Religions in America*, ed. Eugene V. Gallagher, W. Michael Ashcraft, , Londra: Greenwood Press, 2006, s. 208.

YDH'ler ile internet arasındaki ilişki üzerine yaptığı çalışmalarla tanınan Douglas Cowan, söz konusu ilişkiyi iki boyutta ele almaktadır: “dinin çevrimiçi hali (religion online)” ve “çevrimiçi din (online religion)”. Dinin çevrimiçi halinde internet, grup tarafından kendi üyeleriyle irtibatı sağlamak amacıyla kullanılmaktadır. Cowan'a göre çevrimiçi din boyutunda ise internet ibadetler, törenler, ritüeller vb. için bir buluşma yeri olarak kullanılmaktadır. Bu noktada internet olmazsa olmaz bir gerekliliktir.²⁰³

Yukarıda da ifade etmeye çalıştığımız üzere internet sayesinde YDH'ler mesajlarını dünyanın farklı bölgelerinde farklı dilleri konuşan insanlara daha rahat ulaştırmaktadırlar. YDH'lerin bu denli yayılma imkânı bulabilmesini biraz da internete borçlu olduklarını ifade edebiliriz. Türkiye'de de faaliyetlerine rastlanan *Hare Krishna* hareketinin Türkçe web sitesinde bu doğrultuda şu tanıtım ifadelerine yer verilmektedir:

Hindistan ve özgün Hint kültürüne dair ne varsa, yogadan meditasyona, özgün Doğu felsefesi Vedalarda, klasik Hint dans ve müziğine, vejetaryen yemek ve mutfak sanatından resim sanatına, özel günlerden festivallere, tapınaklara ve kültürel törenlere kadar her şey artık hem burada hem de İstanbul'un en işlek yerlerinden Taksim'de Hint Kültür Merkezi (Indian Cultural Center) 'nde meraklılarımızı bekliyor.

İçeri girer girmez kendinizi yumuşak ve sıcak renklerin sardığı, rahatlatan tutsü kokusunun yayıldığı, klasik Sanskritçe ezgilerin mridanga ve zil seslerinin kulakları okşayan ve içinizi kaynatan ritmik seslerinin doldurduğu ve sizi Taksim'in en işlek yerinde sevimli, mavi bir logonun karşıladığı kapıdan adımınızı atar atmaz kargaşanın son bulduğu huzur dolu bir atmosferin kucağında bulacaksınız...

Hindistan'a mı gitmek istiyorsunuz? Bir cümbüşün içerisinde inançları, ritüelleri, insanları, görülmeye değer manzaraları, festivalleri, baharatları, yemekleri, tapınakları, müzikleriyle bu renkli ve mistik ülkenin ve kültürün meraklılarından mısınız? Öyleyse, artık bu kadim topraklara gitmeden de Hindistan'a dair tatlar ve deneyimler yaşayabileceğiniz, Hindistan'ın özgün Vedik kültürüyle tanışabileceğiniz bir yer var...

Hindistan Kültür Merkezi'ne girdiğinizde sizi duvarları Hindistan'ın kadim yazılarını betimleyen farklı resimlerin, mimarisinin yansıtıldığı altın kubbeli bir köşenin olduğu bir kültür merkezi karşılıyor. Ayrıca burada günün belli saatleri gidip yararlanabileceğiniz bir de kütüphane var. Yoga, meditasyon, karma, doğu felsefesi, Hint destanları, beslenme, kişisel gelişim gibi çok geniş bir yelpazeden, orijinal yazınlardan kitaplara erişebilirsiniz.

Hint Kültür Merkezi hemen hemen her gün için etkinlikler sunuyor. Merkezde size uygun olan gün ve saatlerde gidebileceğiniz geniş bir etkinlik yelpazesi var. Artık Taksim Hint Kültür Merkezi'nde, başta klasik Hint danslarından

²⁰³ Douglas E. Cowan, “Teaching New Religious Movements on the World Wide Web”, *Teaching New Religious Movements*, ed. David G. Bromley, New York: Oxford University Press, 2007, s. 292. Ayrıca bkz. Ünal, “Yeni Dini Hareketler ve İnternet”, s. 279.

Bharatanatyam olmak üzere, Türkiye’de alanında yetkin dans eğitimcilerinden Bollywood tarzı modern Hint dansları eğitimi de almak mümkün. Hint Kültür Merkezi’nin etkinlikleri kapsamında yoga, dans ve meditasyonun yanında doğu felsefesi, ayurveda dersleri, Vedik astrolojik danışmanlık da mevcut. Ancak her şeyin Hint kültürüne ait olmasına ve özüne sadık kalarak orijinal haliyle sunulmasına özen gösteriliyor. Her Pazar vejetaryen Hint mutfağı workshopları da düzenleniyor.

Hindistanseverlerle ve meraklılarıyla Vedik felsefe seminer ve söyleşileri, Hindistan’ın bazı özel günlerine ait kutlamalar, belli günlerde film gösterimleri, dans ve müzik performansları da gerçekleşiyor. Zaman zaman alanında uzman yurt içi, yurt dışı ve Hindistan’dan misafirlerle seminerler, dinletiler, workshoplar gerçekleştiriliyor.²⁰⁴

Tanıtım yazısında görüldüğü üzere söz konusu mekan, sadece entelektüel faaliyetlerin yapıldığı bir kültür merkezi olarak gösterilmiştir. Ancak aslında burası Hare Krishna hareketinin tapınak olarak kullandığı yerdir. Yazıda Hindistan hakkında her şeyin bulunabileceği belirtilirken, sitede Hindistan’ın dini hakkında herhangi bir bilgi bulunmamaktadır. Hareketin dini törenlerinden kültürel seremoniler olarak bahsedilirken, Hinduizm’in kutsal günleri Hindistan’ın özel günleri olarak yer almaktadır. Vejetaryen yemek ve Hindistan mutfak sanatı olarak tanıttıkları şey aslında dini usullerine göre yemek yapma ritüelidir. Sanskritçe ezgiler, Hint ilahileri gibi adlandırılmalar aslında ritmik sesler şeklinde ifade edilen mantralarıdır. Bu şekilde örtülü olarak kişilere Hinduizm’e ait dini öğeler öğretilmektedir. Ayrıca derneğe gelmiş olan herkesin e-mail adresi alınarak bu adreslere yapılan faaliyetler ve ders programları düzenli olarak gönderilmektedir. Ayrıca Facebook’ta da “Indian Cultural Center in Turkey” isimli bir grup bulunmaktadır. Bu grubun yaklaşık bin üyesi bulunmaktadır ve burada da dernekte yapılan faaliyetler hakkında güncel paylaşımlar yapılmaktadır.²⁰⁵

Cennet’in Kapısı hareketi üyelerinin 1997 yılının Mart ayında California’da gerçekleştirdikleri toplu intihar medyada World Wide Web ile ilişkilendirilmiştir. “Bilgisayar kültürü” olarak etiketlenen Cennet’in Kapısı üyeleri zamanına göre çok başarılı denebilecek bir internet sitesi²⁰⁶ hazırlamış ve diğer üyelerle çevrimiçi olarak sohbet ederek bilgi alışverişi sağlamışlardır. Hatta hareket son mesajını da web siteleri aracılığıyla paylaşmıştır. Bu olaydan sonra

²⁰⁴ <http://indianculturalcenter.jimdo.com/>, (02.01.2016)

²⁰⁵ Doğan, *Batı’da Ortaya Çıkan Yeni Dini Hareketler*, ss. 92-94.

²⁰⁶ www.heavensgate.com

birçok kişi üyelerin toplu intiharından interneti sorumlu tutmuş ve diğer yeni dini hareketleri de genelleyerek bu hareketlerin interneti üye elde etme yöntemi olarak kullandıklarını iddia etmeye başlamışlardır.²⁰⁷

İnternet üzerinden misyonerlik faaliyetlerinde bulunan hareketlerin en önemlilerinden biri de *Mormonculuktur*. Resmi web siteleri www.lds.org çok kapsamlı, dikkat çekici ve bilgilendirici bir site olarak faaliyet yürütmektedir. Sitenin *Medya Kütüphanesi (Media Library)* bölümünde internetin, Kilise'nin mesajını yaymadaki önemi şu sözlerle ortaya konulmaktadır:

İsa Mesih'in Son Zaman Azizler Kilisesi mensupları olarak bize Tanrı'nın ışığını ve hakikati etrafımızdakilerle paylaşmak görevi verildi. Sosyal Medya platformları dünyayı pozitif düşünce, hayal ve mesajlarla doldurmak için eşsiz bir fırsat sunmaktadır. Rahip David A. Bednar hayatımızdaki iyiyi insanlarla paylaşmaya davet ediyor.²⁰⁸

Mormonlar üyeleri Facebook, Twitter, Instagram, Pinterest, Google+, Youtube gibi popüler sosyal medya platformlarının hepsinde aktif olarak yer almakta, bu mecraları mesajlarını yaymak ve üye elde etmek amacıyla yoğun bir şekilde kullanmakta ve ayrıca bunların dışında birçok gönüllü ve resmi üye blogları açmaktadırlar. Bir örnek olarak Kilise'nin resmi Facebook hesabını şu anda yaklaşık iki milyon kişi takip ettiğini hatırlatmak istiyoruz.²⁰⁹

İnterneti üye yapma yöntemi olarak en etkili şekilde kullanan hareketlerden bir diğeri *Sahaja Yoga*'dır. Faaliyet yürüttükleri ülkenin dilinde ve oradaki muhataplarını dikkate alarak hazırlanan çok sayıda internet siteleri bulunmaktadır. Bu siteler genellikle hareketi tanıtıcı bilgiler vermekte, merak edilen sorular yanıtlar ortaya koymakta ve birtakım iletişim bilgileri ihtiva etmektedir.²¹⁰ Ayrıca bu sitelerde takipçilere veya yogaya ilgi duyanlara yönelik online olarak yoga seanslarına katılabilme imkanı sağlanmaktadır.

Aşağıda Tablo IV'te Türkiye'de faaliyet gösteren bazı YDH'lerin resmi Türkçe web sitelerinin isimlerine yer verilmektedir:

Tablo 4: Türkiye'de yeni dini hareketler ve internet siteleri

²⁰⁷ Cowan, "Teaching New Religious Movements on the World Wide Web", s. 297.

²⁰⁸ <https://www.lds.org/media-library/social?lang=eng> (15.04.2016)

²⁰⁹ <https://www.facebook.com/LDS> (15.04.2016)

²¹⁰ Derin, *Sahaja Yoga*, ss. 50-54.

Hareket	Site Adı	Site URL
Yehova'nın Şahitleri	Yehova'nın Şahitleri	https://www.jw.org/tr/
Uluslararası Krishna Bilinci Topluluğu	ISKCON	http://www.iskconturkiye.com/
Raelyenler	Tasarlayanların Mesajı	http://tr.rael.org
Transandantal Meditasyon	Transandantal Meditasyon	http://tr.tm.org/
Sahaja Yoga	Sahaja Yoga Meditasyon	http://www.sahajayoga.com.tr/
Osho	Osho Türk	http://oshoturk.com/
Yedinci Gün Adventistleri	Yedinci Gün Adventist Topluluğu	http://www.adventistler.org
Bahailik	Türkiye Bahai Toplumu Resmi Web Sitesi	www.tr.bahai.org

2.2.7. Meditasyon ve Terapi

Kökeni Latince “meditatio” kelimesine dayanan *meditasyon*, Batı toplumunda “derin düşünme” olarak algılanmaktadır. Ancak yüzlerce farklı çeşidi olan meditasyon, kimi zaman “hiçbir şey düşünmeme” yoluyla da gerçekleştirilebilmektedir. Meditasyon kişinin tüm enerji, zeka ve mutluluk kaynaklarını ortaya çıkarmayı ve yaşadıkları gerginlikleri azaltmayı sağlayan bir tekniktir. Aşırı gerginliğin etkisini gidererek bu tekniği uygulayanlara dinlenme, rahatlama ve verimli iş gücü sağladığı, ayrıca sağlık üzerinde pozitif bir etki yarattığı ileri sürülmektedir.²¹¹

Modern çağda ortaya çıkan sekülerleşme ve kapitalist hayat düzeni insanların maddi ve manevi dünyalarını büyük ölçüde etkilemiştir. Kapitalizmin insanları sürekli tüketmeye yönlendirmesi maddi ve manevi açıdan tatmin olamayan bir toplum meydana getirmiştir. Gittikçe yalnızlaşan insanlar modern

²¹¹ Şerif İnan, *Meditasyon, Yoga ve Zihin Yıkınması*, İstanbul: Kavim Yayıncılık, 2011, s. 15.

yaşamın sıkıntılarında dolayı ruhsal ve fiziksel hastalıklarla mücadele etmek zorunda kalmıştır. Tam bu noktada yeni dini hareketler yoga, meditasyon ve mistisizm gibi Doğu'ya ait çeşitli olguları Batı toplumlarına sunarak onların ilgisini çekmeyi başarmıştır.²¹²

Barker, YDH'lerin uyguladıkları meditasyon ve terapi seanslarında bazı bireylerin değişik şuur hallerine girdiklerini ifade etmektedir. Ona göre bu seanslarda bireyler çevrelerinde olup bitenden habersiz hale gelebilir, bilinçlerini kaybedebilir veya halüsinasyonlar görebilirler. Bu deneyim ve bilinç değişikliklerinin nedeni başvuru özel teknik ve uygulamalar olabildiği gibi uyuşturular da olabilmektedir. Ayrıca söz konusu sonuçların her kişi üzerinde aynı etkiyi yaratmadığını da ifade etmek gerekir.²¹³

Marc Galanter, *İlahi Işık Misyonu* üyeleri üzerinde yaptığı bir alan araştırması sonucunda hareket mensuplarının uyguladığı meditasyonların müntesipler üzerinde meydana getirdiği bilinç değişimlerini, bunların az ya da çok gerçekleşme düzeylerini ve oranlarını şu şekilde nakletmektedir:

1. Kimsenin duymadığı özel bir ses duydum. (%92 en az; %29 en fazla)
2. Kimsenin görmediği özel bir şey gördüm. (%92 en az; %30 en fazla)
3. Fiziksel bir temas olmadan cinsel duygular hissettiğim. (%39 en az; %14 en fazla)
4. Bedenimde özel ve yabancı duygu hissettim. (%91 en az; %49 en fazla)
5. Zaman alışıldıktan daha yavaş veya daha hızlı geçti. (%90 en az; %34 en fazla)
6. Özel bir şekilde kendimi normal olduğumdan farklı biri olarak hissettim: (%90 en az; %56 en fazla)
7. Hayata dair özel ve yeni bir anlam sezdim (%96 en az; %61 en fazla)
8. Çok özel bir şekilde daha önce hissetmediğim kadar iyi hissettim. (%96 en az; %66 en fazla)²¹⁴

²¹² Bkz. Özkan, *Kiyamet Tarikatları*, ss. 31-32, 41-43.

²¹³ Barker, *New Religious Movements*, ss. 21-22.

²¹⁴ Parantez içerisinde verilen oranlardan en az olarak ifade edilen rakamlar üyelerden o tecrübeyi çok az yaşayanların oranını; en fazla diye ifade edilen ikinci kısımdaki oran ise söz konusu tecrübeyi kesinlikle yaşadığını ifade eden üyelerin oranını göstermektedir. İstatistikler için bkz. Galanter, *Faith, Healing and Coercion*, ss. 68-69.

YDH'lerin üye elde etmesinde ve mevcut üyelerini muhafaza etmesinde meditasyonun rolünü gösteren önemli bir diğer örnek *Transandantal Meditasyon* (TM) hareketine işaret etmek istiyoruz. TM'nin meditasyon programı, açılan merkezlerde düzenlenen beş veya yedi aşamalı kurslarda öğretilmektedir. Öncelikle adayı hazırlamak amacıyla giriş niteliğinde ücretsiz TM tanıtım dersi verilir. Bu derste TM, dinsel olmayan zihinsel bir rahatlama tekniği olarak sunulup bilimsel açıdan onaylandığı iddia edilen bazı faydalarından söz edilir. Sonraki aşamalarda TM tekniği uzman öğreticiler tarafından her bir seansı yaklaşık 1,5-2 saat süren ücretli kurslarda öğretilmektedir. Bu aşamaları bitirenlere daha yüksek ücretlerle ve daha uzun süren TM Sidhi kursu verilmektedir.²¹⁵ “Herkesin meditasyon uygulaması halinde sosyal problemlerin ortadan kalkacağı” iddiasıyla ortaya çıkan hareket, kısa sürede Beatles ve Rolling Stones gibi müzik grupları ile Jane Fonda ve Mia Farrow gibi ünlü sinema oyuncularını da dahil birçok kişinin ilgisini çekmeyi başararak ününü artırmıştır. Bainbridge'in belirttiğine göre 1966 yılının sonlarında yaklaşık 1000 Amerikalı grubun meditasyon kurslarına iştirak etmiş iken 1975 yılına gelindiğinde bu rakam yüz binleri aşmıştır.²¹⁶ TM'nin resmi web sitesinde iddia edildiğine göre bu rakam günümüzde milyonlara ulaşmıştır.²¹⁷

Sayentoloji Kilisesi de *denetim* (auditing) adı verdikleri bir çeşit arınma yöntemi ile üyelerine bireysel kurtuluş vadetmektedir. Bu yöntem tıpkı TM'de olduğu gibi belirli bir ücret karşılığında düzenlenen kurslarda *denetçi* (auditör) denilen öğreticiler tarafından öğretilmektedir. Arınma düzeyine ulaşabilmek için katılımcıların aşama aşama olan dersleri sırasıyla tamamlamaları gerekmektedir. En üst düzeye ulaşan kişiler bireysel manevi gelişim elde etmenin yanı sıra denetçi (auditör) olmak için de eğitim alma şansı yakalamaktadırlar. Bu kurslara katılanlara göre söz konusu teknik zihinsel ve bedensel gücü geliştirmekte, sağlık üzerinde pozitif bir etki yaratmakta, daha güvenli ve huzurlu bir hayat sağlamaktadır. Yaşamı boyunca kronik bir rahatsızlıktan muzdarip olan ve bu

²¹⁵ Robert Roth, *TM Transandantal Meditasyon Tekniği*, çev. Deniz Yılmaz, İstanbul, 1997, ss. 15-16.

²¹⁶ Bainbridge, *The Sociology of Religious Movements*, s. 189.

²¹⁷ <http://www.tm.org/meditation-techniques> (02.04.2016).

TM hareketinin uyguladığı meditasyon hakkında bilgi için ayrıca bkz. Köse, *Milenyum Tarikatları*, ss. 165- 168; Enroth, *Tarikatlar ve Yeni Dinler*, s. 122.

kurslara katılan bir Sayentoloji üyesi kursların sonundaki durumunu şu sözlerle ortaya koymaktadır:²¹⁸

Kronik hastalığımla başa çıkıldı mı? Gerçekten oldu. Hatırlayabildiğimden çok uzun süreden beri hastalığımla beraberdim. Ama şimdi geçti. Artık yok, bitti, başa çıkıldı. Kendimi çok iyi hissediyorum. Uygulama için denetçime çok teşekkür ediyorum. Bu tekniği geliştirenlere teşekkürler.

Sayentoloji Kilisesi'nin bazı üyeleri telefon çalmadan kimin aradığını bilebildiklerini ya da mutfağa gitmeye gerek duymadan yemeğin pişip pişmediğini anlamayabildiklerini iddia etmişlerdir. Hatta daha da ileri giderek fizik kanunlarını aşan birtakım güçlere sahip olduklarını savunan üyelere de rastlanmaktadır. Bromley ve Bracey bu bağlamda şöyle bir örneğe yer vermektedir:

Bugün acayıpti. Biraz kahve almak için aşağı indiğimde kahve makinesi vızıltıya benzer ses çıkarıyordu. Kahve çekirdeklerini makineye koyup sıçramaları ile birlikte ellerimi aletin üzerinde gezdirdim; böyle yapmak suretiyle parçacıkların akışını izleyerek alettaki arızanın ne olduğunu açıklayabilirdim. Arızayı buldum, hatalı yerin molekül yapısını düzelttim ve vızıldama sesi kesildi.²¹⁹

Sayentoloji Kilisesi bünyesinde manevi uyanış, uyuşturucuyla mücadele ve rehabilitasyon alanlarında üyelere hizmet sunan birimler de bulunmaktadır. Bu birimlerde uygulanan tekniklerin üyeler üzerindeki birtakım etkisinden de söz edilmektedir. 17 yaşına kadar uyuşturucu kullanan bir gencin bu merkezlerden birinde gördüğü terapi sonucu yaşadığı dönüşüm şöyle aktarılmaktadır:

17 yaşına geldiğimde, birçok uyuşturucu ilaç kullanıyordum ve hızla tepe aşağı düşüyordum. Okuldan atıldım ve iyi bir eğitim ile başarılı bir yaşam fırsatını arkamda bıraktım. Ron Hubbard'ın Arınma Programı'nı uyguladım ve hayatım tam olarak kurtuldu. Sayentoloji teknolojisi olmasaydı eminim ki bugün hayatta olmayacaktım.²²⁰

Son bir örnek olarak günümüzde yüzlerce merkezi, binlerce takipçisi, kendilerine ait okulları ve sağlık merkezleri bulunan *Sahaja Yoga* hareketine atıfta bulunmak istiyoruz. Şri Mataji'nin liderliğinde Hindistan'da ortaya çıkan hareket bir süre sonra Batı'ya taşınmıştır. Herkes tarafından kolayca uygulanabilen yoga öğretisi hareketin tanınmasını ve hızla yayılmasını kolaylaştırmıştır.²²¹

²¹⁸ Bromley & Bracey, "Scientology Kilisesi", ss. 188-189.

²¹⁹ Bromley & Bracey, "Scientology Kilisesi", s. 189.

²²⁰ Bromley & Bracey, "Scientology Kilisesi", s. 193.

²²¹ Serkan Derin, *Sahaja Yoga: İçeriği, Amacı ve Türkiye'deki Faaliyetleri*, (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2011, ss. 28-30.

Verdiğimiz örneklerde görüldüğü üzere YDH'ler tarafından tatbik edilen birtakım meditasyon ve terapi uygulamaları, yaşamlarında manevi doyuma ulaşamamış ve bunun eksikliğini hisseden kişilere psikolojik ve fizyolojik sorunlarını çözme, dinginlik, mutluluk ve huzur dolu bir yaşam sağlama gibi vaatlerle sunulmaktadır. Bu hareketlerin birçoğu ilk etapta dini yönlerini gizlemekte ve uygulamalarını seküler kimlikler altında sunmaya çalışmaktadırlar. Bu şekilde toplumun farklı kesimlerine kolayca ulaşabilen YDH'ler taraftar sayılarını da artırabilmektedirler.

2.2.8. Sevgi Bombardmanı

Bilindiği üzere kentleşme ve modernleşme aile bağlarını zayıflatmış ya da koparmış, komşuluk ilişkilerini azaltmış ve bireyselleşmeyi ön plana çıkarmıştır. Dolayısıyla sosyal ilişkiler yapay ve sahte bir hal almıştır. Bu gelişmeler, insanların duygusal açıdan sevgi eksikliği hissetmesine neden olmuştur. YDH'ler insanların manevi ihtiyaçlarını göz önünde bulundurarak bu yönde vaatler sunmaktadırlar. Nitekim birçok YDH'yi insanlar açısından cazip kılan taraf bu yönde sundukları mesajlardır. Bazı hareketler ise bu durumu daha da ileriye götürerek bir çeşit ikna tekniği geliştirmişlerdir. *Sevgi Bombardmanı* (Love Bombing) olarak isimlendirilen bu teknikte, özellikle kadın üyeler kullanılarak karşıt cins harekete çekilmeye çalışılmaktadır.

“Sevgi bombardmanı” terimi ilk olarak 1970'lerde *Moonculuk* tarafından kullanılmıştır. Hareketin kurucusu Sun Myung Moon bu terime şu şekilde atıfta bulunmuştur:

...Burada duvarlar sizin somurtkan yüzlerinizi görmekten bıktı. Onlar Birleştirme Kilisesi üyelerinin her zaman –sabahın dördünde bile- gülümsediklerini görecekları zamanın gelmesini bekliyorlar. Sevgi ile dolu olan kişi bu şekilde yaşamalı... Sevgiyi gülümseyen bir yüzden daha iyi ne gösterebilir? Biz bu yüzden sevgi bombardımanından bahsediyoruz. Mooncular bu tür bir mutluluk probleminde sahiptirler. Biz Tanrı tarafından kendimizi bu sevgide mükemmelleştirmeye çağrılmaktayız.²²²

Sevgi bombardımanı kavramı daha sonraları Margaret T. Singer tarafından yeni dini hareketlerin üye kazanabilmek için uyguladıkları tekniklerden biri olarak sunulmuş ve akademik çevrelerde popüler hale gelmiştir.

²²² Sun Myung Moon, “We Who Have Been Called to Do God's Work”, <http://www.unification.net/1978/780723.html>, (03.06.2016)

Singer, bu tekniğin birçok yeni dini hareket tarafından insanları kandırmak ve harekete çekmek için kullanıldığını iddia etmektedir. Singer'a göre YDH'lerin liderleri üyelerden övgü, pohpohlama, sözlü baştan çıkarma ve cinsel temas olmadan sevgi gösterme gibi çeşitli yollarla gruba üye kazandırmalarını istemektedir.²²³

The Making of a Moonie: Choice or Brainwashing (Bir Mooncu Yapmak: Seçim ya da Beyin Yıkama) adlı eserinde Moonculuğun sevgi bombardımanı tekniğini kullanmasını geniş bir şekilde ele alan Barker, görüşme yaptığı Moon üyelerinden ikisinin konuya ilişkin görüşlerini şu şekilde nakletmektedir:

Onni bize mutluluk verici kişiler olmamız gerektiğini öğretirdi. Hayatın amacının mutluluk olduğunu ve bu yüzden de her zaman neşeli olmamız gerektiğini söylerdi Oakland'ta eve bu şekilde girilir. Herkes sevinçlidir. Şarkılar söyleriz, New York'ta söylenen şarkılara göre üç kat daha hızlı söylenir bizim şarkılarımız. İlk başta insanları gerçekten sevmemiz gerektiği üzerinde önemle durur. Onlara "sevgi bombardımanı" yapmalısınız. Onni'nin, "sevgi bombardımanı" konusunda dünyanın en iyileri olan yaklaşık on iki kişilik personeli vardır. Bana karşılık göstermeyen bazı misafirlerime sorun yaşadığım zamanlar, onları bakışım ile etkileyebilirdim. Onların tek yetenekleri kişiyi sevmelerinde saklıdır. Sonunda kişinin kalbi erir ve eğitim için kayıt olur. Onni her yeni üye için birimizi atar. Bu yeni üye için her şeyi yapmamız gerekir: bir saniye bile onları yalnız bırakamayız. Banyoya gittiklerinde bile onlarla gider ve beraber döneriz. Üyelerin çoğu benim sayemde değil; Onni'nin bize öğrettiği ve gösterdiği sevgi sayesinde üye olmuştur.²²⁴

Öncelikle herkesten büyük bir sevgi ve sıcaklık hissettim ve neden bu kadar sevgi dolu ve sıcak olduklarını anlayamadım. Neden bu kadar çok hizmet ediyorlardı? Bazen bu durumu biraz bunaltıcı buldum, benim için çok fazlaydı. Daha önce hiç böyle bir Hıristiyan'la tanışmadığım için neden bu şekilde davrandıklarını anlayamadım. Dünyayı değiştirmekten bahsediyorlardı. Diğer Hıristiyanlar ise her zaman İncil'den ve İsa Mesih'e inanmaktan konuşuyorlardı. İnancın her şeyi çözeceğini söylüyorlardı. Ben ise inancın hiçbir şeyi çözemeyeceğine inanıyordum.²²⁵

Bu tekniğin daha sonra *Tanrı'nın Çocukları* hareketi tarafından daha da geliştirildiği anlaşılmaktadır. Hareketin lideri David Berg, sevgi bombardımanı olgusundan hareketle *Flörtle Balık Avlama* (Flirty-fishing ya da kısaca Ffing) olarak adlandırılan yeni bir teknik ortaya koymuştur. Flörtle balık avlama,

²²³ Singer, *Cults in Our Midst*, s. 114.

²²⁴ Barker, *The Making of a Moonie*, s. 174.

²²⁵ Barker, *The Making of a Moonie*, s. 185.

harekete yeni üyeler kazandırmak için karşıt cinsleri duygusal açıdan etkilemeyi merkeze alan bir stratejidir.²²⁶

David Berg'i böyle bir strateji geliştirmeye sevk eden bir olaya işaret etmek gerekir. David Berg ve eşi Maria katıldıkları bir akşam balosunda yalnız ve mutsuz bir iş adamı olan Arthur'la karşılaşırlar. David, Maria'dan Arthur'la dans etmesini ister. Dans ederken uzaktan onları izleyen David bir Hristiyan'ın, ihtiyacı olanlara Tanrı'nın sevgisini göstermede ne kadar ileri gidilebileceğini düşünür. Dolayısıyla aç olan kişiye yemek vermek gerektiği gibi sevgiye ihtiyacı olan birine de sevgi verilmesi gerektiği sonucuna ulaşır. Böylece flörtle balık avlama olgusunu gündeme taşır.²²⁷ 1974 yılının Mart ayında çift, önce topladıkları çekici kadın üyelere grubun yeni stratejisini tanıtmış, daha sonra ise bu teknik, grup üyelerine ayrıntılı bir biçimde açıklanarak bu yeni misyon tekniğinin uygulamaya konulması teşvik edilmiştir. James D. Chancellor'un belirttiğine göre bu durum birçok üyede tereddütlerin ortaya çıkmasına neden olmuş ve çok sayıda insan hareketten ayrılmıştır.²²⁸

Berg, özellikle Amerika dışına gönderdiği misyonerlerin gittikleri ülkelerde başarılı bir şekilde faaliyetler yürütebilmesi için o bölgedeki seçkin insanların desteğini sağlamanın gerekli olduğunun farkındaydı. Bu bağlamda o, cinselliğin kullanılmasının en mantıklı yol olduğu kanaati taşımaktaydı. Nitekim David'e yazdığı mektupların birinde Maria yetiştirdiği kızların, flörtle balık avlama yöntemini kullanarak buldukları ülkede tutunmalarını şu şekilde aktarmaktadır:

Küçük bir deneme merkezimizde, flörtle balık avlama misyonunun nasıl etkili olabileceğini yakın zamanda keşfettik. (Maria'nın evindeki) kadınlarımızdan bazıları sadece Üçüncü Dünya ülkelerinin askeri kurumlarında birkaç önemli adama ulaşip onları etkilemekle kalmadı, ülkenin bütün askeri güçlerine ulaştılar! – Gerçi henüz onlardan sadece biri kızlarımızdan biriyle ilişki yaşadı.

Bu memurların birçoğu Tanrı'nın sözüne ve kızların sadakatle onları beslemesine o kadar ilgi duyular ki gruplarımıza adamlarının toplantılarına katılmaları, müzikli gösteriler yapmaları, personelleriyle dua edip İsa'ya ulaşmalarını sağlamları, İncil dersleri vermeleri için yalvarmaya başladılar! Birçoğu bireysel

²²⁶ David G. Bromley, "Affiliation and Disaffiliation Careers in New Religious Movements", *Introduction to New and Alternative Religions in America I*, ed. Eugene V. Gallagher, W. Michael Ashcraft, London: Greenwood Press, 2006, s. 53.

²²⁷ <http://www.davidberg.org/flirty-fishing>, (06.05.2016)

²²⁸ James D. Chancellor, "A Family for the Twenty-first Century", *Controversial New Religions*, ed. James R. Lewis, Jasper A. Petersen, New York: Oxford University Press, 2005, s. 22.

olarak Aile'yi kıskanan düşmanların saldırıları ve iftiralarına karşı kör adamın İsa'yı savunması gibi savundular.²²⁹

Flörtle balık avlama, birçok kadın üyenin zengin ve seçkin kişilerle uzun süreli ilişkiler kurmasını sağladığından harekete finansal ve politik açıdan güç katmıştır.²³⁰ Öte yandan, erkeklerin mesajdan ziyade mesajı ileten kadınlara ilgi duymalarından dolayı muhatapların inanç açısından harekete katılımını temin etmede etkin bir metot olamamıştır.²³¹ Hareketin içinde AIDS virüsünün yayılmasına sebep olması ve medyada çıkan birtakım olumsuz haberlerin etkisiyle Tanrı'nın Çocukları hareketi bu yöntemi terk etmek zorunda kalmıştır.²³² Jeffrey Kaplan, uygulandığı süre içerisinde flörtle balık avlama yönteminin harekete yüz binin üzerinde üye kazandırdığını iddia etmektedir.²³³

Örneklerde de görüldüğü üzere YDH'ler üyelere sınırsız sevgi, ilgi ve güler yüz göstererek onları kendilerine koşulsuz bir şekilde bağlamaya çalışmaktadırlar. İnsanlara sundukları bu yoğun ilgi ve alaka bireye kendini özel hissettirmekte ve birey bu hissi kaybetmemek uğruna hareketin sadık bir üyesi haline gelmektedir.

2.2.9. Müziğin Etkisinden Yararlanma

Yeni dini hareketlerin üye kazanmak için yararlandıkları bir diğer vasıta müziktir. Gerek geleneksel dinlerde gerekse YDH'lerde müziğin, grubu birleştirici, bütünleştirici ve coşturucu etkilerinden yararlanılmaktadır.²³⁴

Tanrı'nın Çocukları hareketinin resmi internet sitesinde "Müziğimiz",²³⁵ isimli ayrı bir bölüm yer almaktadır. Bu bölümde gençlere yönelik hareketli müzikler, ibadet için ilahiler, meditasyon için enstrümantal müzikler ve çocuklar için eğitici şarkılar bulunmaktadır. Söz konusu sitede göre müzik, Tanrı'nın

²²⁹ Jeffrey Kaplan, "New Religious Movements and Globalization", *Introduction to New and Alternative Religions in America I*, ed. Eugene V. Gallagher, W. Michael Ashcraft, London: Greenwood Press, 2006, s. 87.

²³⁰ James D. Chancellor, "The Children of God/ The Family", *Introduction to New and Alternative Religions in America I*, ed. Eugene V. Gallagher, W. Michael Ashcraft, London: Greenwood Press, 2006, s. 138.

²³¹ Kaplan, "New Religious Movements and Globalization", s. 88.

²³² Chancellor, "The Children of God/ The Family", s. 140.

²³³ Kaplan, "New Religious Movements and Globalization", s. 88.

²³⁴ J. Stanley Moore, "Misyonerlikte Müzik Stratejileri", çev., Emine Battal, *Misyonerlik Trendleri ve Stratejileri*, ed. Süleyman Turan, Rize: STS Yayınları, 2014, ss. 292-296.

²³⁵ <http://www.thefamilyinternational.org/en/about/our-music/>, (23.05.2016).

mesajını ve insanlara sunduğu çözümleri paylaşmak için bir araç olarak nitelendirilmektedir. Ayrıca bu sayfanın dışında bizzat grup üyeleri tarafından üretilen müziklerin paylaşıldığı NuBeat²³⁶ isimli bir internet sitesi daha söz konusudur. İnsanlar, özellikle de gençler bu müzikler sayesinde grubun öğretileriyle ve kavramlarıyla tanışmakta ve ilerleyen aşamalarda grup üyeleriyle kurulan temaslar neticesinde harekete üye olabilmektedirler.

Modern *Satanizmin* kurucusu sayılan Anton Szandor LaVey de ideolojisini yayarken müziğin gücünden ve etkisinden yararlanmışır. Müzikli eğlenceler düzenleyerek düşüncelerini müzik vasıtasıyla empoze etmeye çalışmış, bu amaçla İngilizce olarak “Stange Music”, “Satan Takes a Holiday”, “The Satanic Mass” ve “The Hymn of the Satanic Empire” gibi çeşitli müzik parçaları bestelemiş ve takipçilerine bunları dinlemelerini tavsiye etmiştir.²³⁷

Hare Krishna hareketi mesajlarını insanlara ulaştırmak için müziği bir araç olarak kullanan YDH’lerden biridir. Bunun en önemli örneği dünyaca ünlü *Beatles* müzik grubunun eski üyelerinden George Harrison’ın Krishna için yazdığı şarkılar ve bestelerdir. Hatta 1970 yılında Harrison en çok satanlar listesinde ilk on içerisinde yer alan *Radha Krishna Temple* isimli bir albüm çıkarmıştır. Bu albümdeki “Benim Nazik Rabbim (My Sweet Lord)” adlı şarkı Hare Krishna mantrası içermektedir.²³⁸ Harrison’ın bir başka albümünde yer alan “Her Seni Bekliyor (Awaiting On You All)” şarkısının sözlerinin bir bölümü şu şekildedir:

Eğer kalbini açarsan
Ne demek istediğimi anlarsın
Uzun süreden beri kirliyiz
Fakat temizlenmen için bir yol var:
Tanrı’nın isimlerini söyleyerek özgür kalacaksın
Tanrı hep senin uyanmanı ve görmeni bekliyor.

Mormon hareketi, “Mormon Tapınak Korosu (Mormon Tabernacle Choir)” isimli, bir koroya sahiptir. Kadın ve erkeklerden oluşan 360 üyeli bu koro, dünya çapında turlar düzenleyerek Mormon müziğini ve ilahilerini geniş halk kitlelerine ulaştırmaya çalışmaktadır. Ayrıca hem televizyon yayınlarıyla

²³⁶ <http://www.nubeat.org/>, (23.05.2016).

²³⁷ Nasuh Günay, “Şeytana Tapınmada Modern Yol Satanizm”, *Araştırmalar*, Isparta, 1999, ss. 125-126; Ahmet Güç, *Satanizm*, Ankara: DİB Yayınları, 2002, ss. 260-261.

²³⁸ http://www.bhaktivedantamanor.co.uk/home/?page_id=9, (02.06.2016)

hem de Facebook ve Youtube üzerinden de koronun yaptığı müzikler paylaşılmaktadır.²³⁹ Koro mensupları popülaritelerinin çok yüksek olduğunu düşündüklerinden kendilerini “Amerika’nın Korosu” olarak da adlandırmaktadır.²⁴⁰

2.2.10. Gençlere ve Çocuklara Yönelik Faaliyetler

Çalışmamızın başında YDH’lerin çoğunun hedef kitesini 15-25 yaş arasındaki gençlerin oluşturduğunu ifade etmiştik. Ayrıca beyin yıkama tekniklerinden bahsederken bazı YDH’lerin genç üyelerine yönelik uyguladığı Victor programları gibi bazı uygulamalardan söz etmiştik. Bazı hareketler çocukları ve gençleri kazanmak için ayrı birtakım projelere de imza attığından bu konuya ayrı bir başlık açarak ele almanın daha faydalı olacağını düşündük.

Sahaja Yoga hareketi çocukların eğitimi ve gelişimi için İtalya, Hindistan, Kanada gibi ülkelerde çeşitli okullar açmıştır. Bu okullarda özellikle küçük yaştaki çocuklara bir yıl gibi bir sürede sıkı disiplin altında bir eğitim verilmektedir. Kendisini bütün çocukların annesi olarak gören Mataji, onların eğitiminde her türlü müdahalede bulunabilmektedir. Ayrıca çocukların eğitiminde tiyatronun etkisinden yararlanmayı isteyen Mataji, 1996’da Belçika’nın Gent şehrinde “Ebedi Değerler Tiyatrosu (Theatre of Eternal Values)” isimli bir tiyatro grubu kurar.²⁴¹ Bu grubun oyunları çeşitli zamanlarda ülkemizde İstanbul, Ankara ve Bursa’da gibi illerde gösterime girmiştir.²⁴²

Sahaja Yoga, çocuk tutuklulara yönelik bir takım faaliyetler de yürütmüştür. Örneğin 1998 yılında ülkemizde Bakırköy Çocuk Tutukevi’ndeki çocuklara gönüllü öğretmenler eşliğinde yoga eğitimi verilmiştir. Tutukevinde kalan çocuklara yönelik yoga uygulaması gazetelerde kendine şu şekilde yer bulmuştur:

Önce tutukevinin ikinci katındaki boş koğuşlardan birinin tabanına battaniyeler seriliyor. Bu haliyle bir ibadethaneyi andıran koğuşa 50 dolayında çocuk geliyor. Sessizliğin sağlanmasının ardından yoga hocası genç kadın bir masanın üzerine Sahaja Yoga’yı keşfeden Hintli Shri Mataji Nirmala Devi’nin fotoğrafını koyuyor.

²³⁹ Örneğin bkz. www.facebook.com/MormonTabernacleChoir?fref=ts;
www.youtube.com/user/MormonTabChoir, (02.06.2016)

²⁴⁰ <http://www.mormontabernaclechoir.org/about/choir.html>, (02.06.2016)

²⁴¹ Derin, *Sahaja Yoga*, ss. 41-43.

²⁴² <https://eternalworlds.wordpress.com/>, (09.05.2016)

Sol tarafına yanan bir mumu yerleştiriyor. Sağ tarafına da tütü yakıyor. Ayrıca koğuşun dört bir yanında oturanların elindeki tütüleri odadaki havayı değiştiriyor. Hoca tutukevine yeni giren ve derse ilk kez katılanları da düşünerek neler yapılacağını ve Sahaja Yoga'yı anlatıyor. İtiş kakış, hafif gürültü ve çekilen tespih sesleri arasında ders başlıyor. Genç hoca çocuklara yogayla içlerindeki öfkeyi, kendini beğenmeyi, suçluluğu yani içimizde ne kadar negatif duygular varsa, onları kendi gücümüzle yenebileceğimizi anlatıyor.²⁴³

Tanrı'nın Çocukları, “Gençliğe Ulaşma (YouthReach)” projesiyle gençlere yönelik çeşitli faaliyetler düzenlemektedir. Hareketin İngiltere'deki genç üyelerinin, Londra ve diğer birçok şehirde uyguladıkları sokak tiyatroları projesi örnek olarak verilebilir. Tanrı'nın Çocukları hareketi bu tarz uygulamalarla gençleri daha iyi bir hayata sahip olma yolunda yönlendirdiklerini iddia etmektedirler.²⁴⁴ Hâlbuki aşağıda Resim III ve Resim IV'te görüldüğü üzere, sınırsız ve ücretsiz yiyecek ve içecek dağıtarak gençleri etkilemeye ve gruba yeni üyeler kazandırmaya çalışmaktadırlar.²⁴⁵

²⁴³ <http://www.milliyet.com.tr/1998/11/02/haber/hab00.html>, (09.05.2016)

²⁴⁴ <http://www.thefamilyinternational.org/en/work/europe-west/articles/2009/155/>, (02.04.2016)

²⁴⁵ http://archive.xfamily.org/images/Early_COG_Photos/, (23.05.2016)

Resim 3: Tanrı'nın Çocukları Gençlik Kampı I

Resim 4: Tanrı'nın Çocukları Gençlik Kampı II

2.2.11. Sosyal Faaliyetler

Yeni dini hareketler dünyanın farklı bölgelerinde açtıkları okul, hastane, kültür merkezi, kütüphane, bakım evi, spor kulübü, dernek ve üniversite gibi kuruluşlar yoluyla mesajlarını herkese ulaştırma gayesi taşımaktadırlar. Bu amaçla gerek üyelerinden topladıkları paralarla gerekse verdikleri ücretli kurslar

ve yayınlarının satılması gibi faaliyetlerle elde ettikleri ekonomik gelirleri bu tür kurumların açılmasında kullanmaktadırlar.

Moonculuk, hareketi dünya çapında yayabilmek için birçok vakıf, cemiyet, kurum ve kuruluşlar tesis etmektedir. Bu yöndeki faaliyetleriyle tanınan Moonculuğun tesis ettiği bazı kurum ve kuruluşlar şunlardır:

Uluslararası Dostluk Vakfı (International Friendship Foundation): 1976 yılında kurulan vakıfta fakir ve yoksullara yiyecek, giyecek ve ilaç yardımı sağlanmaktadır.

Premsiplerin Araştırılması için Üniversite Derneği (Collegiate Association for the Research of Principles): 1955 yılında Kore’de kurulan bu dernek, bir öğrenci kuruluşudur. 1988 yılından itibaren 70’den fazla ülkede faaliyet göstermektedir.

Dünya Barışı için Profesörler Akademisi (Professors World Peace Academy): 1968 yılında kurulan bu örgüt, dünya barışını sağlama iddiasıyla dünyanın her tarafında konferanslar ve seminerler düzenlemektedir.

Dünya Barışı Kadınlar Federasyonu (Women’s Federation for World’s Peace): 1992 yılında Bayan Moon başkanlığında kurulan organizasyon kadınlara yönelik misyonerlik faaliyetlerinde bulunmaktadır.

Birleştirme Kilisesi İlahiyat Fakültesi (Unification Theological Seminary): 1975 yılında New York’ta kurulan okul hareketin teolojisi üzerine iki yıllık bir eğitim vermektedir.

Uluslararası Kültür Vakfı (International Cultural Foundation): 1968 yılında kurulan vakıf, bilimsel, kültürel ve dini ilerlemeyi sağlamaya dönük faaliyet yürütmektedir.

Yürüttüğü sosyal faaliyetlerle adından söz ettiren bir diğer hareket *Tanrı’nın Çocukları*’dır. İsa’nın uygulamalarını takip ettiklerini belirten hareket üyeleri bu doğrultuda²⁴⁶ 1990’lardan beri Uluslararası Avrupa (The Family International Europe) şubeleri aracılığıyla çeşitli yardım kampanyaları organize etmektedir. Yine, Hırvatistan, Slovenya, Bosna ve Kosova’daki mülteci

²⁴⁶ <http://www.thefamilyinternational.org/en/work/>, (03.05.2016)

kamplarını, askeri hastaneleri ve çocuk merkezlerini ziyaret ederek savaş sonrası travma yaşayan insanlara müzik ve drama performanslarıyla terapi yapmaya çalışmışlardır. Ayrıca 72.000 kişiye e-mailler aracılığıyla İncil dersleri verildiği ifade edilmektedir.²⁴⁷

Transandantal Meditasyon hareketi de birçok sosyal proje ve hizmetle insanlara ulaşmaya çalışmaktadır. Hareketin kurucusu Maharishi, hastalıklarla mücadele edebilmek için 1985 yılında Maharishi Ayurveda Koruyucu Sağlık Merkezlerini (Maharishi Ajuurvedic Protective Health Center) kurdu muştur. Yine Maharishi'nin isteğiyle 1992 yılında "Doğal Yasa Partisi (Natural Law Party/NLP)" isimli yeni bir siyasi parti oluşturulmuştur. İlerleyen dönemde dünyanın birçok yerinde Maharishi Veda ve Maharishi Ayurveda Üniversiteleri kurulmuştur. Yine, dünyayı, doğaya uygun mimarlık ile yeniden inşa etmek amacıyla birçok ülkede Maharishi inşaat şirketleri açılmıştır. Bunların yanı sıra yoga kursları, diyet beslenme kursları, astroloji kursları ve müzik kursları gibi kurslar açılmakta, çeşitli konferanslar ve seminerler düzenlenmektedir.²⁴⁸

Yukarıda örnek verdiğimiz hareketlerin dışında pek çok yeni dini hareketin dünyanın farklı bölgelerinde tesis ettikleri birtakım organizasyonlarla her kesimden insana ulaşmaya çalıştıkları, sosyal ilişkilerini geliştirerek mesajlarını yayma fırsatı elde ettikleri görülmektedir. YDH'ler tesis ettikleri bu kurumların bir kısmında öğretilerini açıkça yaymaya çalışırken bazısında amaçlarını gizli tutabilmektedirler.

²⁴⁷ http://www.thefamilyinternational.org/en/work/europe-central-east/#project_highlights, (03.05.2016)

²⁴⁸ Hareketin faaliyetleri için bkz. Çoban, *Transandantal Meditasyon*, ss. 23-27.

SONUÇ

En genel şekilde 1950'lerden sonra ortaya çıkan dini, manevi ve felsefi yapılanmalar şeklinde tarif edebileceğimiz yeni dini hareketler sosyoloji, psikoloji, teoloji ve antropoloji gibi farklı disiplinler tarafından farklı yönleriyle inceleme konusu yapılan önemli bir olgu olarak karşımıza çıkmaktadır. XX. yüzyılın ikinci yarısından itibaren meydana gelen modernleşme, sekülerleşme ve küreselleşme gibi gelişmeler ve toplumlarda meydana gelen hızlı değişimler YDH'lerin ortaya çıkışında ve toplumsal bir taban elde etmesinde önemli bir rol oynamıştır. Bu hareketlerin üye profilleri ile hem yeni üye elde edilmesi hem de mevcut üyelerin elde tutulmasında takip ettikleri stratejilere ilişkin ulaştığımız sonuçları şu şekilde sıralayabiliriz;

YDH'lerin üye profillerini tespit etmek için yapılan alan araştırmaları gruba, grubun faaliyet yürüttüğü ülkeye ve muhatap kitlenin özelliklerine göre farklı bulgulara işaret etse de genel bazı veriler ortaya koymak mümkün olabilmektedir. Buna göre yapılan alan araştırmaları, YDH'lerin üyelerinin genellikle 15-25 yaş arası gençlerden oluştuğunu göstermektedir. Nitekim buradan hareketle araştırmacıların YDH'leri “gençlik dinleri” olarak nitelediklerini görmekteyiz. Cinsiyet konusunda yapılan araştırmalar, kadın ve erkek üye oranları arasında dikkat çekici bir farkın bulunmadığını göstermektedir. Eğitim seviyesi ve toplumda temsil edildikleri sosyal sınıf açısından bu hareketlerin üyelerinin genellikle eğitim seviyesi yüksek, orta ve üst tabaka mensubu kişilerden oluştuğu anlaşılmaktadır. YDH mensuplarının dini geçmişleri hakkında ise farklı bulgularla karşılaşılmaktadır. Üyelerin bazısı, yaşayan dünya dinleri olarak bilinen İslam, Hıristiyanlık, Yahudilik, Budizm, Hinduizm gibi dinlerden birine üye iken yaşadığı bir takım ailevi sıkıntılar ya da kişisel buhranlar sonucunda girdiği arayış neticesinde YDH'lere katılırken; bazı hareketlerdeki üyelerin ise daha önce her hangi bir dinle organik bağlantısı tespit edilmemiştir. Bir başka ifadeyle bazı YDH'lere katılan insanların daha önce seküler diyebileceğimiz bir yaşama sahip oldukları anlaşılmıştır.

Üye kazanmak için kullandıkları metotlar ve yürüttükleri faaliyetler dikkate alındığında, YDH'lerin en önemli metodunu yürütülen aktif misyonerlik faaliyetlerinin oluşturduğu söylenebilir. Alan araştırmaları bir hareketin üye sayısının yürütülen misyonerlik faaliyetleri ile doğru orantılı olduğunu göstermektedir. Dolayısıyla yayılmanın ve büyümenin yüksek motivasyonlu, gönüllü misyonerlik ağlarına bağlı olduğunun farkında olan Yehova Şahitleri ve Moonculuk gibi birçok yeni dini hareket, misyonerlerinin iyi eğitilmiş, nazik, kibar, sabırlı kişiler haline gelmeleri için özen göstermektedir. Yetiştirilen misyonerler ise ev ve işyerlerini kapı kapı dolaşarak ve caddelerde, sokaklarda, havaalanlarında, alışveriş merkezlerinde vb. kalabalık yerlerde gruba ait broşür ve basılı materyalleri dağıtmak suretiyle faaliyet yürütmekte ve gruba yeni üyeler kazandırmaya çalışmaktadır.

Sosyal ilişkiler kurulması ve tesis edilen ilişkilerin geliştirilmesi üye elde etme noktasında YDH'ler için son derece önem arz etmektedir. Bu nedenle YDH'lerin taraftarları her zaman grup içinde olduğu kadar çevrelerindeki kişilerle de güçlü sosyal ilişkiler kurmaya çalışmaktadırlar. Özellikle kendi sosyal çevresinde etkili ilişkiler kuramayan ve bunun yoksunluğunu hisseden kişiler için yeni dini hareketlerin bu yapısı cezbedici olmaktadır. Nitekim YDH'lere katılanlar hakkındaki en yaygın görüş, onların önceden tanıdığı kişiler aracılığıyla bu hareketlere yöneldikleri ve inançlarını değiştirdikleri şeklindedir.

Yeni bir dini hareketin ortaya çıkışı ve gelişiminde merkezi bir rol üstlenen karizmatik lider, hareketin üye kazanması noktasında da en önemli etkenlerden biridir. Liderlerin eylemleri ve insanlar üzerinde bıraktığı etkiler üyeler tarafından abartılarak yayılmakta ve bu durum hareketin yeni üyeler kazanmasına da katkı sağlamaktadır. Taraftarlar, kendisine insanüstü birtakım güçler atfettikleri lideri maddi ve manevi cezalardan kurtuluş, bireysel değişim veya ütopyik arzular elde etmek gibi umutlarla takip etmektedirler.

YDH'lerin üye kazanmak ve mevcut üyelerini elde tutmak amacıyla insan aklını ve davranışlarını kontrol edebilen birtakım beyin yıkama teknikleri kullandıkları düşünülmektedir. Özellikle bu harekete katılanlardan bazılarının ailelerini, arkadaşlarını, kariyerlerini ve sosyal çevrelerini terk etmeleri; hırsızlık, yolsuzluk, cinayet, taciz ve intihar gibi olaylara karışmaları bu kişilerin gönüllü

bir şekilde bu zararlı örgütlere katılmalarının mümkün olmadığı ve beyin yıkama teknikleri ile bu hareketlere katılmaya mecbur bırakıldıkları düşünülmektedir. YDH'lerin toplantı, ders ve vaaz gibi etkinliklerinde trans, hipnoz ve güdümlenmiş görsellik gibi teknikler kullanarak katılımcıların bilinç durumlarında değişiklik meydana getirerek itaat etmelerini sağladıkları iddia edilmektedir. Ayrıca herhangi bir yeni dini hareketin içinde dünyaya gelen çocukların grubun ideolojisine ve doktrinlerine alıştırılması ve ısındırılması için tatbik edilen programlar da bazı araştırmacılar tarafından beyin yıkama kapsamında değerlendirilmektedir.

YDH'ler, görsel ve basılı materyaller aracılığıyla ideolojilerini, mesajlarını, vaatlerini ve propagandalarını hızlı, ucuz ve etkili bir şekilde yayabilmektedirler. Radyo ve TV kanalları, kitaplar, gazeteler, dergiler ve broşürler YDH'lerin sıklıkla kullandıkları yayın organlarıdır. Yine YDH'lerin taraftar kazanmasında ve yayılmasında internet de önemli bir vasıta olarak işlev görmektedir.

YDH'ler meditasyon ve terapi gibi Doğu'ya ait çeşitli olguları Batı toplumlarına sunarak onların ilgisini çekmeyi başarmıştır. Bazı YDH'ler manevi doyuma ulaşamamış ve bunun eksikliğini hisseden kişilere psikolojik ve fizyolojik sorunlarını çözme, dinginlik, mutluluk ve huzur dolu bir yaşam sunma gibi vaatlerle yaklaşmaktadır. Bu hareketlerin en önemli özelliği ilk etapta çoğu zaman dini yönlerini gizlemelerdir. Bu şekilde toplumun farklı kesimlerinden insanlara kolayca yaklaşabilen hareketler sempatic ve üye sayılarını arttırabilmektedir.

Sevgi bombardımanı, Moonculuk ve Tanrı'nın Çocukları gibi bazı YDH'lerin üye kazanmak için kullandıkları yöntemlerden biridir. Bu yöntem, özellikle kadın üyeler vasıtasıyla erkeklerin duygusal yönden ayartılarak harekete kazandırılmasını ifade etmektedir. Araştırmalar söz konusu hareketlerin belli dönemlerde bu yöntem sayesinde taraftar sayılarını arttırdıklarını göstermektedir.

YDH'ler, kendilerini ve mesajlarını müziğin bütünleştirici, birleştirici ve coşturucu etkisinden de yararlanarak tanıtımaya çalışmaktadır. Bu bağlamda kendi orkestralarını oluşturan ya da insanlar tarafından tanınan şarkıcıları kendi

saflarına çekerek onlara yaptırdıkları müziklerle ön plana çıkmaya çalışan YDH'ler söz konusudur.

YDH'ler dünyanın farklı bölgelerinde açtıkları okul, hastane, kültür merkezi, kütüphane, bakım evi, dernek ve üniversite gibi kuruluşlar sayesinde mesajlarını toplumun her kesimine ulaştırma gayesi taşımaktadırlar. Bu amaçla gerek üyelerinden topladıkları paralarla gerekse verdikleri ücretli kurslar ve yayınlarının satılması gibi faaliyetlerle elde ettikleri paraları bu tür kurumların sübvansiyonu için kullanmaktadırlar.

KAYNAKÇA

- Arweck, Elisabeth, “New Religious Movements”, *Religions in the Modern World*, ed. Linda Woodhead vdğ., London: Routledge, 2002.
- Aydın, Mehmet, *Türkiye’ye Yönelik Batı Kökenli Dini Cereyanlar*, Konya: NÜVE Kültür Merkezi Yayınları, 2010.
- Baer, Hans A., “A Field Perspective of Religious Conversion: The Levites of Utah”, *Review of Religious Research*, XIV/ 3 (1978), ss. 279-294.
- Bainbridge, William Sims, *The Sociology of Religious Movements*, London: Routledge, 1997.
- Baloğlu, Adnan Bülent, “Yeni Dini Hareketler ve Şiddet: Şiddetin Yeni Adresi Yeni Dini Hareketler Mi?”, *Yeni Dini Hareketler: Tarihsel, Teorik ve Pratik Boyutlarıyla*, ed. Süleyman Turan & Faruk Sancar, İstanbul: Açılım Kitap, 2014.
- Barker, Eileen, *The Making of a Moonie: Choice or Brainwashing*, Oxford: Blackwell Publishing, 1984.
- _____, *New Religious Movements: A Practical Introduction*, London: HMSO Publications, 1992.
- _____, “New Religious Movements: Their Incidence and Significance”, *New Religious Movements: Challenge and Response*, ed. Bryan Wilson & Jamie Creswell, New York: Routledge, 1999.
- _____, “New and Nonconventional Religious Movements: Implications For Social Harmony”, *The Review of Faith & International Affairs*, VII/3, 2010, ss. 3-10.
- Beckford, James A., *Cult Controversies*, London: Tavistock Publications, 1985.
- Berger, Helen A., “Learning About Paganism”, *Introduction to New and Alternative Religions in America*, ed. Eugene V. Gallagher & W. Michael Ashcraft, Londra: Greenwood Press, 2006.
- Bıyık, Mustafa, *Küresel Bir Din Projesi Olarak Moonculuk*, İstanbul: Birey Yayıncılık, 2002.
- Bird, Frederick, “The Pursuit of Innocence: New Religious Movements and Moral Accountability”, *Sociological Analysis*, XL/4 (1979), ss. 335-346.
- Bodur, Hüsnü Ezber, “Moonculuk Hareketi ve Türkiye’de Benzer Bir Cemaat Yapılanmasının Sosyolojik Analizi”, *KSÜ İlahiyat Fakültesi Dergisi*, I (2003), ss. 13-39.
- Bromley, David G., “New Religious Movements”, *Encyclopedia of Religion and Society*, ed. William H. Swatos Jr. vdğ., Walnut Creek: Altamira, 1998.

- _____, "Affiliation and Disaffiliation Careers in New Religious Movements", *Introduction to New and Alternative Religions in America I*, ed. Eugene V. & Gallagher, W. Michael Ashcraft, Londra: Greenwood Press, 2006.
- Bromley, David G., Mitchell L. Bracey, "Scientology Kilisesi: Bir Sözde Din", çev. Zehra Sezal, *KSÜ İlahiyat Fakültesi Dergisi*, VII (2006), ss. 188-189.
- Chancellor, James D., "A Family for the Twenty-first Century", *Controversial New Religions*, ed. James R. Lewis & Jasper A. Petersen, New York: Oxford University Press, 2005.
- _____, "The Children of God/ The Family", *Introduction to New and Alternative Religions in America I*, ed. Eugene V. Gallagher & W. Michael Ashcraft, Londra: Greenwood Press, 2006.
- Chryssides, George D., Margaret Z. Wilkins, *A Reader in New Religious Movements: Readings in the Study of New Religious Movements*, New York: The Continuum International Publishing Group, 2006.
- Collins, Irvin H., "The Routinization of Charisma and Charismatic", *Hare Krishna Movement: The Postcharismatic Fate of a Religious Transplant*, ed. Edwin F. Bryant & Maria L. Ekstrand, New York: Columbia University Press, 1893.
- Cowan, Douglas E., "Teaching New Religious Movements on the World Wide Web", *Teaching New Religious Movements*, ed. David G. Bromley, New York: Oxford University Press, 2007.
- Çoban, Hacer, *Transandantal Meditasyon: İçeriği, Amacı, Türkiye'deki Faaliyetleri*, (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Isparta, 2005.
- Dawson, Lorne L., "Who Joins New Religious Movements and Why: Twenty Years of Research and What Have We Learned?", *Cults and New Religious Movements*, ed. Lorne L. Dawson, Oxford: Blackwell Publishing, 2003.
- _____, "Crises of Charismatic Legitimacy and Violent Behavior in New Religious Movements", *Cults, Religion and Violence*, ed. David G. Bromley & Gordon Melton, UK: Cambridge University Press, 2004.
- Derin, Serkan, *Sahaja Yoga: İçeriği, Amacı ve Türkiye'deki Faaliyetleri*, (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2011.
- Doğan, Hilal, *Batı'da Ortaya Çıkan Yeni Dini Hareketler: Hare Krishna Hareketi*, (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, 2009.
- Enroth, Ronald, *Tarikatlar ve Yeni Dinler*, çev. Levent Kınran, İstanbul: Yeni Yaşam Yayınları, 1998.
- Galanter, Marc, *Faith, Healing and Coercion*, New York: Oxford University Press, 1989.

- Givens, Terry L., "The Church of Latter-day Saints", *Introduction to New and Alternative Religions in America II*, ed. Eugene V. Gallagher & W. Michael Ashcraft, Londra: Greenwood Press, 2006.
- Güç, Ahmet, *Satanizm*, Ankara: DİB Yayınları, 2002.
- Günay, Nasuh, "Şeytana Tapınmada Modern Yol Satanizm", *Arayışlar*, I/2 (1999), ss. 112-128.
- Günay, Ünver, *Din Sosyolojisi*, İstanbul: İnsan Yayınları, 2014.
- Gündüz, Şinasi, *Din ve İnanç Sözlüğü*, Ankara: Vadi Yayınları, 1998.
- _____, "Misyonerlik ve Hıristiyan Misyonerler", *Misyonerlik Trendleri ve Stratejileri*, ed. Süleyman Turan, Ankara: STS Yayınları, 2014.
- Healy, John Paul, *Yearning to Belong: Discovering a New Religious Movement*, Farnham: Ashgate Publishing Group, 2010.
- Hökelekli, Hayati, *Din Psikolojisi*, Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 1993.
- İnan, Şerif, *Meditasyon, Yoga ve Zihin Yıkınması*, İstanbul: Kavim Yayıncılık, 2011.
- James, William, *A Varieties of Religious Experience*, Londra: Routledge, 2002.
- Kaplan, Jeffrey, "New Religious Movements and Globalization", *Introduction to New and Alternative Religions in America I*, ed. Eugene V. Gallagher, & W. Michael Ashcraft, Londra: Greenwood Press, 2006.
- Kent, Stephen A., "Brainwashing Programs in The Family / Children of God and Scientology", *Misunderstanding Cults: Searching for Objectivity in a Controversial Field*, ed. Benjamin Zablocki & Thomas Robbins, Toronto: University of Toronto Press, 2001.
- _____, "Brainwashing and Re/indoctrination Programmes in the Children of God/The Family", *Cultic Studies Journal*, XVII (2000), ss. 56-78.
- Ketola, Kimmo, *The Founder of the Hare Krishnas as Seen by Devotees: A Cognitive Study of Religious Charisma*, Leiden: Brill, 2008.
- Kirman, M. Ali, *Din Sosyolojisi Terimleri Sözlüğü*, İstanbul: Rağbet Yayınları, 2004.
- _____, "Din Değiştirme Olgusuna Sosyolojik Bir Yaklaşım", *Dini Araştırmalar*, VI/18, (2004), ss. 75-88.
- _____, "Küresel Kült Savaşlarının Yapıldığı Meydan: Gençlik ve aile", *Diyanet İlmî Dergi*, XL/2 (2010), ss. 315-332.
- _____, *Yeni Dini Hareketler Sosyolojisi*, Ankara: Birleşik Yayınevi, 2010.
- _____, "Sosyolojik Teoriler Işığında Yeni Dini Hareketler", *Toplum Bilimleri Dergisi*, I/3 (2010), ss. 63-80.

- _____, “Yeni Dini Hareketler: Tanım ve Kapsam”, *Yeni Dini Hareketler: Tarihsel, Teorik ve Pratik Boyutlarıyla*, ed. Süleyman Turan & Faruk Sancar, İstanbul: Açılım Kitap, 2014.
- Köse, Ali, *Neden İslam’ı Seçiyorlar: Müslüman Olan İngilizler Üzerine Psiko-Sosyolojik Bir İnceleme*, İstanbul: İSAM Yayınları, 2008.
- _____, “Din Değiştirmenin Psiko-Sosyolojik Nedenleri”, *Türkiye’de Misyonerlik Faaliyetleri*, İstanbul: Ensar Neşriyat, 2014, ss. 405-427.
- Latkin, Carl vdğ., “Who Lives in Utopia? A Brief Report on Rajneeshpuram Research Project”, *Sociological Analysis*, XLVIII/1, 1987, ss. 73-81.
- Levine, Saul, “The Joiners”, *Cults and New Religious Movements: A Reader*, ed. Lorne L. Dawson, Oxford: Blackwell Publishing, 2003.
- Lewis, James R., “The Growth of Scientology and the Stark Model of Religious Success”, *Scientology*, ed. James R. Lewis, New York: Oxford University Press, 2009.
- _____, “The Youth Crisis Model of Conversion: An Idea Whose Time Has Passed?”, *NUMEN: International Reviews for History of Religions*, LXII/5 (2014), ss. 594-618.
- _____, “Brainwashing and Cultic Mind Control”, *The Oxford Handbook of New Religious Movements*, ed. James R. Lewis & Inga B. Tollefsen, Oxford: Oxford University Press, 2. Baskı, 2016, c. II.
- Lifton, Robert Jay, *Thought Reform And The Psychology Of Totalism: A Study of Brainwashing In China*, NC: University Of North Carolina Press, 1989.
- Melton, J. Gordon, “Emerging Religious Movements in North America: Some Missiological Reflections”, *Missiology: An Internal Review*. XXVIII/1 (2000), ss. 85-98.
- _____, J. Gordon Melton, “Introduction: New Religious Movements”, *Understanding New Religious Movements*, ed. John A. Saliba, Walnut Creek: Altamira Press, 2003.
- Moore, J. Stanley, “Misyonerlikte Müzik Stratejileri”, çev., Emine Battal, *Misyonerlik Trendleri ve Stratejileri*, ed. Süleyman Turan, Rize: STS Yayınları, 2014.
- Morris, Allon D. - Staggenborg, Suzanne, “Leadership in Social Movements”, *The Blackwell Companion to Social Movements*, ed. David A. Snow, Sarah A. Soule, Hanspeter Kriesi, Londra: Blackwell Publishing, 2004.
- Nordquist, Ted, “Individual Characteristics and Evolution of Beliefs and Values for Members of a Yogic Community: Ananda Cooperative Village”, *Archieve for the Psychology of Religion*, XIII (1978), ss. 277-285.
- Oakes, Len, *The Charismatic Personality*, Avusturalya: Australian Academic Press, 2010.
- Özkan, Ali Rafet, *Kıyamet Tarikatları: Yeni Dini Hareketler*, İstanbul: IQ Kültür Sanat Yayıncılık, 2006.

- _____, “Yeni Dini Hareketlerin Ortaya Çıkış Sebepleri ve Temel Karakteristikleri”, *Yeni Dini Hareketler: Tarihsel, Teorik ve Pratik Boyutlarıyla*, ed. Süleyman Turan & Faruk Sancar, İstanbul: Açılım Kitap, 2014.
- Rambo, Lewis R., *Understanding Religious Conversion*, London: Yale University Press, 1993.
- _____, “Theories of Conversion: Understanding and Interpreting Religious Change”, *Social Compass*, XLVII/3, 1999, ss. 259-271.
- Rambo, Lewis, R. & Steven C. Bauman, “Psychology of Conversion and Spiritual Transformation”, *Pastoral Psychology*, LXI/5 (2011), Springer Science & Business Media, ss.879-894.
- Rambo, Lewis R. & Charles E. Farhadian, “Conversion”, *Encyclopedia of Religion*, ed. Lindsay Jones, Macmillan: Thomson Gale, 2005.c
- Richardson James T., - Introvigne, Massimo, “New Religious Movements, Countermovements, Moral Panics and The Media”, *Teaching New Religious Movements*, ed. David G. Bromley, Oxford: Oxford University Press, 2007.
- Rochford Jr, E. Burke, *Hare Krishna in America*, New Brunswick: Rutgers University Press, 1985.
- _____, “Airports, Conflict and Change in the Hare Krishna Movement”, *The Hare Krishna Movement: The Postcharismatic Fate of a Religious Transplant*, ed. Edwin F. Bryant & Maria L. Ekstrand, New York: Columbia University Press, 2004.
- _____, “*Hare Krishna Transformed*”, *The New and Alternative Religions Series*, ed. Timothy Miller & Susan J. Palmer, New York: New York University Press, 2007.
- _____, “Social Building Blocks of New Religious Movements: Organization and Leadership”, *Teaching New Religious Movements*, ed. David G. Bromley, Oxford: Oxford University Press, 2007.
- Roth, Robert, *TM Transandantal Meditasyon Tekniği*, çev. Deniz Yılmaz, İstanbul, 1997.
- Saliba, John A., *Understanding New Religious Movements*, Walnut Creek: Altamira Press, 2003.
- _____, “The People’s Temple”, *New Religions - A Guide: New Religious Movements, Sects and Alternative Spiritualities*, ed. Christopher Partridge, USA: Oxford University Press, 2004.
- _____, “Disciplinary Perspectives on New Religious Movements: Views from the Humanities and Social Sciences”, *Teaching New Religious Movements*, ed. David G. Bromley, Oxford: Oxford University Press, 2007.

- Sancar, Faruk, "Beyin Yıkama Üzerine Kavramsal ve Tarihsel Bir Analiz", *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, VII/32 (2014), ss. 328-339.
- _____, "Yeni Dini Hareketler ve Beyin Yıkama Olgusu", *YDH'ler: Tarihsel, Teorik ve Pratik Boyutlarıyla*, ed. Süleyman Turan & Faruk Sancar, İstanbul: Açılım Kitap, 2014.
- Sarıkçıoğlu, Ekrem, "Yeni Dini Akımlar", *Dinler Tarihi Araştırmaları Sempozyumu II*, (20-21 Kasım Konya), Ankara: Dinler Tarihi Derneği Yayınları, 2000, ss. 81-88.
- Schein, Edgar H., *Brainwashing*, Massachusetts: Center for International Studies Massachusetts Institute of Technology, 1960.
- Sevinç, Bayram, *Türkiye Bağlamında Dinlerarası İlişkiler ve Süreç Yapıları*, (Basılmamış Doktora Tezi), Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, 2009.
- _____, "Kimlik Mülteciliği: Bir Kesinlik Arayışı Zemini Olarak YDH'ler", *Uluslararası Sosyal araştırmalar Dergisi*, IV/26 (2013), ss. 482-495.
- Sharpe, Eric J., *Dinler Tarihinde 50 Anahtar Kavram*, çev. Ahmet Güç, Bursa: Arasta Yayınları, 2000.
- Singer, Margaret Thaler, *Cults in Our Midst: The Continuing Fight Against Their Hidden Menace*, San Francisco: Jossey-Bass, 2003.
- Stark, Rodney L. & Iannacone, Laurence R., "Why the Jehovah's Witnesses Grow so Rapidly: A Theoretical Application", *Journal of Contemporary Religion*, XII/2 (1997), ss. 133-157.
- Stark, Rodney L. & Neilson, Reid L., *Rise of Mormonism*, New York: Columbia University Press, 2005.
- _____, "Why Religious Movements Succeed or Fail: A Revised General Model", *Cults and New Religious Movements: A Reader*, ed. Lorne L. Dawson, Oxford: Blackwell Publishing, 2003.
- Stark, Rodney & Bainbridge, William Sims, "Networks of Faith: Interpersonal Bonds and Recruitment to Cults and Sects", *American Journal of Sociology*, LXXXV/6 (1980), ss. 1376-1395.
- _____, *The Future of Religion: Secularization, Revival and Cult Formation*, California: University of California Press, 1985.
- Tagayev, Maisalbek, *Kırgızistan'da Yehova Şahitleri*, (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, 2014.
- Taylor, Kathleen, *Brainwashing: The Science of Thought Control*, UK: Oxford University Press, 2004.
- Tipton, Steve M., *Getting Saved from the Sixties: Moral Meaning in Conversion and Cultural Change*, Berkeley: University of California Press, 1984.

- Tokcan, Güneş, “İntiharı Meşrulaştırmak: Cennetin Kapısı ve Yeni Çağ İdeolojisi”, trc. Güneş Tokcan, *Ufo Dinleri*, ed. Christopher Partridge, İstanbul: Harmoni Yayınevi, 2008.
- Turan, Süleyman, “Yeni Dini Hareketler ve Hedef Gençlik”, *Gençlik ve Kültürel Mirasımız I*, (16-18 Mayıs 2014), Samsun, ss. 867-878.
- _____, “Yeni Dini Hareketlerde Kadın”, *Dinbilimleri Akademik Araştırma Dergisi*, XVI/1, 2016, ss. 123-145.
- Turan, Süleyman & Sancar, Faruk, *Yeni Dini Hareketler: Tarihsel, Teorik ve Pratik Boyutlarıyla*, İstanbul: Açılım Kitap, 2014.
- Turan, Süleyman & Battal, Emine, “Yeni Dini Hareketlerin Aile Yapıları Üzerindeki Etkileri”, *Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, I/1 (2015), ss. 135-149.
- Turan, Süleyman & Battal, Emine, “Yeni Dini Hareketler ve Şiddet”, *Din ve Şiddet*, ed. Faruk Sancar, Ankara: RTEÜ Yayınları, 2016, ss. 173-192.
- Ullman, Chana, *The Transformed Self: The Psychology of Religious Conversion*, New York: Springer Science & Business Media, 1989.
- Uluç, Özlem, *Yeni Dini Hareketler*, (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, 2006.
- Ünal, M. Süheyl, “Yeni Dini Hareketler ve İnternet”, *Yeni Dini Hareketler: Tarihsel, Teorik ve Pratik Boyutlarıyla*, ed. Süleyman Turan & Faruk Sancar, İstanbul: Açılım Kitap, 2014.
- Wallis, Roy, “Three Types of New Religious Movements”, *Cults and New Religious Movements*, ed. Lorne L. Dawson, UK: Blackwell Publishing, 2003.
- _____, *The Road to Total Freedom: A Sociological Analysis of Scientology*, New York: Columbia University Press, 1977.
- Weber, Max, *Economy and Society*, ed. Guenther Roth & Clauss Wittich, Berkeley: University of California Press, 1978.
- Wessinger, Catherine, “New Religious Movements and Violence”, *Introduction to New and Alternative Religions in America*, ed. Eugene V. Gallagher & W. Michael Ashcraft, London: Greenwood Press, 2006.
- Wilson, Bryan, *Dini Mezhepler*, çev. Ali İhsan Yitik & A. Bülent Ünal, İstanbul: İz Yayıncılık, 2004.
- Wilson, Bryan & Dobbelaere, Karel, *A Time to Chant: The Soka Gakkai Buddhists in Britain*, Oxford: Clarendon Press, 1994.
- Winn, Denise, *The Manipulated Mind: Brainwashing, Conditioning and Indoctrination*, Londra: The Octagon Press, 1983.
- Wright, Stuart A., “The Dynamics of Movement Membership: Joining and Leaving New Religious Movements”, *Teaching New Religious Movements*, ed. David G. Bromley, Oxford: Oxford University Press, 2007.

- Yasdıman, Hakkı Şah, “Yehova Şahitleri’nin Teşkilat Yapısı ve Türkiye’deki Faaliyetleri II”, *D.E.Ü. İlahiyat Fakültesi Dergisi*, XXII (2005), ss. 115-133.
- Yıldız, İlhan, “Orta Doğu ve Türkiye’de Mormonların Misyonerlik Faaliyetleri”, *Dini Eğitimi Araştırma Dergisi*, XII (2003), ss. 215-235.
- Zablocki, Benjamin, “Towards a Demystified and Disinterested Scientific Theory of Brainwashing”, *Misunderstanding Cults: Searching for Objectivity in a Controversial Field*, ed. Benjamin Zablocki & Thomas Robbins, Toronto: University of Toronto Press, 2001.

Web Kaynakları:

- Gözcü Kulesi*, 1 Aralık 2010, Watch Tower Bible and Track Society, <https://www.jw.org/tr>, (12.02.2016).
- Gözcü Kulesi*, XVIII/10 (2016), Watch Tower Bible and Track Society, <https://www.jw.org/tr>, (12.02.2016).
- Sun Myung Moon, “We Who Have Been Called to Do God’s Work”, London, 1978, <http://www.unification.net/1978/780723.html>, (03.06.2016)
- Family Services, “Fatih’s Deliverance from Alcoholism!”, *Family Special News Magazine*, Switzerland: DFO, 2003
- <https://www.lds.org/callings/missionary/faqs?lang=eng> (15.04.2016)
- <https://www.jw.org/tr/yayinlar/kitaplar/>, (12.05.2016)
- <http://familyfed.org/youthministry/expand/>, (01.06.2016)
- <https://www.lds.org/ensign/1974/06/how-to-share-the-gospel-a-step-by-step-approach-for-you-and-your-neighbors?lang=eng>, (02.04.2016).
- <http://indianculturalcenter.jimdo.com/>, (02.01.2016)
- <https://www.lds.org/media-library/social?lang=eng> (15.04.2016)
- <http://www.tm.org/meditation-techniques> (02.04.2016).
- <http://www.davidberg.org/flirty-fishing>, (06.05.2016)
- <http://www.thefamilyinternational.org/en/about/our-music/>, (23.05.2016).
- <http://www.nubeat.org/>, (23.05.2016).
- http://www.bhaktivedantamanor.co.uk/home/?page_id=9, (02.06.2016)
- <http://www.mormontabernaclechoir.org/about/choir.html>, (02.06.2016)
- <https://eternalworlds.wordpress.com/>, (09.05.2016)
- <http://www.milliyet.com.tr/1998/11/02/haber/hab00.html>, (09.05.2016)
- http://archive.xfamily.org/images/Early_COG_Photos/, (23.05.2016)
- <http://www.thefamilyinternational.org/en/work/>, (03.05.2016)
- <http://tr.tm.org/bütün-dunyada-sosyal-yardim>, (10.06.2016)

<http://familyfed.org/>, (01.06.2016)

<http://global.britannica.com/EBchecked/topic/77424/brainwashing>, (10.11.2014)

<http://www.karar.com/gorusler/bir-kultdini-hareket-olarak-gulenizm>,
(30.11.2016)

ÖZET

YENİ DİNİ HAREKETLERİN ÜYE KAZANMA YÖNTEMLERİ

Sema Nur UZUN

Yüksek Lisans Tezi, Felsefe ve Din Bilimleri Anabilim Dalı

Tez Danışmanı: Yrd. Doç. Dr. Süleyman TURAN

Aralık, 2016 -Rize

Yeni dini hareket (YDH)ler, özellikle 1960'lı yıllardan sonra ortaya çıkan ve kısa sürede yaygınlaşan bir olgudur. YDH'lerin hızla üye kazanmaları ve elde ettikleri üyelerin hayatlarında mutlak hâkimiyet kurmaları araştırmacılar için ilgi çekici konulardan biri olmuştur. Dolandırıcılık, cinsel istismar, cinayet ve toplu intihar gibi olumsuz konularla gündeme gelen bu hareketler ortaya çıktıkları andan itibaren kamuoyunun ve medyanın dikkatlerini üzerine çekmiştir. Zamanla YDH'lerin beyin yıkama teknikleri kullanarak insanları manipüle ettikleri ve gruplarına kazandırdıkları iddia edilmiş ve hatta çocuklarını bu hareketlere kaptıran ailelerin şikâyetleri üzerine birtakım davalara açılmış ve antikült hareketleri ortaya çıkmıştır. Bütün bu gelişmeler, bu hareketlerin nasıl üye kazandıkları ve kazandıkları üyeleri nasıl elde ettüklerinin araştırılmasını önemli hale getirmiştir. Bu noktadan hareketle bu çalışmada YDH'lerin uygulamaya koymuş oldukları temel yöntemler örnekler üzerinden tespit edilmeye çalışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Yeni Dini Hareketler, misyonerlik, üye kazanma, beyin yıkama.

ABSTRACT

RECRUITING METHODS OF THE NEW RELIGIOUS MOVEMENTS

Sema Nur UZUN

Master Thesis, Department of Philosophy and Religious Studies

Supervisor: Asst. Prof. Dr. Süleyman TURAN

December, Rize - 2016

New religious movements (NRMs), especially after the 1960s, is an emerging phenomenon that was widespread in a short time. Rapidly gaining new members and establishing absolute authority on the life of new members is subject to considerable debate for the researchers. From the moment they emerged, they have been recognized and attracted public and media attention by negative issues such as fraud, sexual abuse, murder and mass suicide. Over time, it has been claimed that the NRMs have brought people by manipulating their factions using brainwashing techniques and even based on the the complaints of the parents of the children that are in these movements, the NRMs were sued and caused emerging anticult movements. As a result of all these developments it has become important to investigate how NRMs recruiting new members and keeping them in the movements. From this point forth, it has attempted to identify through the basic methods applied by NRMs in this study by using examples.

Key Words: New Religious Movements, missionary, recruitment, brainwashing.

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler

Adı Soyadı : Sema Nur UZUN

Doğum Yeri ve Tarihi : Edirne-1990

Eğitim Durumu

Lisans : Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi, 2008-2012

Yüksek Lisans : RTEÜ, SBE, Felsefe ve Din Bilimleri Bölümü, 2013-

Akademik Çalışmalar

“Sufism and Religious Notions in Classical Turkish Poetry”, *Islamic Mysticism 3 Day International Seminar* (13-15 Şubat 2016, Yeni Delhi).

İş Deneyimi

Artvin Çoruh Üniversitesi, 2013-

İletişim

Telefon: 05378677334

e-mail: semanurzn@gmail.com